

**CEMAL
NAR**

**İSLAM TOPLUMUNDA
KÖLELİKTE
YÜKSELENLER**

CEMAL NAR KÜLLİYATI

CEMAL NAR

**İSLAM TOPLUMUNDA
KÖLELİKTEN YÜKSELENLER**

CEMAL NAR KÜLLİYATI

ithaf:

Kölelikte bile değerini koruyarak efendiliğe yükselmiş bütün kölelerin aziz ruhlarına hürmet ve muhabbetle...

Cemal Nar

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş / Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973'de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş /Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak tayin edildi. 1980'de atandığı Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitimine katkı sundu, irşat ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003'de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşat ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını cemalnar.com.tr sitesinde yayınlamaktadır. Sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde www.youtube.com sayfasında sunmaktadır. Zaman içinde değişik gazete, dergi ve sitelerde yazdı. İnternette yazarın binlerce makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1- Anılar Ve İbretler 2- Bu Sistemden İslam'a 3- İslamlaşma Bilinci 4- İslam Sancısı 5- Arş Gölgesi 6- Tasavvufun Anahtarı 7- Âlimin Önderliği 8- İslam'da Devlet Ve Siyaset 9- İlim Ve Özgürlük 10- İlim Ve İktidar 11- İmanın Kıymeti ve Korunması 12- İman Ve Etkisi 13- Aydınlanma Yolu Tasavvuf 14- İnançta Arınma 15- İnançta Kirlenme 16- Okuma Aşkı 17- İslam'a Göre Irkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu 18- İnsana Ulaşmak 19- İslam'da Cihad Hak Batıl Mücadelesi 20- İnançın Kıvancı 21- Sistem ve Şeriat 22- Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma 23- Gönül Azığı 24- Laiklik Sorgulaması 25- Derdimiz İslam 26- Adı Konmamış Savaş 27- Batılılaşmayla Hesaplaşma 28- Aydınların Karanlığı 29- Kitap Sevgisi Yazma Aşkı 30- İmam Hatip Davası Ve Hacı Kalay 31- İslam'ın Özeti 32- İslam'da

İrkçılık Ulusalçılık Milliyetçilik 33- İslam'sız Olmaz 34- İlimsiz Olmaz 35- Davetsiz Olmaz 36- Hesaplaşmadan Olmaz 37- Kıymet Bilmek 38- Hatırlatmalar 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu 40- Müslüman Kimliğin Kodları 41- Bize Düşen 42- İslam davası 43- Din Diyalog Ve İlimli İslam 44- İslam'da Sakal Ve Kıyafet 45- Okuduğın Kadarsın 46- İslam'da İnsan İlişkileri - Din Muameledir- 47- İslam'a Ensar Olmak 48- Tanıdığım Maraşlı Hocalar. 49- Acilen İslam Birliğı 50- Engin Gönül Yüce Ruh 51- İslam'da İnsan Onuru Ve Çağa Yansıması 52- Güncelin Dili 53- Hizmetten Teröre Gülen Sorgulaması 54- Türkiye'de Dindar Siyaset Pratiğı 55- İnternette Kral Sözler 56- İslam Düşüncesinde Sağlık Ve Şifa 57- Hastalara Armağan 58- Maraş Hazinesi 59- Birey Üstüne Eleştiriler 60- İlim Ve Alim Üstüne Eleştiriler 61- İrfan Hayatımız Üstüne Eleştiriler 62- Devlet Ve Medeniyet Yolu Hicret 63- Sevgili Peygamberimiz Mekke Döneminde İslam'a davet 1- 2. Ciltler 64- Peygamber Örneğinde Ahlak Ve Merhamet 65- Kalpten Dile Eğitim Ve Terbiye 66- Batılılaşma Cinnetinde Aydınlar Ve Kurumlar 67- Kitap Ve Yazma Sorumluluğı 68- Allah'ın Yardımı Ve Zafer Şartları 69- İslam Açısından Laiklik Ve Sekülerizm 70- İmam Hatip Davası 71- İslam'a Göre İrkçılık Ulusalçılık Milliyetçilik 72- Kur'an Açısından İnsan Toplum İrkçılık 73- Sünnet Açısından İnsan Toplum İrkçılık 74- İnsan Ve Toplum Açısından İrkçiliğın Zararları Ve Çaresi 75- Osmanlıdan Cumhuriyete İrkçılık 76- Sistemin İrkçi Cinayetleri 77- Kürt Sorunu Ve Çaresi 78- PKK Terörü Ve Çaresi 79- İslam Sayesinde Kölelikten Yükselenler

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
İNSAN VE KÖLE	12
Köle Kimdir?	11
İnsanın Değeri.....	16
Gerçek Değer İmanladır.....	18
Bu ne şeref.....	22
İnsanlar Eşit Yaratılmıştır	28
İman Bakımından İnsanlar	29
ARAPLARDA IRKÇILIK VE AYRIMCILIK	31
Artık Köleler Fakirler Aşağılanamaz.....	31
İrkçılık Ayrımcılık Lanetlenmiştir	33
Mü'minler Kardeştir	35
BÜYÜK DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM	37
Yeniden Gelen İslam	37
Yeni İnsan	40
Yeni Davet.....	43
KÖLELİKTEN YÜKSELENLER	47
İlk Müslümanlara Dikkat.....	48
İşte Bir Azatlı Köle Habbab	50
“Sabredin Ashabım”	52
İmtihan Gerçeği	53
Önce Köleler İmtihanda.....	56

Neden Sabır?	58
Saflar Ayrılıyor	60
İlk Müslümanlara Bir Bak.....	61
MUHTEŞEM ÖRNEKLER	65
Ne Mutlu O Köleye	68
Zeyd İle Zeynep Evliliği	71
Bu Evliliğin Hikmeti.....	76
Beklenen Dedikodular	79
Hayırlı Netice	80
Başkomutan Ve Oğlu Üsame'nin Değeri	81
Selman'ın Hikâyesi.....	83
"Kara Avradın Oğlu"	97
Kabede Ezan Okuyan Zenci.....	99
Şu Yüceliğe Bakar mısınız?.....	105
Suheyb B. Sinân Örneği	107
Cüleybib'in Kazancı.....	111
Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe	112
Amir Bin Fuheyre	115
Bir Kadın Köle Berîre.....	117
Köle Valiler.....	119
Bir İtiraf.....	119
Herkes Sorumludur.....	123
Ayrımcılık Ve Üstünlük Davası	126

Sılai Rahimi Doğru Anlamalıyız	128
Düşmanların Tuzakları Bitmez	130
Tarihi Bilmek.....	132
SONSÖZ	134
KAYNAKLAR	138

ÖNSÖZ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ
شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا
مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ... أَمَا بَعْدُ:

Bizi “insan” olarak yaratan Rabbimize hamd ve şükür ederek över, razı olduğu dinini bize yaşayarak öğreten Hazreti Resul Muhammed Mustafa’ya, temiz ehl-i beytine ve mübarek ashabına salat ve selam ederiz.

İslam’ın insana kazandırdığı değer malumdur. Biz de birçok kitabımızda bu konuyu işledik. Ama burada bir “kölelik” mevzusu vardır. Bu her zaman dikkat çekmiş, bazen İslam haksız yere “neden köleliği kabul etti? Neden insan onuruna yakışmayan bu durumu sona erdirmeyi?” diye itirazlara mahal olmuştur. Hatta sırf bu yüzden bazılarının, “geçmişte çok güzel yenilikler getirerek insanlığa büyük hizmetler sunsa da artık İslam çağın gerisinde kalmış, günün ihtiyaçlarını karşılayamaz olmuştur. Bu yüzden biz de onu saygı ile tarihin raflarına kaldırmalıyız” gibi haksız ithamlara

maruz kalmıştır. Bu konuda gençliğimde benim üstümde büyük etkisi olan, dinime ve çağıma bakışında devrim oluşturan bir kitaptan bahsedeyim: “İslam’ın Etrafındaki Şüpheler”.

1974 gibi erken bir dönemde Muhammed Kutup’un bu muhteşem eserini okuduğumda sanki çarpılmışım. Ele aldığı diğer konularla birlikte bu kölelik konusunu da gayet doyurucu ve ikna edici bir biçimde sunuyordu. O zamana kadar okuduğumuz yerli yazarlarımız genellikle materyalist, pozitivist, batıcı, laikliği din düşmanlığı gibi gören ve uygulayanlara karşı inancımızı, tarihimizi, medeniyetimizi savunan insanlardı. Böyle bir ortamda devlet, sistem, demokrasi, şeriat, hilafet gibi konular gündeme gelmezdi. Devlet, hükümet ve millete bakış daha çok sağcı, milliyetçi, mukaddesatçı, muhafazakâr kavramları altında milli bir bakıştı. Belki de bunda sistemin faşist baskılarının, yasal zulümlerinin etkisi muhakkaktı.

İşte o yıllarda bizler, Kutup kardeşlerden, Mevdudi, Hasan el-Benna, Said Havva, Ali en-Nedvî, Malik b. Nebi, Muhammed Hamidullah vb. yazarlardan İslam’ın aynı zamanda bir devlet, bir sistem, bir yönetim dini olduğunu öğrendik. İslam’ın, hayata bir nizam verdiğini, topluma kendine özel bir sistem kazandırdığını ve kendisinden başkasının uygulanmasına da asla izin vermediği bir kanunlar manzumesi olduğunu okuduk. Bu zihnimize bir devrim etkisi yaptı. Hatta nice kahraman bildiklerimizin nasıl bir saptırıcı hain olduklarını anladık. Batıcı sistemin milliyetçi mukaddesatçı kavramlarıyla zihnimize boca ettiği tortulardan kurtulduk.

İrkçilik üstüne kitaplar yazarken, konu haliyle insanın eşitliğine, kimsenin doğuştan bir üstünlük kazanamayacağına

gelince, kölelik tekrar gündeme geldi ve biz bir de bu açıdan ırkçılığı görmeye çalıştık. Böylece bu kitap oluştu.

Bu vesile ile dinimizin insana verdiği değeri, izzeti, şerefi ve saygınlığı bir kere daha gördük. Ve hayretle müşahede ettik ki bir insanın köle oluşu onun büyüklüğüne - nispeten - bir zarar vermemiş, değerini düşürmemiş, saygınlığını yok etmemiştir. Bu çok şaşırtıcı olduğu kadar çok da muhteşem, çok da harika bir durum değil midir?

Bu durumu sağlayan unsurları kısaca da olsa görmeye çalıştık. Yoksa amacımız toplum içinde köleliğin hukuk, iktisat, ahlak, terbiye açısından değerlendirilmesi ve nihayet kaldırılması değildir. Kitaba emeği geçen herkesten Allah razı olsun der, teşekkürlerimizi sunarız.

Âlemlerin Rabbi Allah Teâlâ'ya her nimetine karşılık sayısız ve sonsuz hamd-ü senalar eder, şükürlerimizi sunarız. Aynı zamanda bu kitaba bereket vererek faydalı kılmasını niyaz ederiz.

Cemal Nar
Kahramanmaraş

İNSAN VE KÖLE

Köle Kimdir?

Köle deyince aklımıza gelen, hür insanın zıddıdır. Daha çok erkekler için kullanılan bu kelimenin kadınlar için karşılığı "cariye"dir. Bunlar arapça kökenli kelimelerimizdir.

DİA şöyle bir tarif getirmiş: "Türkçe'de köleden başka kul, bende, hal ayık, esir ve "kadın köle" anlamında cariye, odalık; Farsça'da bende, gulam, kadın köle için kenîz: Arapça'da abd, rakik, memlû, Kinn, gulâm, rakabe, vasif, milkü'l -yemln ve kadın köleler için memlûke, vasife. câriye, eme ve gurre kelimeleri kullanılmıştır. Belirli dönemlerde memlûkûn daha ziyade beyaz, abdin ise zenci köleler için kullanıldığına rastlanmaktadır. İspanya'da siyah köleler için hadim kelimesi tercih edilmiştir.

Köle iman ve namaz, oruç gibi mali yönü bulunmayan şahsi nitelikteki dini mükellefiyetler açısından hür insandan farksızken hukuki, sosyal ve iktisadi bakımlardan farklıdır. Her şeyden önce o hukuki işlemlere konu olması bakımından "mal" kabul edilir; hür insanlardan farklı bir statüde eda (fiil) ehliyetinden tamamen, vücut (hak) ehliyetinden kısmen mahrum tutulur. Kölenin klasik

İslam hukuku kaynaklarında genellikle "velayet, şahadet ve kazadan hükmen (hukuken) aciz ve mülkiyet hakkından mahrum olan kimse" şeklinde tarif edilmesi köleliğin esasında bir ehliyet arızası olduğunu ifade eder"¹.

Köle hür insandan daha aşağıda haklara sahip, sahibi yanında maalesef "mal" sayılan bir varlık olarak elbette insanın kabullenmesi zor bir durumdur. Zaten ya ölüm ya kölelik gibi bir tercih olmasa kimse köleliği kabullenmez. Doğrusu Allah Teâlâ'nın yarattığı "mükerrerem" varlığın bu hallere düşmesi, insanlık izzet ve şerefine aykırı bir durumdur.

Bir başka tanımla "köle, hukukî muâmele ve tasarruflara konu olabildiği için bir yönüyle "mal" sayılırken, iman, ibadet, muâmelât ve ceza hukuku alanındaki sorumluluk ve yükümlülükleri dikkate alındığında "edâ" ve "vücûb" ehliyeti kısıtlanmış kendine özgü bir insan statüsündedir. Velâyet, şahitlik ve kaza görevinden âciz olması ve mülk edinmemesi köleliğin ehliyet arızası yönünü güçlendirir.

Köleliğin tarihi çok eskilere uzanır. Eski Mısır ve Yakın Doğu'da savaş esiri kölelerle, komşu kabile veya kavimlerden kaçırılan insanlar, babaları veya başka yakınları tarafından köle diye satılan çocuklar ve borçlarına veya işledikleri bazı suçlarına karşılık köle statüsüne geçirilen insanlar büyük bir sayıya ulaşmaktadır."²

İslam zuhur ettiğinde dünyada ve Arabistan'da kölelik yaygın olarak kullanılıyordu ve vaziyetleri gerçekten acınası bir

¹ DİA, 26/ 237.

² Bkz. Hamdi Yusufoglu, Şamil İslam Ansiklopedisi, "Köle" md.

durumdaydı. İnsan yerine konulmuyorlardı. İslam böyle bir zamanda geldi ve köleliğe yepyeni bir konum getirdi. Haklar verdi ve insan olarak saygınlıklarını kabul etti.

Hiç şüphesiz İslam'ın hedefi köleliği kaldırmaktı ama tek taraflı bunun mümkün olmadığını görecektik kadar gerçekçi idi. Çünkü köleliğin asıl kaynağı savaşları. Savaş ise iki tarafın yaptığı bir işti. Tek taraflı bir işlem, o tarafı güçsüz bırakarak denge dışına atabilirdi. Savaş esirleri ya öldürülecek, ya fidye ile salıverilecek, ya da esir kamplarında ölüme terk edilecekti. İslam bunları değerlendirmişti elbette. Salıverebilir, fidye ile serbest bırakabilir, öldürebilir, köle olarak hayatta bırakıp çalıştırabilirdi. Nitekim o öldürme yerine hayatta kalmayı seçmiş ve köleliğin sosyal şartlarını iyileştirmiştir. Bu yüzden İslam, bir yandan köleliği kaldırıcı tedbirler alırken, öbür yandan da onlara belli seviyede haklar veriyor, maneviyat ve onur bakımından onları hür insanlar seviyesine çıkarıyordu.

Kölelik için asıl kaynak savaştır demiştik. İkinci kaynak ise köleden doğmaktır. İslâm hukukuna göre köle, annenin durumuna bağlıdır. Bunun istisnası, hür bir baba ile onun cariyesinden doğan çocuktur ki hür sayılır. Köle baba ile hür anneden doğan çocuk, genel kurala göre hürdür. İslâm hukukunda, köleliğin bu iki kaynak dışında başka bir kaynağı yoktur.

Az önce İslam'ın köleliği kaldırıcı tedbirler aldığından bahsetmiştik. Bu tedbirlerin neler olduğunu uzun uzadıya yazmayı gerekli bulmuyoruz. İslam, bazı suç ve günahların keffareti olarak köle azat etmeyi seçenek olarak sunmuş, köle azat etmeyi büyük bir sadaka sevabı olarak teşvik etmiş, kölelere hitapta "kardeşim" gibi nezaketi getirmiş, sahiplerine yediklerinden yedirilmesi,

giydiklerinden giydirilmesi gibi o günün şartlarında devrim olan uygulamalar getirmiştir. Kölelerin de hür insanlar gibi Allah Teâlâ'nın katında değerli olduğu, gerçek üstünlüğün ancak takva ile elde edileceği, insanların insan olarak Adem'in çocukları olma hasebiyle eşit oldukları bildirmiştir. Onlara din ve inanç açısından özgürlükleri verilmiştir. Müslüman iseler her Müslüman gibi ibadetlerini özgürce yapabilirler. Paraları veya malları olmadığı için zekat, sadaka, hac gibi ibadetlerden ve cihattan muaftırlar. Efendilerinin izni ile evlenebilirler. Köleler suç işlediklerinde cezaları hürlerle göre yarı yarıya verilir.

Kölelerin de hürler gibi hakları ve görevleri vardır. Bazı bakımlardan ehliyeti, hak ve yetkileri kısıtlanmakla birlikte, köle nihayet bir insandır ve Allah'ın bir kuludur. Bu yüzden âyet ve hadislerde köle ve câriyelere insanca muamele yapılması tavsiye edilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de; "**Sahip olduğunuz kölelere iyilikte bulunun**" (en-Nisâ, 4/36) buyurulması, çeşitli hadis-i şeriflerde; "*Onlara "kölem " demeyiniz "oğlum, kızım " diye hitap ediniz*", "*Köleler, Allah'ın sizin yanınızda bulundurduğu kardeşlerinizdir. Allah sizi de onların hizmetine tabi kılabilirdi. O halde onlara iyi davranın*" buyurulması bu tavsiyelere örnek olabilir.

Köle ve kölelik hakkında yeterli bilgiler veren DİA şu tespiti yapar: "Belirli bir süre İslâm toplumunda köle olarak bulunan kimseler âzat edildikten sonra toplumun hemen her katmanında etkin bir şekilde yer almış ve doğuştan hür kimselerden ayırt edilmemiştir. Daha köle iken yapılabilen, özellikle âzat edildikten sonra yoğunluk kazanan karma evlilikler, İslâm dininin ırkçılığa karşı

olan anlayış ve uygulaması, âzatl kölelere yönelik bir ayrımcılığın İslâm toplumlarında yerleşmesini önlemiştir.”³

İnsanın Değeri

Allah önce evreni yarattı. Bu evrenin var edilişinden ve aşamalı bir şekilde, belli bir süre ve evrim içerisinde yaratılmasından⁴ asıl amaç da, insanın yaratılmasıdır. Bunun için insan, üstün bir kerametle saygın kılınmış, izzet ve şerefe erdirilmiştir. Diğer bütün yaratıklar ona bu dünya hayatında birer yardımcı olarak yaratılmış, hizmetine verilmiş ve istifadesine sunulmuştur.⁵

İnsanın bu üstünlüğü elbette cisminin büyüklüğünden veya gücünden, kuvvetinden değildir. Çünkü öyle olsaydı görüyoruz ki fil, zürafa, deve, gergedan, timsah, öküz vs. gibi hayvanlar bedenlen ondan daha büyük ve daha güçlüdür. Yine onun üstünlüğü, ne yaratılış maddesi olan çamur ve insan tohumunda, ne bedensel duyu, güdü ve yetilerinde, ne de şeklinin, organlarının fevkalade uyumlu, ahenkli, güzel ve yakışıklı oluşundadır.

Belki onun üstünlüğü, Yüce Allah'ın ona has kıldığı ve benliğinin derinliklerine nüfuz ettirdiği bir emirden, bir manadan ötürüdür. Kur'an bunu şöyle belirtmiştir.

“Rabbin meleklere şöyle demişti: Ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içine de ruhumdan üflediğim zaman, derhal ona secdeye kapanın.”⁶

³ DİAi 26/ 246.

⁴ A'raf 54. Fussilet, 9,10

⁵ İsrâ, 70, Tin 4, Bakara,19,29, Lokman, 20

⁶ Sâd, 71-72

Yine insanın üstünlüğüne bir başka alamet de, Ulu Allah'ın onun ilk türünü, yani Adem'i (as) bizzat kendi ifadesinde geçtiği gibi, "elleriyle" yaratmasıdır.⁷ Burada Rabbimizin "elleriyle" yaratmasını, "kudretiyle, anasız babasız özel olarak" yaratması olarak anlasak bile, yine de ifade biçiminde insanın özellik ve üstünlüğüne, saygın ve keremli makamına bir işaret buluruz.⁸

İşte bu yüzden, bütün melekler Allah'ın emrine uyarak ilk insan Hz. Âdem'e (as) selamlama secdesinde bulunmuşlardır. Üstelik yapılan bir imtihanda onun kendilerini geçtiğini ayan beyan görmüşlerdir.⁹ Yine, yeryüzünde Allah'ın halifesi olarak yaratılması¹⁰ ve ilahî emaneti yüklenmesi de,¹¹ onun üstünlüğünün sebeplerinden sayılmıştır.

Bütün bunların sunduğu saadet şudur; insan biliyor ki Allah Teâlâ katında değerlidir. Bir yeri vardır O'nun yanında ve sevilmektedir. Allah Teâlâ ona çok yakındır. Şah damarından bile, hatta kalbinden, aklından, canından bile yakın. Her ihtiyacını görmekte, her nimetini vermektedir. Kul ona bir karış yaklaşırsa, Allah Teâlâ bir kulaç yaklaşmakta. Kul O'na yürüyerek gitse, Allah Teâlâ ona koşarak gelmektedir!

İnsan biliyor ki Cebrail başta olmak üzere bütün melekler onu sevmekte, saymakta, yar ve yardımcı olmakta. Ona dua etmekte, destek vermektedir. İnsan biliyor ki bütün mahlûkat onu tanımakta ve ona hizmet etmektedir. Onları kendisine muahhar kılan, kendisini de onları da yaratan Allah Teâlâ'dır. Ve o mahlûkat bu

⁷ Sâd 75

⁸ Bkz. Sabunî, Sad 75 in tefsiri.

⁹ Bakara, 31,33

¹⁰ Bakara, 30

¹¹ Ahzab 72

hizmeti seve seve yapmaktadır. Bu ne şeref! Bu ne itibar! Bu ne yüce bir makam!

Gerçek Değer İmanladır

İnsan yaratılıştan üstündür ama bu üstünlüğün devamı için onun yüce yaratıcısını tanınması ve ona kulluğu kabul etmesi gerekir. Bu yüzden insanın gerçek değeri hür veya köle, beyaz veya siyah, zengin veya fakir... gibi durumlardan değil, iman ve takvasındandır. Taka, yani Allah Teâlâ'nın emirlerini tutmak, yasaklarından kaçmak, ahlak ve faziletini korumaktır. İşte bunu bildiren o ayet:

"Ey insanlar, gerçekten Biz sizi, bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler (şeklinde) kıldık. Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün (kerim) olanınız, (ırk ya da soyca değil) takvaca en ileride olanınızdır. Şüphesiz Allah, bilendir, haber alandır."¹²

Bu ayete göre bir insan başkalarından ancak daha takvalı ise iyi ve üstün olur. Unutmamak gerekir ki zaten takvalılar da böyle sözler ve iddialardan uzak olurlar. Onlar mütevazı ve alçakgönüllü insanlardır, asla kimseye üstünlük taslamazlar.

İnsanın hür ve bağımsız oluşu dâhil sosyal statüsü değişebilir. İrki, coğrafyası, ekonomik durumu, toplum içindeki mevkii farklı olabilir. Bunların kendi içinde bir değeri de olabilir. Ama unutulmamalıdır ki asıl değer, iman ve takvadadır. Allah katında en üstün olan insanın, katıksız iman sahibi ve salih amel işleyen muttaki kul olduğunu beyan buyurur bu ayet-i kerime. Evet, hasep nesep değil, iman ve ahlaktır insana üstünlük ve saygınlık kazandıran.

¹² Hucurât, 49/13

Bu ayetin iniş sebebi olarak birkaç¹³ olay anlatılır: “Sabit ibn Kays ibn Şemmâs hakkında nazil olduğunu söyler. İbn Abbas’a göre âyetin inişine sebep olan hadise şöyle olmuştur:

Sabit ibn Kays ibn Şemmâs'ın kulakları ağır duyardı. Rasûlullah (sa)'ın meclisine geldiğinde ona yer açarlar, o da gider Hz. Peygamber (sa)'in yanına otururdu. Bir gün meclise biraz geç geldi. İnsanlar Hz. Peygamber (sa)'in meclisindeki yerlerini almışlardı. İnsanların omuzlarına basarak ilerlemeye çalıştı, bir yandan da "yer açın, yer açın." diyordu. Bir adam: "Mecliste olanlara eziyet verdin, otur." dedi. Sabit kızgın bir şekilde oturdu. Ona oturmasını söyleyen adam için iğneli bir sesle: "Bu da kim?" dedi. Adam: "Ben filancaym." dedi. Sabit: "Falanca kadının oğlu mu?!" diye câhiliye devrinde ayıplanan bir kadın olan annesine nisbetle sordu. Adam da utanarak başını yere eğdi ve işte bunun üzerine Allah Tealâ bu âyet-i kerimeyi indirdi."

O hadisede Rasûl-i Ekrem: "*Biraz önce kadını zikreden, birisini annesine nisbet eden kimdir?*" buyurdular. Sabit kalkıp: "Benim ey Allah'ın elçisi." dedi. Allah'ın Rasûlü (sa): "*Mecliste olanların yüzlerine bak.*" buyurdular, o da baktı. "*Ne gördün ey Sabit?*" diye sordular, "Beyaz, kırmızı ve siyah yüzler gördüm." dedi. "*İşte sen onlardan ancak din ve takva bakımından üstün olabilirsin.*" buyurdular da Allah Tealâ bu âyet-i kerimeyi indirdi.

Bu ayet hakkında aynı kaynağımızda başka bilgiler de verilir esbabı nüzul olarak. Konumuz kölelik ile ilgili olanların bazılarını alalım istedim.

Mukatil de şöyle anlatıyor: Mekke'nin fethi günü Hz. Peygamber (sa), Bilâl'e Ka'be'nin üstüne çıkıp ezan okumasını

¹³ Biz Bedrettin Çetiner'in "Esbab-ı Nüzul". İlgili ayetin tefsiri.

emretmişti. Attâb ibn Esîd ibn Ebi'l-îys: "Allah'a hamdolsun ki babam daha önceden öldü de bugünü görmedi." dedi. el-Hâris ibn Hişâm da: "Muhammed, müezzin olarak şu kara kargadan başkasını bulamamış mı?" dedi. Süheyl ibn Amr da: "Allah bir şeyi diledi mi onu değiştirir." dedi. Ebu Süfyân ise: "Ben bir şey söylemeyeceğim. Çünkü ona semânın Rabbinin bunları haber vermesinden korkarım." dedi.

Cibrîl, Hz. Peygamber (sa)'e gelerek onların söylediklerini haber verdi ve Hz. Peygamber (sa) onları çağırıp ne söylediklerini sordu. Konuştuklarını ikrarla kabul ettiler ve bunun üzerine Allah Tealâ bu âyet-i kerimeyi indirerek soy soplâ, mal ve mülkün çokluğuyla birbirlerine karşı övünmekten ve fakirlerle alay etmekten onları menetti. Kurtubî de bu hadiseyi İbn Abbâs'tan rivayetle zikretmiştir.

Vâhidî'nin Yezîd ibnu's-Şuhayr'dan rivayet ettiği bir hadis ise şöyledir: Allah'ın Rasûlü (sa) bir gün Medine-i Münevvere'deki çarşılardan birisine uğradı. Çarşıda siyahî bir köle mezatla satılıyordu. Köle: "Beni alacak olana bir şartım var." diyordu. Alıcılardan birisi: "Nedir o şart?" diye sordu. Köle: "Benim, Rasûlullah'ın arkasında farz namazlarımı kılmamı engellemeyecek." dedi ve o adam bu şartı kabul ederek o köleyi satın aldı. Rasûlullah (sa) o köleyi hep farz namazlarda görürdü. Bir gün yine bakındı ve o köleyi göremedi. Sahibine:

- "*Kölen nerede?*" diye sordu. Adam:

- "Ey Allah'ın Rasûlü, o hummaya yakalandı." dedi.

Rasûl-i Ekrem ahabına:

- "Kalkın onu ziyarete gidelim." buyurdular; ashâbı Onunla birlikte kalktılar ve gidip geçmiş olsun ziyaretinde bulundular. Birkaç gün sonra o kölenin sahibine:

- "Kölenin hali nice dir?" diye sordular. Adam:

- "Ey Allah'ın elçisi, onun ölümü yakındır." deyince Efendimiz (sa) kalkıp kölenin yanına gittiler ve o ölüm halindeyken yanına girdiler. Köle o sırada vefat edince onun teçhiz ve tekfinini Rasûlullah (sa) üstlendi ve götürüp defnetti.

Ashâbı bu durumu garipsediler. Muhacirler: "Biz, vatanımızı mallarımızı, ailemizi terkedip buraya geldik; hiçbirimiz Rasûlullah'tan şu kölenin gördüğü muameleyi hayatında, hastalığında ve ölümünde görmedi." dediler.

Ensar: "O'nu barındırdık, yardım ettik ve mallarımızla onu destekledik ama Habeşli bir köleyi bize tercih etti." dediler. İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.

İbn Asâkir'in Mübhemât'ında zirettiğine göre bu âyet-i kerime Ebu Hind hakkında nazil olmuştur. Rasûlullah (sa), Beyaza oğullarına onu, kadınlarından birisiyle evlendirmelerini emretmişti. Onlar da: "Ey Allah'ın elçisi, kızlarımızı kölelerimizle mi evlendireceğiz?" demişler ve işte bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil olmuş."

Ayet-i kerimenin iniş sebebinden de anlaşıldığı gibi asıl olan, katıksız iman ve salih amel sonucu erilen takvadır. İslâm'ı, bir hayat nizamı olarak kabul edip iman edilmesi gerekli olan ilkelere inanan kavimler, aşiretler ve kabileler, mü'min Müslüman olduktan sonra iman ve İslâm kardeşi olduklarına inanırlar. Ayrı ırktan ayrı renkten

ve ayrı dilden olmaları, kan ve toprak bağı olarak aynı olmamaları, onların iman ve İslâm, kardeşliklerini engelleyici değildir.

Ebu Hüreyre (r.a.)'dan: Rasulullah (s.a.s.)'e:

- İnsanların en keremi (üstünü) kimdir?

Rasulullah (s.a.s.):

- "*Allah'a en takvalı olanlardır.*" buyurdular.¹⁴

Semüre (r.a.)'dan: Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

- "*Haseb, servet ve soyluluk ancak takvadadır.*"¹⁵

Bu ne şeref

Rasulullah (s.a.s.) Efendimiz, ümmetinin içinde muttaki mü'minleri kendi "Ehl-i Beyt / hane halkı"ından saymış ve onları yakın dostlar edinmiştir. Muttaki mü'minler, Arap kavminden de olur, Arap olmayan kavimlerden de. Hangi ırk, renk ve dilden olursa olsun, değil mi ki mü'mindir, değil mi ki muttaki bir müslümandır, o yüce şahsiyet, Rasulullah (s.a.s.)'in Ehl-i Beyt'inden ve yakın dostlarındandır.

Abdullah İbn Ömer (r.anhuma)'dan: Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

- "*Gerçekten benim dostlarım muttakilerdir.*"¹⁶

¹⁴ Buhârî, Kitabu'l-Enbiya, B.21, Hds.57. Sahih-i Müslim, Kitabu'l-Fedail, B.44, Hds.168.

¹⁵ Sünen-i Tirmizî, Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân, B.49, Hds.3487.

¹⁶ Sünen-i Ebu Davud, Kitabu'l-Fiten, B.1, Hds.4242. İmam Buhârî,

Enes b. Melik (r.a.)^âdan: Rasulullah (s.a.s.)'e:

- Muhammed'in Ehl-i Beyt'i kimlerdir? Diye soruldu.

Rasulullah (s.a.s.) :

- "*Bütün muttakiler.*" Buyurdu ve:

"Onun dostları muttakilerdir." (Enfal, 8/34) ayetini okudu.¹⁷

Enes (r.a.)'dan: Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

- "*Her takva sahibi kimse, Muhammed'in Ehl-i Beyt'indedir.*"¹⁸

Amr İbnu'l-As (r.a.) anlatıyor: Ben, Rasulullah (s.a.s.)'den gizli değil, açık olarak şöyle buyururken işittim:

- "*Ebu filanın ailesi, benim velilerim değillerdir. Benim velim (dostum), ancak Allah'dır ve salih mü'minlerdir.*"¹⁹

Edebü'l-Müfred, B.400, Hds.897. Beyhâkî, Kitabu'z-Zühd, Sh.97, Hds.196-197.

¹⁷ Taberânî, Mu'cemu's-Sağır, C.1, Sh.310, Hds.219. Kadı İyaz, Şifa-ı Şerif, Çev. Suat Cebeci, Ank.1992, Sh.366.

¹⁸ İmam Suyutî, A.g.e., C.1, Sh.28, Hds.10 (15). Taberânî, Mu'cemu'l-Ev-sattan. Abdu'r-Ravf el-Münâvî, Feyzu'l-Kadir Şerhu Camiu's Sağır, C.1, Sh.55-56, Hds.15. Tahkik: "Taberânî Mu'cemu's-Sağır, Hakim, Tarih ve Beyhakî rivayet eder. İbn Hacer ve Sehavî, hadis için zâif demişlerdir.

¹⁹ Buhârî, Kitabu'l-Edeb, B.14, Hds.19. Sahih-i Müslim, Kitabu'l-İman, B.93, Hds.366.

Büyük âlimlerimizden Tîybî (r.a.) şunları söylemiştir: "Hadisin mânâsı: Ben, hiçbir kimseye akrabalık sebebiyle muvâlât ve dostlukta bulunmam. Ben, ancak Allah'ı severim. Çünkü O'nun kulları üzerine vacib olan bir hakkı vardır. Salih mü'minleri de, Allah rızası için severim. Sevdiklerime, iman ve salâhlarından dolayı muvâlât eylerim. Bu hususta akrabam olup olmamaları mevzu bahis değildir. Şu kadar var ki, akrabamın akrabalık haklarına da riâyet eylerim."²⁰

Ebu Hüreyre (r.a.)'dan: Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

- *"Soy temizliği bakımından nesepler birbirine yakın olmasa bile, kıyamet günü benim velilerim (dostlarım) takva sahibi olanlardır."*²¹

Abdurrahman, Haşimoğullarından birisinin:

- Ben, Rasulullah (s.a.s.)'e insanların en yakınıyım, dediğini işitmiş de şöyle demişti:

- Senden bir başkası, O'na senden daha yakın ve layıktır. Senin O'na yakınlığın, sadece O'nun nesebinden olman nedeniyledir.²²

Önderimiz Rasulullah (s.a.s.)'ın, Ehl-i Beyt'inden ve yakın dostlarından kabul etmiş olduğu, "O, bendendir, ben, ondanım" dediği şahsiyetlerin durumuna bakıldığında şu hakikat görülür: Bu

²⁰ Ahmed Davudoğlu, a.g.e., II, 248.

²¹ Buhârî, Edebü'l-Müfred, B.400, Hds.897.

²² İbn Kesîr, A.g.e., C.13, Sh.7422. Taberânî'den.

şahsiyetler, katıksız iman etmişler, malları ve canlarıyla Allah yolunda cihat ederek, her türlü zulme ve zalime karşı durmuşlardır. Kimden gelirse gelsin asla zulmü kabul etmemiş ve kim olursa olsun zalime karşı en sert tavrı sergilemişlerdir. Onlar, adaletten, barıştan, sevgiden, dostluk ve kardeşlikten yanadırlar. Onlar muttaki müslümanlardırlar.

Buna karşı şu gerçeği de görmemiz gerekir. İmam Tirmizî (r.a.), Sünen'inde "Fasık devlet adamlarından Uzak Durulması Hakkında" babında şu hadis-i şerifi kaydetmiştir: Ka'b b. Uca (r.a.) anlatıyor: Rasulullah (s.a.s.), bize çıkageldi ve biz, beş ile dördün toplamı olarak dokuz kişi idik. İki sayıdan biri Arab'dan, diğeri acem'den idi. Rasulullah (s.a.s.) buyurdu ki:

- *"Dinleyin! Benden sonra birtakım emir (idareci)lerin olacağını işittiniz mi? Kim onların yanına girer, onların yalanlarını doğrular ve haksızlıkları hususunda onlara yardım ederse, benden değildir, ben de ondan değilim ve havuz başında bana varamayacaktır! Kim onların yanlarına girmez, haksızlıkları hususunda onlara yardım etmez ve onların yalanlarını doğrulamazsa o, bendendir, ben de ondanım ve havuz başında bana varacaktır!"²³*

Hür veya köle, beyaz yada siyah, zengin veya fakir, köylü veya şehirli olmak değil, İslâm'da insanın değeri için, iman, takva ve güzel ahlâk esas alınmıştır. Rabbimiz Allah, iman eden, takvaya ulaşan ve

²³ Sünen-i Tirmizî, Kitabu'l-Fiten, B.61, Hds.2360. Sünen-i Neseî, Kitabu'l-Biat, B.35, Hds.4189-4190. Taberânî, Mu'cemu's-Sağir, C.2, Sh.115, Hds.441.

güzel ahlâk sahibi olan mü'minleri veliler edinmiş, onların kalblerini uzlaştırmıştır. En son Nebî ve en son Rasulü, Rasulullah (s.a.s.)'e hitaben şöyle buyurur Rabbimiz Allah:

"Şüphesiz Allah sana yeter. O, seni yardımıyla ve mü'minlerle destekledi. Ve onların kalplerini uzlaştırdı. Sen, yeryüzündekilerin tümünü harcasaydın bile, onların kalplerini uzlaştıramazdın. Amma Allah, aralarını bulup onları uzlaştırdı. Çünkü O, üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir. Ey Peygamber, sana ve seni izleyen mü'minlere Allah yeter."²⁴

Ebu Hureyre (r.a.)'dan: Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurur: *"Mü'minlerin iman yönünden en mükemmel olanları, ahlâk yönünden en güzel olanlarıdır."*²⁵

Allah Teâlâ'nın kendisine halife kıldığı kullarına zenginlik, fakirlik, şeref, makam ve mevki, ilim, cehalet, ahlâk, akıl ve rızık gibi hususlarda ki hür veya köle oluş da dahil, kimini kiminden derecelerle üstün kıldığı bir gerçektir. Bu farklılık asla bir acizlik veya bir cahillik değil, aksine size vermiş olduğu şeyler hususunda denemek ve sınamak içindir. Meselâ, zengin bir kimseyi zenginliği ile sınar, şükründen sorumlu tutar; fakiri fakirliği ile sınar ve sabrından sorumlu tutar. Mükâfat veya ceza, kulların ameline göre değişik olacaktır.

²⁴ Enfal, 8/62-64

²⁵ Sünen-i Ebu Davud, Kitabu's-Sünnet, B.16, Hds.4682. Sünen-i Tirmizî, Kitabu'r-Rada âlâ B.11, Hds.1171. Sünen-i Dârimî, Kitabu'r-Rikak, B.74, Hds.2795.

“Sizi dünyada halifeler, yani yöneticiler yapan O'dur. Kim inkâr ederse onun küfrü kendi aleyhinedir. Kâfirlerin inkârı, Rableri nezdinde kendilerine gazaptan başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin inkârı onların sadece zararlarını fazlalaştırır.”²⁶

Allah'ın yeryüzünde halifesi olması hasebiyle büyük bir sorumluluk yüklenen insanoğlunun bu durumu Kur'an-ı Kerîm'de şöyle anlatılmaktadır:

“Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar, zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediğinden cidden çok zalim, çok cahil bulunuyor.”²⁷

Sonuç itibariyle insanın yeryüzünde varoluş amacı Allah'a iman, itaat ve ibadettir. İnsan bir “halife” olarak Allah'a kul olmak ve O'nun kanunlarını yeryüzünde yaşamak ve uygulamak üzere verdiği sözün yerine getirme sorumluluğuyla yaratılmıştır.

Evet, hür veya köle, insanın üstünlüğünün korunması ancak iman ile olacaktır. Yani Allah Teâlâ'nın varlığına, birliğine, ulûhiyet ve hâkimiyetine iman ile O'nun son peygamberi Hz. Muhammed (sav) Efendimizin Allah Teâlâ'nın elçisi olarak O'nun katından getirdiği her habere ayrı ayrı iman ve ikrar etmesi ve hayatında uygulaması ile olacaktır.

²⁶ Fâtır, 39

²⁷ Ahzâb, 33/72. Burada geçen emanet: fârzlar, yükümlülükler, Allaha itaat, akıl ve düşünme kabiliyeti şeklinde tefsir edilmiştir.

İnsanlar Eşit Yaratılmıştır

Çıplak gerçek şudur; ilk insan topraktan, çamurdan yaratılmış ve kendisine Yaratıcı tarafından ruh üflenmiş Hz. Âdem'dir. Sonra ondan eşi Hz. Havva yaratılmıştır. Sonra bu ikisinin izdivacından insan nesli türemiştir.

İnsanlar çoğalınca ayrı coğrafyalara dağılmış, ayrı iklimlerde renkleri değişmiş ve ayrı dilleri konuşarak anlaşır olmuşlardır. Bu insanlar için Allah Teâlâ'nın verdiği ilmin, marifetin ve becerinin belgesidir. Asla ayrılık ve üstünlük sebebi değillerdir.

Allah Teâlâ zaman içinde bütün bir insanlığa peygamberler göndermiştir. Bu bakımdan eşitlik devam etmiştir. Üstelik her peygamber kendi kavmine gelmiş, kendi diliyle anlatmıştır iman hakikatlerini. Her ırk ve her dil ilahî mesajı sunan elçiler ile bereketlenmiştir. Bu yüzden de insanlar eşittir. Yani insan için asıl olan hep eşitliktir.

Doğuştan bir üstünlük iddiası olan ırkçılık, insan haysiyet ve şerefine yapılan en büyük saldırı, en büyük düşmanlık, en büyük zulümdür ve çok acılara sebep olmuştur. Bu yüzden ırkçılık hem din tarafından, hem de selim akıl tarafından hep lanetlenmiştir.

Artık Kur'an sayesinde insanların nasıl kabile ve boylara, soylara, kavimlere bölündüğünü, bunun amacının tanışmak ve birbirinden ilim, sanat, marifet, ticaret gibi her alanda yardımlaşma olduğunu, üstünlüğün Allah Teâlâ'nın katında ancak "takva" ile olduğunu biliyoruz:

"Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık.

Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.”²⁸

İman Bakımından İnsanlar

İman bakımından insanlar üç kısımdır. İslam'ın insan anlayışında en temel belirleyici olduğu için bu üç sınıf insanı biraz daha yakından tanıyalım.

1-Mü'min: Sevgili Peygamberimiz'in (sav.) Allah Teâla katından bildirdiği, Kur'an ve mütevatir sünnetle sabit olan ve din açısından inanılması zorunlu bulunan bütün haber, esas ve hükümlerin her birine ayrı ayrı, Allah ve Peygamberinin isteğine uygun bir şekilde, kesin olarak inanan kişidir.

2-Kafir: Allah'ı veya iman esaslarını kabul etmeyendir. Eğer Allah'ı kabul etmekle beraber başka tanrılara da inanırsa ona müşrik denir.

3-Münafık: içinden inanmadığı halde, diliyle Müslüman olduğunu söyleyendir. Kafirin en kötüsü ve tehlikelisi bu iki yüzlüler, cehennemden en dibindedirler.²⁹

Buna göre İslam, insana iman açısından bakar. Eğer imanı varsa, ona değer verir. Yoksa onu imana davet eder, değilse dünyada ve ahirette azap ve zillet içinde yaşamaya mahkûm olduğunu bildirir.

Bu ilkelere göre inananlar kardeştir ve her türlü hak ve vazifelerde imkân dâhilinde eşittirler. Irkı, deri rengi, memleketi,

²⁸ Hucurat, 13.

²⁹ Bkz. Cemal Nar, İman ve Etkisi, s.

dili, kılık kıyafeti, sosyal durumu ne olursa olsun bütün Müslümanlar bir millet, bir ümmettirler. Hiçbir ırka, soya, nesebe özel bir statü tanınmamış, ayrıcalık verilmemiştir. Şimdi ırkçılığın belini kıran ve gerçek Müslümanlar arasında yaşayamaz hale getiren ayetleri görmeye çalışalım. Ama ondan önce bir gerçeği kısaca vurgulamamız faydalı olabilir. O da küfrün de tek millet oluşudur.

ARAPLARDA IRKÇILIK VE AYRIMCILIK

Artık Köleler Fakirler Aşağılanamaz

İslam insanlar arasında ayrımcılık ve ırkçılığı şiddetle yasaklamıştır. Bilindiği gibi İslam'ın doğuşunda her yerde olduğu gibi Araplarda ve Kureyşlilerde çok çirkin, çok kaba bir ırkçılık vardı. Arap olmayanlarla, hatta Arabın fakirleriyle bile oturamayacak kadar gururlu kibirli insanlar vardı. Hatta Peygamberimizden (sas) sadece kendilerine ayrılmış özel meclisler kurmasını ve fakirleri, yabancıları ve köleleri kendileriyle konuşurken uzaklaştırmalarını istemişlerdi. Kur'an onların bu isteklerini kınamış ve Peygamberimizi faydalı olur ümidiyle öyle düşüncelere dalmaktan, öyle bir ırkçılığı uygulamaktan men etmişti:

“Sırf Allah'ın rızasını dileyerek sabah akşam Rab'lerine dua edenleri huzurundan kovma. Onların hesabından sen sorumlu değilsin, onlar da senin hesabından sorumlu değiller. Onları yanından kovduğun takdirde zalimlerden olursun.”¹

Bu ayetlerin iniş sebebi olarak şu olay anlatılır: “Rivayet ediliyor ki Kureyş'in ileri gelenlerinden birtakımları Hz. Peygamber'e

¹ En'am, 52

uğramışlar, yanında Suheyb, Cenab, Bilâl, Ammâr, Selmân ve diğer köle veya fakir müslümanlar bulunuyormuş.

- "Ey Muhammed, sen kavminden vazgeçtin de bunlara mı razı oldun? Biz bunların arkasından mı gideceğiz? Bunları yanından kovsan biz senin meclisine gelir konuşuruz, belki de uyarız" demişler. Resulullah:

- "*Ben müminleri kovmam*"³⁰ buyurmuş.

- "O halde biz geldiğimiz zaman bunları kaldır, gittiğimiz zaman yanında oturt" demişler. Hz. Ömer de

- "Ey Allah'ın Resulü yapsan bakalım ne olacak?" demiş.

Ona göre belki bunlar Müslüman olurlarsa, arkalarından gidenler de Müslüman olur, böylece İslam davası kazançlı çıkardı. Peygamberimiz de bu teklifi kabul etti. Ancak onlar bu anlaşmanın yazılmasını ısrarla istemişlerdi. Resulullah da yazılması için bir sayfa ile Hz. Ali'yi çağırtmıştı ki bu âyet nazil olmuştur. Bunun üzerine Resulullah (sav) sayfayı atmıştır. Hz. Ömer de pişman olarak sözünden dolayı özür dilemiştir.

Selman ve Habbab (radiyallahu anhümâ) demişlerdir ki, "Bu âyet bizler hakkında nazil oldu, Resulullah bizimle beraber oturur ve biz kendisine dizimiz mübarek dizine dokununcaya kadar yaklaşırdık ve istediği zaman yanımızdan kalkardı.

³⁰ Şuarâ, 26/114

Sonra Kehf sûresinde "**Nefsini, sabah akşam, rızasını isteyerek Rablerine yalvaranlarla beraber tut**"² âyeti nazil oldu ve bundan dolayı biz kalkmadan, kalkmayı terk buyurdu ve dedi ki: *"Hamdolsun Allah'a ki, ümmetimden bir kavim ile beraber nefsimi sabrettirmemi bana emretmeden beni öldürmedi, hayat sizinle, ölüm sizinle"*.³¹

İrkçılık Ayrımcılık Lanetlenmiştir

Böylesi kaba saba insanlar, ham ruhlular, üstünlük ve şeref bedende, soy sopta, maddi servette değil, imanda, ahlakta, ilimde, gönülde, yani manevi değerler ve zenginliklerde olduğunu nerden bilecekler!

Nerden bilecekler insanda renklerin, dillerin, soyların, boyların ayrı ayrı olması,³² Allah (azze ve celle)'ın varlığının, birliğinin, ilminin, gücünün, kudretinin bir delilidir. Soysuzluk kötülenmiştir.³³ Ama ırk üstünlüğüne inanarak ırkçılık yapmak,³ soy soplama öğrenmek, şiddetle yasaklanmıştır.⁴

Kur'an'a kulak vermeyen kalbi kilitliler, Kur'an'ı tefekkür ve tedebbür etmeyen gözleri kör, kulakları sağır lanetliler,⁵ Allah (azze ve celle)'ın isteklerini nerden bilecekler?

² Kehf, 18/28

³¹ Bkz. Elmalılı Hamdi Yazır, ilgili ayetin tefsiri

³² Rum, 22; Fatır, 27-28; Furkan 4; Hucurat, 13

³³ Kalem, 13

³ Hucurat, 13

⁴ Tekasür, 1-7

⁵ Muhammed, 23-24

Resulullah (sallallahu aleyhi vesellem) de ırkçılığı ve ayrımcılığı şiddetle reddetmiş, hatta lanetlemiştir:

“Allah (azze ve celle) katında en şerefliiniz, takvada en ileri olanınızdır. Arabın aceme (arap olmayana) bir üstünlüğü yoktur. Acemin de Arap üzerine bir üstünlüğü yoktur. Siyah derili olanın beyaz derili olana, beyazın da siyah üzerine bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva ile dir.”⁶

“İrkçılık davasına kalkan, onu yaymaya çalışan, bu dava yolunda mücadeleye girişen, bizden değildir.”⁷

“Kim cahiliye davasında (kavmiyetçilik, ırkçılık) bulunursa, cehenneme iki dizi üzerine çökmüş demektir.”

Dediler ki: “Ey Allah’ın Resülü, namaz kılsa, oruç tutsa da mı?”

Dedi: “Evet: Namaz kılsa da, oruç tutsa da!”³⁴

Yasak olan, kavmini sevmek değildir. Peygamberimiz: “*Kişi kavmini sever*”³⁵ demekle, kavim ve kabile sevgisinin fitraten insan tabiatındaki yerine işaret etmişlerdir. Sıla-i rahim denilen akraba ilişkilerinin önemine ne kadar dikkat çekmiştir. Resulullah (sallallahu aleyhi vesellem) nesepleri öğrenmemizi ve korumamızı,

⁶ Rudanî, Cemu’l Fevaid, 2/160 (3634)

⁷ Ebu Davud, Edep, 121, (5121)

³⁴ Hakim, Müstedrek, 4/298

³⁵ Hakim, age. 3/131

ne kadar istemiştir. Buna aykırı olan zina ve benzeri çirkinlikler ne kadar da yasaklanmıştır.

Hız. Peygamber (sav) efendimizin en çok kötülediği, hatta lanetlediği ve yasakladığı, ırkçılıktır, ayrımcılıktır. Yani zulme, adaletsizliğe alet edilen asabiyet ve tarafgirliktir. İslam inananları kardeş kılmıştır. Ve kardeşler arasına bir hak hukuk koymuş, gözetilmesini, bozulursa da düzeltilmesini istemiştir.³⁶ Arap acem bütün müminler kardeş iken birisi kalkar da, haksız olarak ırkını, aşiretini savunur, haksızlıkta kavmine yardım ederse, ırkçılık yapmıştır.³⁷

Mü'minler Kardeştir

Başkalarına nisbet edercesine, olur olmaz bahanelerle ecdad ile övünme, böbürlenme, tekebbür, yani büyüklenme, hele hele de başkalarını soyusopu, ataları yüzünden kötüleme, aşağılama, alaya almaşiddetle yasaklanmıştır:

“Müminler sadece kardeşirler. O halde ihtilaf eden kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allaha karşı gelmekten sakının ki Onun merhametine nail olasınız. Ey iman edenler! Sizden hiçbir topluluk bir başka toplulukla alay etmesin, ne mâlum, belki alay edilenler edenlerden daha hayırlıdır. Kadınlar da başka kadınlarla alay etmesinler. Belki de alay edilenler edenlerden daha hayırlıdır. Birbirinizi, daha doğrusu kendilerinizi karalamayın. Birbirinize kötü lakaplar takmayın. İman ettikten sonra insanın

³⁶ Hucurat, 7-10

³⁷ Ebu Davud, Edep, 121. (5117-5120)

**adının kötüye çıkması, fasık damgası yemesi ne fena bir şeydir!
Kim tevbe etmezse işte onlar tam zalim kimselerdir.”³⁸**

Hepimiz Âdem (as)’in çocukları iken, inananlar kardeş iken, bu kardeşliği bozucu gurur, kibir, kendini beğenme ve büyüklenme, kardeşlerini alaya alma, hakaret etme, kötü lakap takarak aşağılama, dalga geçme şiddetle yasaklanarak bunları yapanlar derhal tövbeye davet edilmişlerdir. Bu davete ertelemeyen icabet etmek farzdır. Zira aksine bir tutum, kişiyi “zalim” yapacağı ayetten açıkça anlaşılmaktadır.

³⁸ Hucurat 10-11.

BÜYÜK DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM

Yeniden Gelen İslam

Miladi 610 yılında kainat bambaşka bir kainat olmuştu. Mekke’de bir insan, sık sık yalnız kalarak tefekkür ettiği bir mağaradan, “Seni yaratan Allah’ın adıyla oku”³⁹ diye başlayan ayetlerle şehre inmişti. Allah Teâlâ’nın ezeli ve ebedi dini olan İslam’ı en son, en olgun ve en kamil şekliyle⁴⁰ bir daha insanlığa sunuyordu. Ve işte bunu kabul eden her sağlıklı kalp, sanki sihirli bir sopa değmişçesine eriyor, ürperiyor, eski halinden hem bin pişman, hem de sevinçten ağlayarak çıkıyor ve yepyeni bir hale bürünerek yeni bir dünyaya adım atıyordu.

Daha önce nefsinden başkasını düşünmeyen bencil, şehvet düşkün, hırslı, yağmacı, gururlu kibirli, ırkçı, kaba saba ve mal, makam, şan şöhret için canını veren, atalarının çokluğu ile övünen, bunun için mezar taşlarını sayacak kadar aptal olan ahlaksız insan

³⁹ Alak 1. “Yaratan Rabbinin adıyla (besmeleyle) oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku (ve öğren!) İnsana bilmediklerini öğreten ve kalemle yazdıran Rabbin vermesi bol olandır.” (Alak, 96/1-5).

⁴⁰ Maide 3.

gidiyor, yerine melek misal güzel ahlaklı, ipek gibi yumuşak ve ince, su kadar berrak ve latif bir Müslüman geliyordu...

İnsanlık yeni ve parlak bir inançla karşılaşıyordu. Artık müslümanlar için biricik izzet ve şeref ölçüsü, övünme ve iftihar sebebi, kendini mutlu, akıbetini hayırlı bilme nedeni, Allah Teâlâ'nın kulu olarak O'nu tanınması, O'nu çok çok sevmesi, seve seve itaat etmesi, O'nun yolunda sevgili canını, malını, makamını ve itibarını harcaması ve böylece onun sevgisine layık olması ve rızasına ermesidir.

Aslında *"her doğan çocuk fıtrat üzerine doğduğu için"* bu şuurlu, potansiyel olarak her insanda vardır. Ama Müslüman ana baba ve topluma düşen, bütün çocukları bu bilinç üzerinde eğiterek yetiştirerek bu kazanıma yardımcı olmaktır.

Mü'min eğer bu şuura sonradan eriştiyse, eski cahili hayatından, yılanın zamanı gelince kavından sıyrılıp çıkması gibi çıkması, sütün memeye tekrar dönmemesi gibi o küfür, şirk veya inkar içeren eski hayatına asla tekrar dönmemesi gerekir.

İnsanlar bilinçli olarak İslam Dinini seçerlerse bunun farkına zaten varırlar. Beyinleri zonklar, hisleri coşar ve yepyeni bir insan olurlar. Tıpkı Firavun'un sihirbazları gibi, bir kere secde ettikten sonra, tekrar küfre dönmeyi, parça parça kesilip kütüklere asılma bedeline de olsa asla istemezler.⁴¹ Çünkü artık imanla bütün değer yargıları ve hayat ölçüleri değişmiştir. Karanlıklardan nasıl bir aydınlığa çıktıklarını anlamışlardır. O yüzden, imanın tadını alan bir

⁴¹ Taha 70-79.

insan, Müslüman olduktan sonra tekrar küfre dönmeyi, bir ateş çukuruna atılıp diri diri yanmaktan çok daha çirkin görür.⁴²

Sevgili Peygamberimiz (sav) ve ashabının hayatında bu manzaraları çok görürüz. Dün kâfir iken Müslümanlara eziyet ve işkence edenler, bugün Müslüman olunca aynı eziyet ve işkenceyi kendileri yaşıyorlardı. Bu işin böyle olacağını çok iyi bilmeleri, onları hakikati anladıktan sonra imandan vazgeçirmiyordu.

Yeni insan, yani cahiliyeden kurtularak Müslüman olan bu yeni insan, mü'min insan, "La ilahe illallah Muhammedün Rasûlullah" diye imanını ifade ettiği andan itibaren, artık vahdaniyette, ulûhiyette ve Rabûbiyette Allah (c.c)'ı bir olarak - tevhit muvahhit- tanımıştır. Allah her eksiklikten, kusurdan, noksanlıktan münezzehtir. Bu kelimeyi söyleyen kişi aynı zamanda, Allah (c.c) dışında aslında hiç olmayan ama kimilerince sanki var zannedilen, vehmedilen herhangi bir ma'bûda ibadet etmekten veya herhangi bir itaat olunan varlığa mutlak itaat ve kulluktan, onlardan korkmaktan, onlara boyun eğmekten, onlara dostluktan bütün bütün uzaklaşmış ve onlarla her türlü ilgisini kesinlikle kesmiş kimse demektir. Müslüman her halükarda sadece Allah'ı mabud olarak tanır, sever ve ibadet eder, itaat eder. Bu, O'na layık olan ta'zimdir. O'nun dışında başka Rab tanımaz, öyle olduğunu iddia eden bütün sahte ilahları, tanrıları, tağutları toptan reddeder.

⁴² Hadis: "Üç haslet vardır; bunlar kimde bulunursa o, imanın tadını tadar: Allah ve Resulünü, Allah ve Resulünden başka her şeyden fazla sevmek, Sevdiğin! Allah için sevmek, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra, tekrar küfre dönmeyi ateşe atılmak gibi çirkin ve tehlikeli görmek, asla istememek."(7. Buharî, iman 9, 14; ikrah î; ebed 42)

İman her insana açıktı. Sadece Arapları davet etmiyordu. “İnsan” diyordu davet ederken. İnsan Allah Teâlâ’nın kuludur. Atası Adem çamurdan, onun eşi Havva da ondan, zürriyetleri ise bu ikisinden yaratılmıştır. Bütün ırklarıyla, renkleriyle, dilleriyle, vatanlarıyla, kabileleriyle insan bu yeni dine davet ediliyor ve inananlar kardeş sayılıyorlardı. Asla ve kat’a ırkçılık ve asabiyet yoktu bu dinde. Sosyal sınıf ve statü de yoktu. Zenginle fakir, efendi ile hizmetçi veya köle, idareci ile sıradan insanlar eşit muamele görüyordu. Bir tarağın dişleri gibi eşittiler aralarında.

Yeni İnsan

Artık Mekke’de yepyeni bir vaziyet vardı. Yepyeni insanlar ve aralarında yepyeni bir bağ ortaya çıkmıştı. Bunun bilincindeydi iman edenler. Bu bilinç çok yoğun bir şekilde ruhlara duyuruluyordu. Vicdanlar bu bağ birbirlerine sevgi ve şefkat ile bağlanıyordu. Kalpler bu yeni bağ ile cuş-u huruşa geliyor, eski hallerini hatırladıkça dehşetle ürperiyorlardı.

Bu yeni tohumun kalplerde gelişmesiyle birlikte küfrün ve ondan kaynaklanan ırkçılık ve asabiyetin de kökleri kurumaya başlıyordu. Artık tüm cahili bağlar çürüyüp kopmakta idi. Bundan böyle bu bağlara bakış açısı değişti. Artık falancalardan veya filancalardan olmak önemli değildi. Artık hür veya kölelik, fakirlik veya zenginlik, idarecilik veya sıradanlık çok farklılık sağlamıyordu. Hatta giderek aile içi bağlar bile değişiyordu. Baba ve ananın konumu, abi ve kardeş konumu da değişiyordu. Yani kan bağı, akrabalık hâkimiyeti, ırk ve asabiyetin hamiyeti giderek değer kaybediyordu, önemsenmiyordu, hatta küçümseniyordu. Allah ve Rasûlüne iman edenlerin kalpleri üzerinde artık bu eski bağların bir

önemi kalmıyordu. Müslümanlar yeni dinlerini anladıkça sayılan değerlerin önemsizliği daha iyi kavriyorlardı. İnanan kitle eski dünyayı terkederek yepyeni ve gittikçe büyüyen ve gelişen bir dünyaya doğru yürüyorlardı. Burda ırkçılık ve asabiyetin esamisi bile okunmuyordu. Lafı bile abes kaçıyordu hatta. Komik bulunuyor ve gülünüyordu bir zamanlar yaşanan düşünce ve davranışlar.

Hız. Resulullah (sav) Efendimiz, bu yeni dinin esaslarını kendisine iman edenlere telkin etmek için bir sahabî'nin nisbeten örtülü bir evini seçti. Ashab-ı Kiramdan Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın Mekke'de, Safa tepesi'nin yanında bulunan evi olup, Kabe'nin arsası, Harem'i içinde idi. Peygamberimiz (a.s.) Kureyş müşriklerinden sakınarak bu mübarek evde gizlenir; yanına gelenleri orada İslâmiyete davet ederdi.

Buraya "Dâru'l-Erkâm" denildi bundan sonra. Müslümanların ilkokulu idi burası. Gerçekten de bu okul, dinin ilk önderlerini bir arada toplayan, buluşturan ve yetiştiren bir muhteşem bir meclis oluyordu. Bu öyle bir ortam idi ki, burada Tevhid inancını yeryüzüne yaymaya azmeden yıldızların ilk ışıkları parıldamaya başlamıştı. Sonra o yıldız timsali ashab-ı kiram o dini yaymak için yeryüzüne dağılmaya başladı.

Ancak bu iş o kadar da kolay olmuyordu. Doğrusu orada köklü bir düzen vardı. Bu düzenin sahipleri çıkar çarklarını kendilerine göre ayarlamışlardı. Her halde kazanan güçlü bir kesim vardı. Bunlar akıllı insanlardı ve kendileri için gelecekteki yakın tehlikeyi gördüler. Kimisi mevcut sosyal statüyü koruyarak menfaatlerini devam ettirmek adına, kimisi atalarını körü körüne taklit adına, kimisi makam ve mansıp adına, kimisi ırkçılık ve asabiyet adına bu yeni

vaziyete karşı çıktılar. Önce görmezlikten geldilerse de, gelişmeler aleyhte olunca tavır almaya başladılar. Alay ve hakaretle mahalle baskısı, sosyal yaptırım uyguladılar. Derken fiili tecavüzler ve saldırılar başladı.

O gün Müslümanların kendilerini koruyacak bir devletleri ve cemaatleri yoktu. Ancak onlar Mekke'de şهادet kelimesini söylüyorlar ve birlik içinde hareket ederek liderliklerini Resulullah (s.a)'in komutasına teslim ediyorlardı. Olan her olayı ona rapor ediyorlardı. Bu birlik ve liderlik etrafında hareket etme İslam cemaatine güç veriyordu. Adam müslüman olur olmaz, geçmişte üzerinde var olan tüm cahili esas ve prensiplerin hepsini bir çırpıda silib atıyordu, yepyeni bir döneme başlıyordu. O cahiliye döneminde yaşamakta olduğu tüm hayatı ve yaşantıyı da bırakıyordu, o hayattan büsbütün ilişkisini kesiyordu. O, cahiliye hayatı boyunca alışageldiği her şeyin önünde şüphe duyarak, bunlardan müthiş bir şekilde korkup çekinerek uzaklaşıyordu. Bu da onun manevi kuvvetini artırıyor, eziyetlere bu iman ve aşk ile karşılık vererek tahammül ediyordu.

Müslüman müşriklerden ayrılırken büyük bir bilinç ile ayrılıyordu. Ortada cidden çok şuurulu bir ayrılış vardı. Müslüman geçmişindeki cahiliye hayatıyla, müslüman olduktan sonraki yeni hayatı öylesine kavramıştı ki, eskiyle hiç bir bağı olmayacak şekilde her türlü bağı kesip atıyordu. Çevresindeki cahili toplumla olan ilişkilerde ve onlarla olan sosyal münasebetlerinde İslam'ın öngördüğü ayrılışa kesinlikle uyuluyordu. Aynı kesinlikle de İslam cemiyetine, cemaatine bağlanıyordu.

Yeni Davet

Bu davet aslında ilk yıllarında insanlara gizli yapıyordu. Üç yıl böyle geçti. Ancak Mekke'de artık İslam'ın gizlenecek bir yönü kalmayıp, herkes tarafından bu din öğrenilip konuşulunca, durum değişti. Çünkü Allah (c.c), Peygamberine verdiği emrin artık açıkça ilanını ve müşriklerle kâfirlerin kafalarını ve beyinlerini çatlatırcasına açıklamasını istedi. Allah'ın emrini insanlara bildirmeye başlamasını ve insanları buna davet etmesini istiyordu. İşte bunun için Rabbimiz şu âyeti indirmişti:

"Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!"⁴³

Yine Rabbimiz peygamberine şöyle buyuruyordu:

"Önce en yakın hısımlarını; uyar. Sana uyan mü'minlere merhamet kanadını indir."⁴⁴

Yeni Durum İşkence

Artık bu açıktan davetten itibaren müslümanlar imtihan edilmeye başlandı. Bu imtihan görünürde şiddet, baskı ve zulüm gibiydi. Hakikatte ise bir nimet idi. Çünkü bunun sonucunda kim doğrudur, kim yalancıdır ortaya çıkıyordu. Temiz ile iğrenç kirli ortaya çıkıyordu. Nitekim Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Elif, Lâm, Mîm. İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece "îman ettik" demeleriyle bırakılvereceklerini mi sandılar?"

⁴³ Hicr, 15/94.

⁴⁴ Şuarâ, 26/214-215.

Andolsun ki, biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmişizdir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır.¹⁴⁵

Rasûlullah (s.a)'ın ashabı sırf akideleri yüzünden birçok sıkıntılara, şiddete maruz kaldılar, birçok şeylerle imtihandan geçtiler. Hatta bunlar gittiği yerlerde kendi kavimleri tarafından alay, hakaret ve eziyetle karşılanıyorlardı. Yani Müslümanlar işkenceye tabi tutulurken ırk ve kabile farkı gözetilmemiştir. Her noktada ırk ve asabiye önem verenler, çok az istisnalar dışında işkencede asabiyet ve ırkçılık yapmamışlardır. Fakat ne olursa olsun, işkencenin en ağırına köleler, azatlı köleler veya şehre dışarıdan gelen yabancı kökenliler idi.

Acaba, Allah düşmanlarının mü'minlere tattırdıkları azap ve işkence karşısında müslümanlar nasıl karşı koydular, müslümanların bunlara cevabı nasıl oldu? Genel olarak müslümanlar kendilerine karşı işlenen cinayetlere, Bilal Habeşî'ye yapılanlara, Yasir ailesinin başına gelenlere, kısaca özellikle adı geçen bu ve benzerlerine yapılanlara nasıl cevap verdiler?

Gerçekten de yapılan bunca işkencelere karşı güzel bir sabır, iyi bir katlanma ve bir ayrılış. Nitekim Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"Onların (müşriklerin) söylediklerine sabret (katlan) ve onlardan güzellikle ayrıl. Nimet içinde yüzen o yalanlayıcıları bana bırak ve onlara biraz mühlet ver."¹⁴⁶

⁴⁵ Ankebût, 29/1-3.

⁴⁶ Müzzemmil, 73/10-11.

Hz. Resulullah (sav) Efendimiz sadece dayanıp sabretti. Çünkü onun eğitimi ve terbiyesi, kendisiyle birlikte olan mü'minlerin ruhlarını temizleyip arıtmaya kefil idi. Bundan böyle her gün ruhça güçleniyorlar, kalben arınıyorlar ve ahlak açısından da tertemiz oluyorlardı. Böylece maddî saltanatı ve gücü bırakıp gerçek hürriyete, şehvî birçok şeyi terk edip asıl özgürlüğe kavuşuyorlardı. Hz. Peygamber (s.a), onları sabretmeye, yapılan işkencelere dayanmaya, iyi bir şekilde onları bağışlamaya çağırıyordu. Hz. Peygamber (s.a) kendilerine karşı koymamalarını söylüyordu.

Hâlbuki bunlar savaşı bir toplum idiler, uğradıkları haksızlıklar da izzet ve şereflerine ağır geliyordu. Sevgili Peygamberimizden (sav) izin istiyorlardı karşılık vermek için. Sayıları az da olsa, onlarla kavgayı göze alıyor, ölmek veya öldürülmek umurlarında olmuyordu. Ancak bunların savaşı karakterlerini Rasûlullah (sav) engelledi. Onların Araplık damarını engelledi ve hepsini kendi emrine boyun eğdirdi. Hepsi böylece ellerini savaştan geri çektiler. Bu arada Kureyşlilerin tahrik edici davranışlarına rağmen daima dayandılar. Hiç bir korkaklık ve acizlik göstermeden dayandılar. İşte Mekke'de müslümanların düşmanları karşısındaki durumu bu idi.

Neden böyle yaptılar?

Bunun insan psikolojisi ve davet bilinci ile yakından alakası vardı. Biz bu gerçeği “Davetsiz Olmaz” kitabımızla Peygamberimizin Mekke devrini yazdığımız kitaplarda geniş olarak işledik. Burada şu kadarcığını söyleyelim. Eğer karşılık verselerdi, öldürülürlerdi ve dava orada biter tükenirdi. Çünkü karşıdakiler sayıca çoktu. Oysa

davet kıyamete kadar devam etmeliydi. Sonra öldürülen kâfirlerden birçoğu ileride Müslüman olacak ve davaya hizmet edeceklerdi. Eziyete katlanarak onların yaşatılması lazımdı. Kaldı ki insanların kalbi mazumlardan yanadır. İnsanlar eziyet ve işkence gören Müslümanlara acıyor, kalpleri onlara meylediyor, davaları dikkatlerini çekiyor, zaman içinde yavaş yavaş düşünce ve kanaatleri değişiyordu. Sonuçta gittikçe sayıları artan ve kazanan Müslümanlar oluyordu. Onlara durup yeniden düşünecek ve durum değerlendirmesi yapacak zaman verilmeliydi...

KÖLELİKTEN YÜKSELENLER

İrkçılık, kavmiyetçilik, ayrımcılık mevzuunda İslâm tarihinin en şerefli, en ziyade kendisiyle iftihar edilen, her devirde örnek alınacak misallerin fazlasıyla bulunduğu devir, hiç şüphesiz Asr-ı Saadet devridir. Hz. Peygamber (sav)'in ırk ayrımı fikrini yıkmak için beyan buyurduğu sözlerini ve fiilî tatbikatını ilgili kitaplarımızda daha geniş olarak gördük. Özet olarak yukarıda da kısaca söz ettik. Burada yeri gelmişken kısaca bazı hatırlatmalar yapalım:

Araplarca en şerefli kabul edilen Kureyş kabilesine mensub ve aynı zamanda halasının kızı olan Zeyneb Bintu Cahş ile azadlı kölesi Zeyd (radiyallahu anhümâ)'i evlendirmesi, bu azadlı köleyi ve onun oğlu Üsâme (radiyallahu anhümâ)'yi Muhâcir ve Ensâr' dan en büyük şahsiyetlerin bulunduğu orduya -bir kısım itirazlara rağmen- komutan tayin etmesi, İran asıllı Selman, Bizans asıllı Süheyb, Habeş asıllı Bilâl'e diğer ashab arasında müstesnâ bir yer ve değer vermesi vs.

Biz bundan sonraki sayfalarımızda bu örnekleri daha da açacağız ve İslam toplumunda kölelerin nasıl bir mevki işgal edebildiklerini göreceğiz inşallah. Burada vereceğimiz misallerle Hz. Peygamber (sav)'in getirdiği bu yüce inanç ve ilkeler sayesinde pek çok kimsenin kölelikten efendiliğe, âlimliğe, vâililiğe, sultanlığa

yükselmiş bulduklarını göstermeye çalışacağız. İşte iki örnek: Şu hadis-i şerif gerçekten devrim niteliğindedir:

“Başınızda Habeşli siyahî bir köle olsa bile, Allah’ın kitabını tatbik ettiği müddetçe ona itaat edin.”⁴⁷

Zira İslam öncesi hayvana verilen değer kadar bile kıymet verilmeyen köleler, Allah’ın kitabını tatbik ettikleri müddetçe, memur değil amir olmaya aday kimselerdir. Bir yerde belki bir başkan, bir vali, bir komutan olabilir. Ama her köle “efendi” olmaya imkânlarıyla adaydır ve kazandığı güzel hasletlerle rahatlıkla olabilir. İşte İslam’ın ilk müezzini Bilal-i Habeşi bir köleydi. Hz. Ebubekir (ra) onu satın alıp azat etti. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra): “Efendimiz, efendimizi azat etti” dedi.⁴⁸ İslam’dan önce geçmişte köle olan birisine “efendimiz” dedirtecek olgu ve olgunluğu yalnızca İslamiyet kazandırabilir.

Bu inanç ve ilkeleri hayata geçmekle İslam sadece köleleri yükselterek onlara değer vermiş olmuyor, aynı zamanda onları İslâm'a hizmete sevk etmiş olarak İslâm'ın güçlenmesine de katkıda bulunuyor.

İlk Müslümanlara Dikkat

Sevgili Peygamberimizden (sav) hayatının sonlarına doğru gidemediği ülkelere mektuplar yazarak liderleri aracılığı ile onları İslam’a davet etti. Bu ilginç mektup hikâyelerini ve nasıl karşılandığını bir davetçi olarak önemli buluyoruz. Biz burada

⁴⁷ Buhari, Ahkam, 4.

⁴⁸ Buhari, Fezailu'l-Ashab, 23.

önemli bir mektuptan ve nasıl ciddiye alındığından bir örnek sunmak istiyoruz.

Heraklius'a Sevgili Peygamberimizin (sav) mektubu ulaşınca bildiğiniz gibi bilgi almak için huzuruna Arapları çağırır. Ebu Süfyan öne çıkarılır ve ona bazı sorular sorulur. Çok tatlı bir sahnedir bu. Bir çok soru cevap ve yorumlarla çok önemli dersler ve ibretler barındırır içinde. Ancak biz k.tabımızı uzatmamak için konumuzun dışında kalan kısımlarını almayacağız. Herakliyus sorar, Ebu Süfyan cevap verir:

- Ona halkın eşrafı mı, yoksa zayıf ve fakirleri mi tâbi oluyorlar?'

- Hayır! Ona halkın zayıf ve fakirleri, gençler ve kadınlar tâbi oluyorlar! Kavminin yaşlılarından ve eşrafından ona tâbi olan yoktur!

- 'Ona tâbi olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?'

- Evet! Artıyor!

- Onlardan, onun dinine girdikten sonra, beğenmeyerek, kızarak ondan dönen bir kimse var mı?'

- Yoktur!'

- Peygamberlik sözünü söylemeden önce, onu hiç yalanla suçladığınız, kötülediğiniz olmuş mu idi?'

- Hayır!

O zaman Heraklius yorumunu yaptı:

- Ben sana, 'Ona tâbi olanlar insanların eşrafı mıdır? Yoksa, zayıf ve fakir takı mı mıdır?' diye sordum. Sen halkın zayıf ve fakir takımının ona tâbi olduklarını söyledin! Zaten, Peygamberin tabileri de onlardır.

Ben sana, 'Ona tâbi olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?' diye sordum. Sen onların arttıklarını söyledin. Zaten, iman işi de, tamamlanıncaya kadar, hep böyle gider!

Ben sana, 'Onun dinine girdikten sonra, beğenmeyerek, kızarak dininden dönen oldu mu?' diye sordum. Sen 'Hayır!' dedin. Zaten, iman işi de böyle olur; taşıdığı ferahlık ve neşe kalbe karışıp kökleşince, hiç kimse onu beğenmemelik etmez.

Ben sana, 'O hiç ahdini, sözünü bozar mı idi?' diye sordum. Sen 'Hayır!1 dedin. Zaten, peygamberler de böyle olur!''⁴⁹

Neden bütün peygamberlere önce fakirler ve gençler inanır? Neden zengin ve soylular, yöneticiler bu işten önceleri uzak durur? Biz bu sorunun cevabını birkaç kitabımızda yazdığımız için hatırlatıp geçelim.

İşte Bir Azatlı Köle Habbab

İşkencenin çok derin bir hikmeti vardır ve tevhit mücadelesinde vazgeçilmez bir metottur. Aslında vazgeçilmez olan imtihandır. Allah Teâlâ'nın iman edenleri denemsi, sınaması, imtihana tabi tutmasıdır. Ta ki doğru olan yalancıdan, kaliteli olan da ehvenden ayrılısın, mirasyedi ile çalışıp kazanan belli olsun diye.

⁴⁹ M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 5/389-395.

Bunun sonucu kaliteli mü'min ve tüm değerlerini içine sindirmiş bir İslam toplumdur. Bunun için önce bir iki örnek daha görelim:

İşkenceye uğrayan müslümanlardan biri de azat edilmiş bir köle olan Habbab b. Eret'tir. Tarihçilerin bildirdiğine göre Habbab, Sevâdî'dir. Yani Irak'ın Sevâd bölgesinden birisidir. Bir gün, Rabia kavminden bir topluluk, onun bulunduğu bölgeye baskın yapıp Habbab'ı esir aldılar ve onu Hicaz'a getirip sattılar. Habbab, Zühre oğullarının anlaşmalısı olan Huzâa'lı Sibâ b. Abdi'l-Uzza'ya düşmüştü. Esir düşünce, Ümmü Enmâr'ın eline geçmiştir, o da âzad etmiştir. Arapça'yı iyi konuşmadığı için "Eret", yani "tutuk" ismi verilmiştir. Belâzürî'nin Kerdüs'tan naklettiğine göre, Habbab, altının altıncısı olarak müslüman olmuştur.

Yine Belâzürî, Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet eder: Onlar, işkence gördüklerinde, müşriklerin istedikleri sözleri sarf ettiler. Yalnız Habbab b. Eret hariç. Onun sırtını kızgın taşa yapıştırıyorlar, vücudunun yağı gidinceye kadar öylece durduruyorlardı.

Kölelikten efendiliğe imanla yükselişin ilk örneğini verelim şimdi. Bir gün Habbab b. Eret, Hz. Ömer'in halifeliği sırasında huzuruna girdi. Hz. Ömer, onu yanına yaklaştırıp yerine oturttu.

- "Yeryüzünde şu meclise, bundan daha lâayık ve müstahak olan, ancak bir adam vardır!" dedi.

Habbab b. Eret:

- "Ey müminlerin emiri! Kimdir o?" diye sordu. Hz. Ömer:

- "Bilâl'dir!" dedi. (Şa'bî'nin rivayetinde "Ammar b. Yâsir" ismi geçer) Habbab b. Eret:

- "Ey müminlerin emîri! O benden daha lâayık olamaz! Çünkü müşrikler içinde Bilâl'i koruyan bazı kimseler vardı. Benim ise, hiçbir koruyucum olmadı. Öyle bir gün gördüm ki, beni tuttular, ateş yaktılar ve beni sırt üstü ateşin içine yatırdılar. Sonra, adamın biri, ayağını göğsümün üzerine bastı da, sırtımla yer soğuyuncaya kadar beni kımıldatmadı!" dedi. Sonra sırtını açtı ki, ateş yanıklarından sırtı alaca olmuş.

Ümm-ü Enmâr'ın azatlı kölesi olan Habbab, demirci idi, kılıç yapardı. Öteden beri, Resûlullah (sav) ile görüşüp, konuşurdu. Ümm-ü Enmar, bunu haber alınca, kızdı. Habbab'ı bağlattı, ateşte kızdırttığı demirle başını dağlattı. Habbab, Resûlullah (sav)'e gelip Ümm-ü Enmar'dan ve başının ızdırâbından yakındı. Peygamberimiz: "Allah'ım! Habbab'a yardım et!" diye duâ etti. Ümmü Enmar, başından bir hastalığa yakalandı. İstirabından dolayı köpeklerle beraber inlerdi. Kendisine, başını ateşle dağlatması tavsiye edildi. Habbab da bir müddet, onun başını dağladı.

"Sabredin Ashabım"

İslam'a girdiğinde Habbab'a en çok işkence yapan, Utbe b. Ebi Vakkas idi. Ayrıca, es-Sebt el-Esved b. Abd-i Yağus olduğu söylenir. Buhârî, Muhammed b. Ömer el-Eslemî ve Beyhakî'nin Habbab bin el-Eret'ten rivayet ettiği hadisi naklediyoruz: Habbab anlatıyor:

"Peygamber Efendimiz (sav), Kâbe'nin gölgesinde kaftanını yastık yaparak, ona yaslanıp dinleniyorken yanına geldim. Müşriklerden şiddetli bir işkence görmüştük. Ben:

- "Yâ Resûlallah, çektiğimiz şu işkencelerden dolayı bizim için Allah'a dua etmeyecek misin?" dedim.

Bunun üzerine Peygamberimiz hemen doğrulup, oturdu. Benzi atmış, yüzü kızarmıştı, şöyle buyurdu;

- "Sizden önceki ümmetler arasında öyle kimseler vardı ki, demir tarakla bütün derileri ve etleri kemiklerinden ayırırdı da bu işkence yine onu dininden döndüremezdi. Testere ile tepesinden ikiye bölünürdü de yine bu işkence onu dininden döndüremezdi. Allah elbette bu işi (İslâmiyet'i) tamamlayacak ve üstün kılacaktır. Hatta, hayvanına binip San'a'dan ta Hadramût'a kadar tek başına giden bir kimse Allah hariç hiç kimseden korkmayacaktır. Koyunları hakkında da kurt saldırısından başka bir korku duymayacaktır, "uyurdu."⁵⁰

İşte şu ayetlerin, imanları sebebiyle çeşitli işkencelere maruz kalan bazı sahabiler hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir:

"İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece "biz de iman ettik" demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun ki, biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmiştir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır."⁵¹

İmtihan Gerçeği

İman, her ne kadar kalpte gerçekleşen bir kesin inanç ise de, bunun bir de dil ile ifade ve azalar ile amel etme, inandığı gibi

⁵⁰ Buhâri, 7/202 (3852).

⁵¹ Ankebut 2-3.

yaşama boyutu vardır. İnsan bu inanç ve amel boyutu ile bir kâfirden çok açık bir şekilde seçilir, ayrışır ve belli olur. Sırf dille söylenen bir söz değildir iman aslında.. “La ilahe illallah” demek, birtakım yükümlülükleri üstlenmek demektir. İslam, özgü ağırlıkları bulunan bir emanettir. Sabretmeyi gerektiren bir cihattır. Katlanması zorunlu olan bir çabadır. Bu yüzden, insanların "inandık" demeleri yeterli değildir. Sınavdan geçirilmeden, bu sınav esnasında kararlılıklarını ortaya koymadan, bu sınavdan cevherleri arınmış, kalpleri berraklaşmış olarak çıkmadan, sırf böyle bir iddiada bulunmakla bırakılmazlar. Tıpkı ateşin altını eriterek, saf altın madeni ile karışımında bulunan diğer değersiz madenleri ve cürufu birbirinden ayırması gibi. İşte, bu iman uğruna sınavdan geçirilme olgusu, yüce Allah'ın kanununda değişmez bir esastır, her zaman geçerli olan bir ölçüdür. Eskiler de, yeniler de, daha sonra dünyaya gelecekler de aynı imtihandan geçeceklerdir.

Hiç kuşkusuz yüce Allah, sınamadan önce de kalplerin gerçek durumunu bilir. Bunun aksi düşünülemez. Ne var ki, sınavdan geçirme, Allah'ın ezelf bilgisince bilinen, ancak insan bilgisine göre henüz gizli olan durumları, imtihan ile bizzat yaşanarak hayatta gözler önüne serer. İnsanlar da zaten meydana gelen bu hareketlerinden dolayı hesaba çekilirler. Sırf yüce Allah'ın bildiği, ancak hareket olarak ortaya konmayan durumlarından dolayı değil.

Şüphesiz ki iman, yüce Allah'ın yeryüzündeki emanetidir. Bu emaneti ancak ona lâıyk olanlar, onu taşıyacak güce sahip bulunanlar, kalplerini tüm diğer duygulardan soyutlayıp, içtenlikle ona özgü kılanlar yüklenebilir. Onu rahata ve konfora, huzur ve güvenliğe, nimet ve aldanmaya tercih edenler taşıyabilirler bu emaneti. Bu emanet, yeryüzü halifeliğidir. İnsanları Allah'ın yoluna

sevk etme, yüce Allah'ın mesajını insanların hayatında gerçekleştirme görevidir. Hiç kuşkusuz bu, onur verici bir emanettir. Ve bu emanet oldukça ağırdır. Bu emanet, Yüce Allah'tan gelen ve insanları yerine getirmekle yükümlü kılan bir emirdir.

Bir mü'minin batıl ve batıl taraftarları tarafından eziyetlere uğratılması, sonra kendisini savunacak, destek olacak bir yardımcı bulamaması, kendi kendisini savunup kurtaracak durumda olmaması, tağutlara, zorbalara karşı koyacak güçten yoksun bulunması da bir imtihandır. Ve bu imtihanın en belirgin şeklidir. O kadar ki, imtihan sözü duyulur duyulmaz, zihinde uyanan ilk olgu budur. Ancak bu, imtihanın en ağır şekli değildir. Değişik şekillerde ve yöntemlerde beliren daha birçok imtihan vardır. Bunlar işaret ettiğimiz imtihan şeklinden daha acı ve sonuçları bakımından daha yıkıcı olabilirler.

Hiç şüphesiz Allah Teâlâ bu şekilde mü'minleri imtihan etmekle onlara azap etmeyi, onları sıkıntılara sokmayı, onlara eziyet etmeyi istemiyor. Peki, neyi istiyor?

Bu imtihan ve denemelerin asıl amacı, inancı taşımak ve emaneti yüklenebilmek için gerçek anlamda hazırlanmaktır. Çünkü bu iman ve emanet, özel bir hazırlığı ve donanımı gerektiriyor. Bu da ancak fiili olarak meşakkat çekmekle, zorlukları pratik hayatta tutmakla, gerçek anlamda ihtirasları yenmekle, acılara, ıstıraplara karşı hakkıyla sabretmekle, imtihanın uzun süreli olmasına ve denemenin çok ağır olmasına rağmen, gerçekten Allah'ın zaferine ya da sevabına güvenmekle mümkün olur.

Bir sahih hadiste Peygamber efendimiz (sav) şöyle buyurmaktadır:

*"İnsanlar arasında en ağır imtihandan geçirilenler peygamberlerdir. Sonra salih kişiler gelir. Bu böylece devam eder gider. Kişi dini duygularının düzeyine göre, denenmek amacı ile imtihandan geçirilir. Eğer sarsılmaz bir inanca, köklü bir dini pratiğe sahipse, imtihanın dozajı arttırılır."*⁵²

Önce Köleler İmtihanda

Suheyb b. Sinan er-Rûmî de eziyet gören müslümanlardandır. İbn Sa'd'ın Urve'den rivayet ettiğine göre, Suheyb, Allah yolunda işkenceye uğrayan mustazaf müslümanlardandı. Amir b. Führeyte de işkenceye uğrayanlardandır. Amir, Allah yolunda Mekke'de işkenceye uğrayan ezilen müslümanlardandı. Dininden dönmesi için ona işkence yapıyordu. Hz. Ebu Bekir, onu satın alıp âzad etti. Amir b. Führeyre'ye, şuurunu kaybedinceye kadar işkence yapılırdı. Ebu Führeyhe de onlardandır. Ebu Führeyhe, ki ismi Eflah veya Yesar'dı, Safvan b. Ümeyye'nin kölesi idi. Bilâl-i Habeşî ile birlikte müslüman olmuştu. Ümeyye b. Halef, bir gün, Hz. Ebu Bekir oradan geçerken, Ebu Führeyhe'nin ayağına ip bağlattı. Onu kızgın kayalıklara kadar sürükletti. Ümeyye, o sırada yanlarından geçen, kara böceği göstererek Ebu Führeyhe'ye "Senin Rabbin bu değil mi?" dedi. Ebu Führeyhe de "Benim Rabbin, Allah'tır. Beni de, seni de o böceği de, O yaratmıştır!", deyince, Ümeyye kızdı. Ebu Führeyhe'nin boğazını boğarcasma sıktı. Kardeşi Übey b. Halef de: "Artır onun azabını! Muhammed, gelip onu, sihri ile kurtarmaya kadar artır!" dedi. Onu, öğlenin en şiddetli sıcaklığında çıkarıp bağlar;

Ramdâ'da yüzükoyun yatırır, sırtına veya göğsüne kocaman bir taş, bir kaya parçası koyarlar; dili, ağzından dışarı sarkardı. "Öldü, artık!" diyerek yanından ayrılırlardı. Sonradan ayılırdı. Hz. Ebu Bekir, Fûkeyhe'yi satın alıp işkenceden kurtardı.

Ammar ve babas Yâsir, annesi Sümeyye ve kardeşi Abdullah da eziyet görenlerdendi. Müslüman olduklarını ilk açıklayanlar, Ebu Bekir, Bilâl, Habbab, Suheyb ve Ammar'dır. Allah Teâlâ, Resûlullah (sav)'i amcası vesilesiyle koruyordu. Ebu Bekir'i de kavmi himaye ediyordu. Diğerleri ise demir zırhlar giydirilip güçleri tükeninceye kadar güneşin altına bırakılıyorlardı. Ebu Cehil bir gün Sümeyye'nin başına gelip kalbine mızrağını saplamıştı. O, İslam'ın ilk şehididir.

Ammar b. Yasir, onu üstü çıplak gören ve sırtındaki oyukları soran birisine şöyle anlatmıştı: " Bunlar, Kureyş'in bana Mekke'nin kızgın kumlarında yaptığı işkencenin izleridir". Ona şuurunu kaybedinceye kadar işkence yapılırdı. Ammar b. Yasir, babası Yasir, kardeşi Abdullah b. Yasir ve annesi Sümeyye, Allah yolunda işkence görürken Resulullah (sav) onlara uğramış ve "Sabredin, ey Yasir ailesi! Varacağınız yer Cennettir!" buyurmuştu. Yasir, işkencedeyken şehid oldu. Sümeyye de Ebu Cehil'e ağır sözler söyledi, o da kalbine mızrağını sapladı ve Sümeyye şehid oldu. Abdullah'a da ok atıldı, o da yere düştü."⁵³

Hz. Peygamber yanına gelmek için izin isteyen Ammar ibni Yasir'e şöyle dedi: "*Ona izin verin gelsin. Temiz ve arındırılmış insan*

⁵³ Muhammed b. Salih ed-Dımişk[^]., Siyer-i Şami Tercümesi, 2. Ciltten özetle.

hoş geldin." (Tirmizi) Yine onun hakkında *"Ammar iliklerine kadar imanla doludur"* buyurmuştur. (Nesei)

Huzeyfe'den (Allah ondan razı olsun) gelen rivayette Peygamberin şöyle dediği ifade ediliyor: *"Sizin aranızda daha ne kadar kalacağımı bilemiyorum. Ebu Bekir ve Ömer'e işaret ederek benden sonraki iki kişiye uyunuz. Ammar'ın izinden gidiniz. İbni Mesud'un size söylediklerini tasdik ediniz"*. (Tirmizi)

Vaziyet acı idi. Bazı Müslümanlar bu işkenceye karşı koymak ve savaşmak için izin istedikçe Sevgili Peygamberimiz (sav) "Buna izin verilmedi. Sabredin ahabım" diyordu. Bir benzerini habbab b. Eret kıssasında gördüğümüz gibi geçmiş tarihteki tevhit mücadelesinden örnekler veriyor ve sabır tavsiye ediyordu. Sabır, yani dini yaşamada ve yaymada dayanma, direnme, devam etme ve fiilî mücadeleden geri durmama. Allah sabredenlerle beraberdir ve zafer onların hakkıdır.

Hız. Ömer Ammar'ı soylu bir aileden olan ve muzaffer bir komutan olan Halid bin Velid'i teftişe gönderiyor. Ammar O'nu sarığı ile Halid'i bağlıyor. Soruşturma sona erip suçsuzluğu ortaya çıkıncaya kadar böyle kalıyor. Sonra kalkıyor. Kendi elleriyle bağlarını çözüyor ve sarığını başına sarıyor. Ve Halid her şeye rağmen bunda hiçbir sakınca görmüyor. Çünkü Ammar Rasulullah'ın en yakın dostu, İslam'ın ilk fedailerindendi ve Resulallah O'nun hakkında övücü sözler söylemişti.

Neden Sabır?

Az önce kısaca belirtmiştik, meselenin önemine binaen bir kere daha hatırlatalım; sebebi açıktır. Eğer o gün savaş için izin isteyenlere evet denseseydi, Müslümanlar sayısınca veya daha fazla kâfir öldürseler bile sonuçta azınlık olarak kendileri biterdi. Ya şehit

edilerek, ya da dinden döndürülerek, biterlerdi. İslam da orada biterdi. Fakat sabrettiler, yersiz savaşa girmediler, işkencelere tahammül ettiler, böylece hem kendileri, hem de din bitmedi. Üstelik birçok düşman iman ederek dost oldular. Önceleri savaşsaydılar, onlar ya kâfir olarak savaşta ölecek, ya da daha sonra yine öyle kâfir olarak öleceklerdi. İyi mi olurdu bu durum?

Hayır! Allah doğrusunu öğretti. Resulullah bu doğruyu yaşayarak tebliğ etti. Müslümanlar eziyet ve işkence görseler de sonunda sabrın mükâfatını görerek zafere erdiler. Din dünyaya yayıldı. Küfür, şirk, ırkçılık ve asabiyet de bitti şükür. Velew ki bir müddet bile olsaç böylece İslam'ın hedefi ve gözettiği menfaat ve maslahatları belli oldu, güzellikleri sergilendi.

Evet, bu harika eğitim ve terbiyenin üstünde başka bir başarı dünya tarihinde yoktur, gösterilemez. Bu, Hz. Muhammed Mustafa'nın eğittiği ve terbiye ettiği özel bir nesil ve benzeri görülmemiş biricik bir kuşaktır. Ne geçmişte, ne de şimdi, ne de gelecekte bunun bir örneği gösterilemez.

Mekke dönemine şöyle bir dönüp bakan kimse, on üç yıllık bu dönem içerisinde şu gerçeği görecektir. Her bakımdan ve gerçek anlamıyla "La ilahe illallah" Kelime-i tevhidin asıl manâsını gönüllere ekmek, bu manada gereken hazırlığı yaparak bu eğitimi gerçekleştirmektir. Bu kelimenin manâ ve öneminin idrakini sağlamak, bu akidenin beyinlere ve gönüllere sunulmasını en iyi bir şekilde sürdürürken acele etmemek, zamanı çok iyi değerlendirmek gerekiyordu. Çünkü akide gerçekten gönüllere gereğince aşılacak isteniyordu. Bu ise gayet önem vererek titizlikle, bıkmadan, usanmadan, yılmadan davete devam etmek, sürekli yeni adam

kazanmak ve daha önce kazanılanları devamlı eğitmekle sağlanırdı. Zira bu akideyi aşılarken acele etmek, bu uğurda aşırılığa ve anarşiye gitmek hiç de doğru değildi. Yani aceleciliğin, aşırılığın ve anarşi'nin böyle bir hizmette yeri yoktu.

Saflar Ayrılıyor

İslam insanlar arası ilişkilerde, sevgi ve yergide, dostluk ve düşmanlıkta, destek ve köstekte, bağlılık, yardımlaşma ve fedakârlık ile ayrılma ve ayrışmada temel ilke olarak kan değil iman bağına önem vermiştir. Bu yüzden ırkçılık inancı ona göre haramdır, günahdır. Çünkü çok çirkin ve çok zararlıdır. Büyük zulümlerin, katliamların ve kan dökmelerin sebebidir.

Müslümanlar iman sayesinde kardeşler olmuşlardır. Kardeşliğin bir sorumluluğu ve mükafatı vardır. Bu bir hak ve hukuk konusudur. En başında da kardeşlerin birbirlerini sevmeye, saymaya, yardım ve destekleme, sahip çıkma borçları vardır. Bunun tam zıddı olarak da kâfirleri sevip desteklememe, onlardan teberrî ederek uzaklaşma, onları dost ve sırdaş edinmeme vardır. Ancak bizimle savaşmayan ve iyi geçinenlere iyilik etme ve güzel davranma gerekli görülmüştür.

Hiç şüphesiz az yukarıda anlattığımız gibi, bu ümmet için bu düşüncelerin tohumları Mekke Döneminde atılmıştır. Kur'ân ayetlerini araştırırken, müslümanlarla kâfir ve müşrik olan yakınları arasındaki ilişki ve münasebetlerin her alanda kesildiğini görmüştük. Yani bir müslüman yakını da olsa bir kâfiri veli olarak tanıyamaz, ona sevgi ve saygı göstermez, onlara batıl davalarında herhangi bir yardıma da koşamaz. Ancak bütün bunlara rağmen onlardan bizimle savaşmayanlar hakkında Kur'ân, "onlarla olan

akrabalık bağlarının koparılmamasını, kendilerine iyilikle muamele edilmesini” emretmektedir. Kur’ân bunu emrederken, kesinlikle bu kâfir ve müşriklerin bir veli ve yardımcı olarak tanınmamasını da istemektedir.

Evet, Allah'a, O'nun dinine ve mü'minlere dost olmak, bunların yetkisini tanımak hususu ayrıdır, müşrik olan yakınlarla karşı iyili davranma konusu ayrıdır. İkisi karıştırılmamalıdır. Bu, bazen onları İslam’a teşvik için ve bazen da ısındırmak için olabilir. Ama bu iyilik yapmak işi, Allah Teâlâ'nın izin verdiği alanlarda olur. Allah Teâlâ'ya muhalefet halinde ise asla bu konuda itaat yoktur.

İlk Müslümanlara Bir Bak

M. Asım Köksal'ın “İslam Tarihi” isimli muhteşem eserinin Mekke Dönemini elimize temel kitap olarak yürüyoruz. Bir de Yusuf Kandehevî'nin “Hayatu's Sahabe” isimli muazzam eseri elimizde fener gibidir Asr-ı Saadeti okumak ve anlamak için. Şimdi ilk feneri ilk Müslümanlara tutalım bir, bakalım ırkçılık ve asabiyet adına ne görürüz?

İlk Müslümanlar yukarıdaki sahneden bellidir. Sonra Zeyd b. Harise gelir. Sekiz yaşında, kısa boylu, karayağız, yayvan burunlu bir köle çocuk. Annesi Sûdâ ile birlikte ziyaretlerine gittikleri Beni Maanler'in yurdunda Beni Kayn b. Cisir atlılarının baskınına uğrayıp esir edilmiş, Ukâz panayırında köle olarak satılırken, Hakîm b. Hizam tarafından halası Hz. Hatice için dört yüz dirheme satın alınmıştı. Hz. Hatice onu Peygamberimiz (a.s.)a bağışlayınca, Peygamberimiz (a.s.) tarafından hemen azad edilmiş, daha sonra da evlat edinilmişti. Bu olay da muhteşemdir ama konumuzla doğrudan ilgisi olmadığından yazamıyoruz.

Zeyd b. Harise; Hz. Ali'den sonra Müslüman olmuş, namaz kılmış, Peygamberimiz (a.s.)ın yanından ve hizmetinden hiç ayrılmamış, Peygamberimiz (a.s.) için Tâifli ayak takımının Peygamberimiz (a.s.)a attıkları taşlara kendi vücudunu karşı tutarak kanlar içinde kalacak kadar fedakârlık göstermiş ve onun öz evladı gibi sevgisine mazhar olmuş bir insandı. Sonunda da Mute'de şehit olarak bu dünyayı terk etti. Azat edilmiş bir kölenin İslam sayesinde çıktığı zirvelere bakınız lütfen. Yüce Allah ondan razı olsun!

Hz. Ebu Bekir, İslâmiyet'ten önce de Peygamberimiz (a.s.)ın arkadaşı ve dostu idi. Çocukluğundan beri, onun doğruluğunu, emînliğini, güzel ve üstün ahlâkını biliyordu. Kendisinin bu ahlâkı halka yalan söylemesine engel olup dururken, Allah'a karşı asla yalan söylemeyeceği kanaatinde idi.

Nitekim Peygamberimiz (a.s.) İslâmiyete davet eder etmez, onun hemen Müslüman olduğu görülür. Peygamberimiz (a.s.), bu husustaki hadis-i şeriflerinde:

"İslâmiyete davet ettiğim herkes, ona karşı ağırdan davrandı, tereddüt etti ve düşündü. Ancak, Ebu Bekir'dir ki; İslâmiyeti kendisine arz ve teklif ettiğim zaman, kabulde hiç gecikmedi ve tereddüde de düşmedi" buyurmuşlardır."

Hiçbir şey, Peygamberimiz (a.s.)ı, Hz. Ebu Bekir'in Müslüman oluşuna sevindirdiği kadar sevindirmemiştir. Hz. Ebu Bekir de, Müslüman olduğu zaman, hiç çekinmeden Müslümanlığını açıklamış ve halkı da, Yüce Allah'a ve Resûlüne imana davet etmeye başlamıştır. Bu da kavmin ileri gelen zenginlerinden ve eşrafından idi. Yüce Allah ondan razı olsun!

Sonra Bilal-i Habeşî ile annesi Hamâme Hatun Müslüman oldular. Bunlar köle idiler. Bilal-i Habeşî Peygamberimiz (a.s.)ın halkı İslâmiyet'e gizlice davete başladığı ilk sıralarda Müslüman olduğu gibi, annesi de o sırada Müslüman oldu. Bilal-i Habeşî, Müslümanlığını ilk açıklayan yedi Müslüman'dan birisi idi. Dininden döndürülmek, Lât ve Uzzâ adı andırılmak için yapılan en ağır işkencelere katlanırdı. "Haydi, sen de bizim gibi söyle!" diye zorlandıkça; "Dilim onu söyleyemiyor (Ona dilim dönmüyor). Ehad! Ehad! (Birdir! Birdir!)" demekten geri durmazdı. Müşrikler Bilâl-i Habeşî'ye "Lât ve Uzzâ mâbuddur" dedirtemezlerdi.

Bilal-i Habeşî Hz. Ebu Bekir tarafından satın alınıp azad edilerek kölelikten ve dayanılmaz işkencelerden kurtarıldı. Hz. Ebu Bekir Bilal-i Habeşî'nin annesi Hamâme Hatunu da satın alıp azad ederek işkenceden kurtarmıştır. Köle ile satın alıp azat eden adam yan yana ibadet ediyorlardı. Aralarındaki eşitliğe inanıyorlar ve asla ırkçılık yapmıyorlardı. Allah Teâlâ'nın yolunda dayanılmaz işkencelere katlanan ve asla dininden dönmeyen Bilal-i Habeşî'nin ismi, daha sonra okuduğu ezan ile de efsaneleşiyor, kara rengine rağmen Müslümanların en büyüklerinden sayılıyordu. Hala adını anmak içimizi titretiyor ve gözlerimizi yaşartıyor. İslam bu kara derili zencilerle beyaz derilileri aynı sancak altında topluyor ve aynı değeri veriyordu. Bu dinde ırkçılık nasıl yaşayabilirdi? Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Ebu Fûkeyhe; Abduddar oğullarının veya Safvan b. Ümeyye'nin kölesi olup, ilk sıralarda, Bilal-i Habeşî'nin Müslüman olduğu zaman, Müslüman oldu. Dinlerinden döndürülmek için müşrikler tarafından en ağır işkencelere uğratılanlardandı. İnsanlar onları mal yerine koyuyor ve her türlü işkenceyi yapmaya

kendilerini yetkili sayıyorlardı. Ama İslam onlara “kardeş” diyordu ve nihayet Hz. Ebu Bekir, onu da işkenceci zalimlerden satın alıp Allah için azad etti. Allah, hepsinden de razı olsun!

Sonra Halid b. Saîd'in, zevcesi Fâtıma Hatun'un, kardeşi Halid b. Saîd'in Müslümanlığını görüyoruz. Daha sonra Hz. Osman, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas, Talha b. Ubeydullah, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Ebu Seleme, Erkam b. Ebi'l-Erkam, Osman b. Maz'un, Kudâme b. Maz'un, Abdullah b. Maz'un, Ubeyde b. Haris, Saîd b.Zeyd, Saîd b. Zeyd'in zevcesi Fâtıma binti Hattab, Esmâ binti Ebu Bekir, Habbab b. Enet, Abdullah b. Mes'ud, Mes'ud b. Rebi (Rebia), Ayyaş b. Ebi Rebia, Ayyaş b. Ebi Rebia'nın zevcesi Esmâ binti Selame, Huneys b. Huzâfe, Âmir b. Rebia, Abdullah b. Cahş, Ebu Ahmed b. Cahş, Cafer b. Ebi Talib, Cafer b. Ebi Talib'in zevcesi Esmâ binti Umeys, Âmir b. Ebi Vakkas, Ma'mer b. Haris, Nahham Nuaym b. Abdullah, Hâtıb b. Amr, Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rebia, Âmir b. Führeyre, Vâkîd b. Abdullah, Süheyl b. Beyzâ, Salîtb. Amr, Muttalib b. Ezher, Muttalib b. Ezher'in zevcesi Remle binti Avf Müslüman oldular.

Bunların hepsi, Peygamberimiz (a.s.)ın halkı Dârü'l-Erkam'da İslâmiyete gizlice davete başlamasından önce Müslüman olanlardandı. Allah hepsinden razı olsun!

Şimdi bunlar arasında köle veya azatlı kölelerin Müslüman oluşlarını ve kazandıkları iman ile yeni hayatlarında nasıl birer efendi, örnek insan, yönetici ve eğitimci olduklarını görmeye çalışacağız.

MUHTEŞEM ÖRNEKLER

Gerçekten muhteşem örnekler ve eşsiz tablolar göreceğiz bundan sonra. Denizden bir damla mesabesinde bu örneklerle yeni İslam toplumunu göreceğiz. Bir hayal, bir ütopya değil, yaşanan gerçeklerle yaşanmış hikâyeleri okuyacağız. Bunlar, üzerinde ibretle düşünülecek ve 21. Asır diye övündüğümüz çağımız için ders alınacak tablolar, örnekler ve hikayelerdir.

Cahiliye Arabistan'ını, Mekke şehrini ve çevresini bir daha düşünün. O atalarıyla övünen, ırkçılık ve asabiyete dayanan, fakirlerin ezildiği, kölelerin insandan sayılmadığı beldeyi düşünün. Orada İslam güneşi doğunca meydana gelen o muazzam değişim ve dönüşümü bir değerlendirin.

Artık şehrin en zengin eşrafı da onlar arasında, en fakiri de. Yerlisi de orada, yabancı da. Aşireti olan da orada, garip olanlar da. Hürler de orada, köleler de orada. Orada ve kardeşçe yaşıyorlar. Herkes birbirinin derdinde, her biri dünyayı Müslüman edecek kardeşliğin derdinde. Böyle bir ortamda ırkçılık ve ayrımcılık nerede? Kaldı ki bu din bütün bir dünyaya gönderilmiş evrensel bir dindir. Ulusal değil, uluslararasıdır. Bundan sonra bütün insanlar bu dinin ümmetidirler. Ümmet; kendilerine peygamber gönderilen

cemaate denir; gerek iman etsinler ki o zaman onlara “ümme-i icabet” denir; gerek iman etmesinler ki o zaman da onlara “ümme-i davet” denilir. Buna göre kâfirler bile “ümme-i icabet” değilseler de, hiç şüphesiz “ümme-i davet”tirler. Peygamberimiz Aleyhiselam, yalnız Araplara değil, bütün insanlara peygamber olarak gönderilmiştir. Peygamberimiz (a.s.); Abdulmuttalib oğullarına yaptığı ilk hitabında da: “*Ey Abdulmuttalib oğulları! Ben, özel olarak size, genel olarak da bütün insanlara peygamber gönderildim!*”⁵⁴ Buyurmuştur.”

Ehl-i Kitab olan Yahudilerin ve Hıristiyanların da, Peygamberimiz Muhammed (a.s.)ın risalet ve daveti dışında kalmadıkları da, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle açıklanmıştır:

“Ey Ehl-i Kitab! Peygamberlerin arası kesildiği bir zamanda, size (gerçekleri) apaçık söyleyip duran resûlümüz gelmiştir. Tâ ki 'Bize ne bir rahmet müjdecisi, ne de bir azap habercisi gelmedi demenize fırsat kalmasın! İşte, size rahmet müjdecisi de, azap habercisi de geldi artık! Allah, herşeye hakkıyla kadirdir!”⁵⁵

Bunun içindir ki, Peygamberimiz (a.s.); Hıristiyan olan Rum kralı Herakliyas'a gönderdiği mektupta:

“...Ben, seni İslâm davetiyle Müslümanlığa davet ediyorum! Müslüman ol, selameti bul da, Allah sana ecir ve mükâfatını iki kat versin! Eğer bu davetimi kabul etmezsen, yoksul çiftçilerin, teb'an

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.1 ,s. 159, Belâzurî, Ensâbu'l-eşrâf, c. 1, s. 119, Taberî, Târih, c. 2, s. 217-218, İbn Esîr, Kâmil, c. 2, s. 61 , Heysemî, Mecmau'z-zevâid, c. 8, s. 302.

⁵⁵ Mâide: 19.

olan bütün halkın günahı senin boynuna olsun!"

'De ki: 'Ey Kitaplılar! Geliniz: Aramızda ve aranızda eşit ve ortak olan bir kelimedede birleşelim de, Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiçbir şeyi eş, ortak tutmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi rab tanımayalım!' Buna rağmen, onlar bu davetten yüz çevirirlerse, 'Siz şahit olunuz ki: Bizler, muhakkak, Müslümanlarız! Deyiniz" (Âl-i İmrân: 64) buyurmuştur.'⁵⁶

Evet, o bütün insanların peygamberidir. Hangi ırk ve dilden olursa olsun, o bütün insanlara şefkatli ve merhametli bir baba gibidir. Biz Müslümanlar da sair Müslümanları kardeşimiz bilir, sever ve sayarız. Elimizden geldiğine tercih eder, destekleriz. Gücümüz yeterse sıkıntılarını gidermeye çalışırız. İşte İslam böyle bir insanlık dinidir. Bu dinde gurur ve kibrin remzi sayılan ırkçılık ve asabiyete zerre kadar yer yoktur.

Şimdi gelelim kölelerin nasıl kölelikten efendiliğe yükselme maceralarına. İlk örneğimiz ilk Müslümanlarda. Efendimizin hanesinde bir insandan.

⁵⁶ Abdurrezzak, Musannef, c. 5, s. 346, Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 1, s. 263, Buhâri, Sahih, c. 1, s. 6, c. 4, s. 4-5, c. 5, s. 169, Müslim, Sahih, c. 3, s. 1396, Ebu Ubeyde, Kitâbu'l-emvâl, s. 34, Yâkubî, Târih, c. 2, s. 77, Taberî, Târih, c. 3, s. 87, EbuNuaym, Delâil, c. 2, s. 345-346, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vetâ, c. 2, s. 724, İbn Kayyim, Zâdu'l-m ead, c. 3, s. 71, İbn Seyyid, Uyûnu'l-eser, c. 2, s. 261, İbn Haldun, Târih, c. 2, s. ks. 2, s. 36, Kastalani, Mevâhibu'l-ledünniye, c. 1, s. 290, Diyarbekrî, Hamis, c. 2, s. 35, Suyûtî, Hasâisü'l-kübrâ, c. 2, s. 121, Halebî, İnsânu'l-uyûn, c. 3, s. 261.

Ne Mutlu O Köleye

Ebû Üsâme Zeyd b. Hârise b. Şerâhîl (Şurahbîl) el-Kelbî (ö. 8/629). Resûl-i Ekrem'in evlâtlığı ve âzatlısı olarak meşhurdur. Bi'setten otuz beş yıl kadar önce doğdu. Aslen Yemen menşeli Kelb kabilesindedir. Hz. Peygamber'den sadece on yaş küçük olduğu halde evlâtlığı olmasından dolayı önceleri Zeyd b. Muhammed diye anılırdı. Ancak evlâtlıkların öz babalarının adıyla anılmasını emreden âyet (el-Ahzâb 33/5) indikten sonra babası Hârise'nin adıyla anılmaya başlandı (Müslim, "Fezâ'ilü's-şahâbe", 62). Resûlullah tarafından çok sevildiği için "hibbû Resûlillâh" lakabıyla tanınırdı.⁵⁷

Câhiliye döneminde henüz çocukken annesi Su'dâ ile birlikte Benî Ma'n'daki akrabalarını ziyarete giderken Benî Kayn mensupları tarafından kaçırıldı ve Ukâz panayırında köle olarak satıldı. Zeyd b. Harise o zaman sekiz yaşında bir çocuktur. Bu korkunç kaderin ona ne güzellikler bahşedeceğini kim bilebilirdi ki! Anasının bağrından zorla koparılan bu yavru, binbir hakaretler içinde acıyla kıvrılırken, özgür bir insan olmasına rağmen pazarlarda köle diye satılmıştı. Fakat onu öyle güzel günler bekliyordu ki, bir gün ana babasına dönme imkânı bulduğu halde, satıldığı şehirde efendisini seçmiş, onu çok sevdiği için terk edememişti. Öyle bir hayat yaşıyordu ki, onu değil obasına ve akrabalarına, dünyaları verseler değiştirmezdi. İşte o mutluluğu doğru giden acı yolda, o köle pazarında Hakîm b. Hizam onu halası Hz. Hatice için dört yüz dirheme satın almıştı. Böylece o sırada dünyası kararmış bu gözü yaşlı çocuk, hiç farkında

⁵⁷ Bkz. Bünyamin Erul, DİA, Zeyd B. Hârise, 44/ 319-320.

olmadan iki cihan güneşinin pırıl pırıl parlayan mutluluk yuvasına girmişti. Kader nasıl ilâhî bir sırdı!

Peygamberimiz (sav) onu görünce:

- Bu köle benim olsaydı, muhakkak onu hemen azad ederdim! Demişti. Hz. Hatice, o kıymetli eş de:

- Haydi, o senin olsun! Diyerek Peygamberimize (sav) bağışlamıştı. Peygamberimiz (sav) da onu hemen azat etti.

Artık aradan ne kadar geçtiyse, bir gün Zeyd'in kabilesinden hac için Mekke'ye gelenler kendisini görüp tanıdılar ve dönüşte durumu ailesine bildirdiler. Babası Hârise ile amcası Kâ'b (bazı rivayetlere göre ağabeyi Cebele) yanlarına Zeyd'in fidyasını de alarak Mekke'ye geldiler, henüz risalet görevi başlamayan Resûl-i Ekrem'den onu geri istediler. Resûlullah, Zeyd'i ailesiyle görüştü ve dilerse kendileriyle gidebileceğini söyledi. Fakat Zeyd, Resûlullah'ın yanında kalmayı tercih etti. Bu olaydan sonra Resûl-i Ekrem, Zeyd'i Kâbe'nin bitişiğindeki Hicr mevkiine götürüp, yüksek sesle ilan etti:

- *Şahit olun, Zeyd benim oğlumdur, o benim mirasçım, ben de onun mirasçısıyım!* Dedi ve ardından onu âzat etti.

Babası ve yanındakiler hayretler içinde gördüklerine inanamıyorlardı! Bu nasıl bir işti? Evlatlarını yanlarında götüremeseler de onun mutluluğunu yanlarına alarak anasına götürdüler. Artık her istediklerinde evlatlarını görebileceklerini bilmenin huzuru içindeydiler.

Hız. Peygamber'den hiç ayrılmayan Zeyd onun risâletini ilk tasdik edenlerdendir; hatta bazı rivayetlere göre erkeklerden ilk müslüman olan kişidir. Artık hiçbir zaman Peygamber Efendimizden ayrılmadı. Resûl-i Ekrem'in Tâif yolculuğunda Zeyd de beraberdi. Tâifliler, Resûl-i Ekrem'i dinlemeyip şehirden çıkardıkları sırada üzerlerine atılan taşların Peygamber'e isabet etmemesi için Zeyd kendi vücudunu ona siper etti ve yaralandı. İslâm'ın ilk yıllarında Mekke'de Resûlullah tarafından Hız. Hamza ile kardeş ilân edildi. Hız. Hamza savaşa gitmeden önce öldüğü takdirde ne yapacağını Zeyd'e vasiyet ederdi; şehid olacağı Uhud günü de ona vasiyette bulunmuştu.

Medine'ye hicretten sonra Zeyd bir süre Sa'd b. Hayseme'nin "beytü'l-uzzâb" (bekârlar evi) denilen Kubâ'daki evinde misafir oldu ve Üseyd b. Hudayr ile kardeş ilân edildi. Zeyd b. Hârise Bedir, Uhud, Hendek gazvelerine, Hudeybiye seferine ve Hayber'in fethine katıldı. Bedir zaferinin müjdesini Hız. Peygamber'in devesi Kasvâ'ya binerek Medine'ye o ulaştırdı. Hendek Gazvesi'nde muhacirlerin sancaktarı idi. Karede Seriyyesi, Süleym kabilesi üzerine düzenlenen Cemûm, ayrıca İs, Taref, Hismâ (Benî Cüzâm), Ümmü Kırfe (Benî Fezâre), birinci Vâdilkurâ, Medyen ve ikinci Vâdilkurâ seriyeleri onun kumandanlığında yapıldı. Hicretin 6. yılının Rebülevvel ayı başında (Temmuz 627), Kureys'in müttefiki olup Hendek Gazvesi'ne 700 kişilik bir kuvvetle katılan Benî Süleym kabilesini cezalandırmak üzere Cemûm'a gönderildi ve kabilenin üzerine baskın düzenleyerek çok sayıda esir ve ganimet elde etti. Ümmü Kırfe seferinden dönüşünde Resûl-i Ekrem'in ona sarılıp öptüğü rivayet edilir. Sefevân ve Müreysî' gazvelerinde Resûlullah'a vekâlet için Medine'de kaldı. Hız. Peygamber'in Zeyd'e olan güvenine işaret eden Hız. Âişe, "Resûl-i Ekrem, Zeyd'i bir ordu ile sefere

gönderdiğinde mutlaka onu kumandan tayin ederdi. Eğer şimdi sağ olsaydı kendisini yerine halife bırakırdı” demiştir (*Müsned*, VI, 226-227, 254, 281).⁵⁸

Bir köle sevgili peygamberimizin gözdesi oluyor, İslam toplumunda ordu kumandanlığına yükseliyor ve nihayet bir savaşta şehit olarak cennete uçuyor! Hz. Aşe annemizin şu şهادeti ne kadar kıymetlidir:

“Eğer şimdi sağ olsaydı Peygamberimiz onu kendisini yerine halife bırakırdı”. (*Müsned*, VI, 226-227, 254, 281).⁵⁹

Ama toplum kolay değişmiyor. Onun dönüşümü bir arabanın viraj almasına benzemiyor. Sabırla eğitim gerekiyor. Yoksa ani dönüşler, devrilmeye yol açabilir. İşte o değişim ve dönüşümün sancılarını bir azatlı köle üstünden göreceğiz. Bu arada bir azatlı kölenin Allah Teâlâ'nın ve Resulünün katındaki değerini de görerek mutlu olacağız.

Zeyd İle Zeynep Evliliği

Sevgili Peygamberimizin (sav) her evliliğinde nice bir hikmetler vardır. Ne yazık ki kanunlarında bir evliliği şart koşan ama buna riayet

⁵⁸ Bkz. Bünyamin Erul, DİA, Zeyd B. Hârise, 44/ 319-320. Burada Zeyd'in hayatı, evlilikleri ve çocukları ile ilgili bilgiler vardır. Biz, kitap boyunca yeri geldikçe göreceğimiz için o bilgileri buraya almadık. Okuyucularımıza o kaynağı salık veririz.

⁵⁹ Bkz. Bünyamin Erul, DİA, Zeyd B. Hârise, 44/ 319-320. Burada Zeyd'in hayatı, evlilikleri ve çocukları ile ilgili bilgiler vardır. Biz, kitap boyunca yeri geldikçe göreceğimiz için o bilgileri buraya almadık. Okuyucularımıza o kaynağı salık veririz.

etmemeyi öylesine alışkanlık haline getirdikleri için sonunda zina etmeyi suç saymaktan çıkararak Batılılar ve onların zavallı yerli uşakları, her evliliği ümmete ve insanlığa hikmet, maslahat ve menfaatler sağlayan Resulullah (sas) Efendimizin evliliğini “cinselliğe” yorarak ona dil uzatmaya çalışmışlar ama hiç ummadıkları bir cevapla karşılaşmışlardır. Zira Peygamberlerini çok seven Müslümanlar bu çirkin iftira ve iddiaları çürütmek için nice ilmî eserler ve makaleler yazmış, konuyu enine boyuna işleyerek vuzuha kavuşturmuşlardır. İşte bu evlilik de onlardan birisidir.

Bu evlilik hicret 'in 5. senesi Zilkade ayında olmuştu. Hz. Zeyneb bint-i Cahş, Resûl-i Ekrem Efendimizin halası Ümeyme bint-i Abdülmüttâlib'in kızı idi. Daha önce Peygamber Efendimizin evlâdlık edindiği Hz. Zeyd b. Harise'yle evlenmişti. Bu evliliğin dönürlüğünü de bizzat Resûl-i Ekrem Efendimiz yapmıştı. Hz. Zeyneb ve ailesi böyle bir evliliği istemedikleri hâlde, sırf Peygamber Efendimizin ısrarı üzerine rıza göstermişlerdi. Nitekim şu ayetlerin bu münasebetle indiği beyan edilir:

“Allah ve Resûlü herhangi bir meselede hüküm bildirdikten sonra, hiçbir erkek veya kadın müminin o konuda başka bir tercihte bulunma hakları yoktur. Kim Allaha ve Resulüne isyan ederse besbelli bir sapıklığa düşmüş olur.

Hani hem Allah'ın nimet ve ihsanına, hem de senin ihsanına nail olmuş olup da hanımını boşamaya karar vermiş olarak sana danışmaya gelmiş olan kişiye Sen: "Eşini yanında tut Allah'tan kork" demiştin. Allah'ın açığa çıkaracağı bir durumu içinde saklamıştın, çünkü insanlardan çekinmiştin. Halbuki Allahtan daha çok çekinmen gerekirdi. Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra Biz onu sana nikahladık ki, bundan böyle evlatlıkları,

eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın. Allahın emri her zaman gerçekleşir.”⁶⁰

Olayı anlatmadan önce isterseniz şahısları iyi tanımak olayın hikmetini kavramak açısından biraz gerilere gidelim. Allah’ın ve Peygamberimizin ikramına nail olan şahıs Zeyd ibn Harise (r.a) dır. Çocuk iken esir düşüp köle olarak satılan Zeyd’i Hz. Hatice (r.a) almış, daha sonra Hz. Peygamber (a.s) ile evlendiği zaman ona hediye etmişti. Bilahere ailesi fidye vererek geri almak istedi. Peygamberimiz, isterse fidyesiz olarak ailesine gitmesi hususunda onu muhayyer bıraktı. O ayrılmak istemeyince Hz. Muhammed (a.s.m.) onu evlat olarak ilan etti. Halası Ümeyme'nin kızı Zeyneb ile evlenmesine vesile oldu.

Hz. Zeyneb, köle asıllı olan Zeyd’i kendisine denk saymadığından, işin başından beri onunla uyum sağlayamadı. Hz. Zeyneb onurlu bir kadındı. Zeyd’i kölelikten azad edilmiş olduğundan dolayı kendine denk sayamamış, ona varmak istememişti. Sırf Resulullahın emrine itaatle ona varmış, fakat gereği gibi ısınamamıştı. Ara sıra Peygamber’e akrabalığından dolayı şerefli olması ve asaletiyle övünerek Zeyd’e karşı büyüklenmek istiyordu.

Burada Elmalılı Hamdi Yazır Efendi yi dinleyelim: “Gerçekten kumandanlığa layık olarak yaratılmış olan Zeyd buna bir süre sabretti ise de Resulullah’a varıp Zeyneb'den ayrılmak istediğini arz eyledi. Resullah (s.a.v.)da bunu nefsinde uygun gördüğü halde,

⁶⁰ Ahzab 33/36-37.

birdenbire müsaade etmeyip dedi ki: "*Hanımını kendine sıkı tut. Ve Allah'tan kork.*" Yani kadını boşamanın, önemsiz bir mesele olmadığını, Allah katında sorumluluk getiren bir iş olduğunu düşün, çünkü "Allah katında helallerin en çirkini boşamadır."

Bu nasihatler güzel, fakat böyle derken içinde de Allah'ın meydana çıkaracağı bir şey gizliyordun. Boşamasını uygun görüyordun, yahut onu nikahlamayı düşünüyordun da söylemiyordun. Taberî'de Süfyan b. Uyeyne kanalıyla Ali b. Hüseyin'den rivayet edildiğine göre, Allah, peygamberine bildirmişti, Zeyneb ilerde Resulullah'ın hanımlarından birisi olacaktı. Böyle iken Zeyneb'den şikâyete geldiği zaman, "*ona hanımını kendinde tut*" demişti. Çünkü o halde halkı da sayıyordun. Zeyd'in hatırını sayıyor ve insanlar dedikodu ederler diye çekiniyordun.

Oysa Allah'ı sayman daha uygundu. Eğer korkacak bir şey varsa, halkı hiç hesaba almayarak yalnız Allah saygısını duyasın. Yani sırf gizlemek sakıncalı değildir. Allah için korkacak, Allah'ın emrine aykırı olacak bir şey olsaydı, sade Allah korkusuyla gizlemek de sakıncalı değildi. Fakat Allah için korkacak bir durum yok iken sırf insanlardan korkarak gizlemek veya Allah korkusuyla birlikte bir de halk korkusu gözetmek, işte hatırlatmanın sebebi budur. Halktan hiç korkmayarak yalnız Allah korkusunu gözetmek gerekti. Çünkü Allah'ın ilahi mesajını tebliğ eden peygamberler açıklanacağı üzere Allah'tan başka kimseden korkmazlar. **"Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar."** (Ahzab, 33 / 39).

Deniliyor ki Peygamber'e karşı en şiddetli âyet bu **"İçinde Allah'ın meydana çıkaracağı bir şey gizliyordun"** âyetidir. Hz. Aişe

der ki: "Resulullah (s.a.v.) Allah'ın kitabından bir şey gizleseydi, bu âyeti gizlerdi."

"İçinde de Allah'ın meydana çıkaracağı bir şey gizliyordun."
"İnsanlardan çekiniyordun, oysa Allah'dan çekinmen daha uygundu." Demek ki bu ayet bu şekilde Resulullah'ın doğruluğuna ve pek yüksek olan huşu ve takvasına da açık bir delil oluyor.

"Zeyd ondan tamamen ilişğini kesince," yani senden nimet elde etmiş olan Zeyd, sonunda o hanımı olan Zeyneb'den muradına erince, onu tutmak istemeyip boşadı ve iddeti çıktı. Ona hiçbir şekilde bir ihtiyacı kalmadı ve bu şekilde Zeyneb açıkta mahrum kaldı. **"O zaman biz onu seninle evlendirdik"**, yani senin çekinmene rağmen nihayet onunla evlenmeni sana emrettik.

Demek ki Peygamber insanlara karşı söylemekten bile kaçındığı bir fiilin açıktan açığa yapılmasına emir almış bulunuyordu. Şüphe yok ki bu onun iman ve kesin inancını ortaya çıkaran büyük bir imtihandır."

Hülasa olarak Zeyd Hz. Peygambere gelip evliliğe son vermek istediğini söyledi. Durumu izleyen Hz. Peygamber (a.s.) bu neticeyi aslında yerinde bulmakla beraber Zeyd'in yüzüne karşı söylemek istemedi. "Eşini yanında tut!" diye temennisini dile getirdi. Ama Zeyd boşayıp iddetini doldurunca Zeyneb serbest kaldı. Peygamberimiz çekinmesine rağmen, Allah onunla evlenmesini emretti.

Bu Evliliğin Hikmeti

Bu yaşananlar niçin böyle oluyordu? Hakiki sebep idi? Bu evlendirmede ümmet için önemli bir hüküm hikmeti vardı. Bütün bunlar insanlığın terbiyesi adına yapılıyordu. Çünkü Sevgili Peygamberimiz (sav) Allah'ın her emrini önce kendinde tatbik ederdi. Bu en etkili eğitim ve öğretim tarzı idi. Bir şey daha vardı. Evlatlık müessesesi o zaman ruhlara öyle bir yerleşmişti ki, bunu kaldırmak büyük gürültülere sebep olabilirdi. Bu yüzden bunu öncelikle Peygamberimiz bizzat uygulaması ile göstermeliydi. Böylece evlatlık kurumunu ilga işinde Hz. Peygamber, kendi nefsinden örnek vermek imtihanı ile karşı karşıya kaldı.

Bu arada Batılı İslam düşmanlarının çokça dile getirdiği güya “Hz. Peygamberin, bir gün Zeyneb'in güzelliğinin farkına varması neticesinde Zeyd'in onu boşadığı” zannını uyandıran ve hem nakil yönünden sahih olmayan rivayet, hem de muhtevası bakımından da makul değildir. Zira halası kızı olarak öteden beri tanıyıp evlenmelerinde de tam bir aracılık yapan Hz. Peygamber'in onu yeni farketdiği iddiasını doğru olarak kabul etmek mümkün değildir.⁶¹

⁶¹ Elmalılı Hamdi Yazır Efendi'nin bu konudaki güzel beyanlarını görelim: “Bu hikaye, Hadis ilmi bakımından, gerçekten olmuş bir olay değildir. Bir kere rivayet açısından sahih hadis kitaplarında, sahih bir yol ve sened ile rivayet edilmemiştir. Sonra dirayet, yani hadisin m ânâsi açısından, Zeyneb'in güzelliğini Resulullah'ın henüz yeni görüp anlamış olması aklen kabul edilemez. Zira Zeyneb Resulullah'ın yakın akrabasından olmakla, ta çocukluğundan beri görüp bildiği ve özellikle tesettür edilmemiş bulunduğu için vücut güzelliğini yakından tanıyageldiği bir kadın iken,

İhtimaldir ki Hz. Zeyd de eşindeki kanaati paylaşıyor, izzetli zevcesi Hz. Zeyneb'i kendisine manen küfûv (denk) bulmuyordu. Belki de karşılıklı yaşanan bu duygular, uyumsuzluğa sebep oluyordu. Nitekim, evliliklerinin birinci yılı henüz bitmişken, Hz. Zeyd, Peygamber Efendimize gelerek, "Yâ Resûlallah!.. Ben, ailemden ayrılmak istiyorum." dedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, cevaben, "Zevcenî tut, boşama! Allah'tan kork!" buyurdu. Fakat Hz. Zeyd ilahî takdirin hikmetini bilmeden eşini boşadı. Hz. Zeyneb'in iddeti, yani boşandıktan sonra beklemesi gereken müddet dolmuştu. Bu sırada 35 yaşında bulunuyordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bir gün, Hz. Âişe Validemizle oturmuş, sohbet ediyordu. Bu esnada kendisine vahiy geldi. İnen âyetlerde Cenâb-ı Hakk şöyle buyurdu:

"Vakta ki Zeyd, o kadından alâkasını kesti, onu boşadı— kadın da iddetini tamamladı—; Biz de, onu sana zevce yaptık. Tâ ki, evlâdlikların, kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta mü'minler üzerine günah olmasın. "Allah'ın emri yerine getirilmiştir. Allah'ın, üzerine farz ve takdir ettiği herhangi bir şeyi îfa etmesinde Peygamber'e hiçbir vebal olmaz. Nitekim, daha önceki peygamberlerde de, bu, Allah'ın (tatbik ettiği) âdetidir. Allah'ın emri, behemehal yerini bulan bir kaderdir."⁶²

bunu ilk olarak bu defa görülmüş beğenilivermiş diye anlatmak kendi kendini yalanlayan bir hikayedir."

⁶² Ahzab 33/37-38.

Vahiy hâli sona erince, Peygamber Efendimiz "Allah'ın, onu bana gökte nikahladığını, Zeyneb'e kim gidip müjdeler?" buyurdu. Âyet-i kerîmelerden açıkça anlaşılacağı gibi, Cenâb-ı Hakk, Zeyneb'i zevceliğe alması için Peygamberimize emir vermiştir. Resûl-i Ekrem Efendimiz de, bu emre uyararak, Hz. Zeyneb'i zevceliğe almıştır. Âyet-i kerîmedeki "Biz onu sana zevce yaptık." beyanı, bu nikâhın bir akd-i semavî olduğuna açıkça delâlet ediyor. Demek ki, bu nikâh, harikulade, örf ve zahirî muamelelerin üstünde ve sırf kaderin hükmüyledir ki, Resûl-i Kibriya Efendimiz de, kaderin o hükmüne boyun eğmiştir. Nefsî arzularla hiçbir ilgisi yoktur.

Cenâb-ı Hakk'ın emriyle Peygamber Efendimizle Hz. Zeyneb arasında kurulan bu evliliğin ehemmiyetli bir şer'î hükmü olduğu gibi, bütün mü'minleri ilgilendiren bir hikmeti ve faydalı tarafı da vardı. Bu konuyla ilgili gelen vahyin, "Tâ ki, evlâdlıkların, kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta mü'minler üzerine günah olmasın" mealindeki kısmında beyan buyurulmuştur. Çünkü, Câhiliyye devrinde, bir kimse birisini evlâd edindiği zaman, halk, evlâdlığı, onun adıyla anar ve evlâdlık, öz evlâd gibi o kimsenin mirasından faydalanırdı. Haliyle, bu inanca göre, evlâdlığın boşadığı kadını, onu evlâd edinen kimse alamazdı, bu haramdı. Şöyle denirdi: "Kişi nasıl olur da evladının boşadığı eşiyile, yani gelini ile evlenebilirdi?"

İşte, Peygamber Efendimizin, Allah Teâlâ'nın emrine uyararak, Hz. Zeyneb'i zevceliğe almasıyla, Câhiliyye devrinin bu inanç ve âdetinin bâtil olduğu ortaya kondu. Böyle bir durumda mü'minler için de vebal ve günahın söz konusu olamayacağı belirtildi. Çünkü bir insana "evladım" demekle o hakikaten evlat olmaz! Nitekim

câhiliyye devrinin bu evlâd edinme âdeti, Kur'ân-ı Kerîm'in şu mealdeki âyet-i kerîmeleriyle ortadan kaldırılmıştır:

"Allah, evlâdlıklarınızı öz oğullarınız gibi tanımadı. Bu, mücerred, sizin ağzınızdan çıkan bir sözdür. Hâlbuki, Allah hak söyler ve kullarını doğru yola şevkle hidâyete kılar.

"Evlâd edindiğiniz kimseleri babalarına nisbet edin. Zîra, Allah katında insanları babalarına nisbet etmek sevab ve adalettir. Eğer, onların babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları kardeş veya mevlâ olarak kabul edin. Yanılarak isimlerde yaptığınız hatalardan ötürü size vebal yoktur, ama kalblerinizin kasden yaptıklarında vebal vardır. Allah Gafurdur, Rahimdir."⁶³

Beklenen Dedikodular

Peygamber Efendimiz, Hz. Zeyneb'le evlenince, her meselede fırsat kollayıp Müslümanlar arasında fitne ve fesad çıkarmaya can atan münafıklar, bu meselede de ileri geri konuşmaya başladılar. Câhiliyye devri inancına göre, evlâdlığın boşadığı karısını almayı haram sayıp, bunu Resûl-i Ekrem Efendimiz aleyhinde dedikodu vesilesi yapıp, "Muhammed, evlâdın karısıyla evlenmeyi haram kıldı, kendisi ise oğlu Zeyd'in boşadığı karısıyla evlendi." yaygaraya başladılar. Gelen vahiy bu hususa da cevap veriyordu: "Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin öz babası değildir (Tabî ki, Zeyd'in de öz babası değildir). Fakat o, Allah'ın

⁶³ Ahzab 33/36-37. Mevla kelimesi birçok anlama gelir. Burada: "köle iken hürriyetine kavuşmuş, âzatlı" manasındır.

Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir."⁶⁴

Peygamberlerin, ümmetlerine bir baba gibi nazar ve hitabları risâlet vazifesi itibarıyladır, beşerî şahsiyetleri itibarıyla değildir. Bu bakımdan, elbette onlardan zevce almanın uygun olmayacağından bahsedilemez. Kur'ân-ı Kerîm, zihinlerde bu hususta uyanacak herhangi bir istifhamı bertaraf etmek maksadıyla, mealini aldığımız son âyet-i kerîmeyle manen şöyle demektir:

Peygamber rahmet-i ilâhîye hesabıyla size şefkat eder, mecazi manada baba gibi muamele eder. Peygamberlik adına siz de onun sanki evlâdı gibisiniz. Fakat bu "sanki" ve "gibi"nin ötesine geçmez. Mecaz hakikat olmaz. Yani gerçek babanız değildir ki sizden zevce, eş alması münasip düşmesin! Ve sizlere 'Oğlum' dese bile, kanun itibarıyla siz onun evlâdı olamazsınız!

Hayırlı Netice

Biz bu maceranın bu kadarıyla iktifa ediyoruz. Çünkü hikayenin öncesi İslam'ın soy sop ile övünmenin boşluğunu gösteriyor. Bir azatlı köle cemiyet içinde en itibarlı bir aileden kız alıyor. Bu ırkçılık açısından sorun teşkil etmiyor. Ancak insan tabiatının gereği ailede uyum için az çok bir denklik (küfüv) de gerektiriyor. Yoksa bu imtizaçsızlığa, uyumsuzluğa sebep olabiliyor. Bunu gözetmek başka şey, ırkçılık başka bir şeydir. Bu maceranın sonu da bu soy sopun kanun ile olan ilişkisini beyan ediyor. Bu olay

⁶⁴ Ahzab, 33/40

bütünü itibariyle ırkçılık ve atalarla övünme asabiyetine vurulmuş bir darbedir.⁶⁵

Başkomutan Ve Oğlu Üsame'nin Değeri

Mute savaşında Zeyd'i komutan tayin etmiştir. O'nu başkomutan yapmıştır. İkinci komutan Cafer ibni Ebu Talip'tir. Üçüncü komutan Abdullah bin Revaha Ensari'dir. Zeyd, Halid ibni Velid'in de içinde bulunduğu ensar ve muhacirlerden oluşan üç bin kişilik bir ordunun başına tayin edilmiştir.

Hız. Peygamber bizzat kendisi bu orduyu yolcu etmiştir. Bu savaşta her üç komutan da şehid olmuştur. (Allah hepsinden razı olsun.)

Hız. Peygamberin yaptığı son işlerden biri de Üsame ibni Zeyd'i Bizans'a karşı savaşacak bir orduya komutan tayin etmesidir. Bu orduda ensar ve muhacirlerden büyük bir kesim yer almıştır. İki özel dostu, İki veziri ve Müslümanların görüş birliği ile ondan sonraki İki halifesi Ebu Bekir ve Ömer'de bu ordunun içindedir. Onların içinde Kureyş'in en erken İslamı kabul eden ve Hız. Peygamberin yakın dostu Saad İbni Ebi Vakkas da vardı.

Genç yaşta ordu komutanı tayin edilen Üsame hakkında bazı insanlar İleri geri konuşmuştu. İbni Ömer (Allah ikisinden de razı olsun) bu konuda der ki: Hız. Peygamber bir ordu hazırladı ve başına Üsame İbni Zeyd'i komutan tayin etti. Bazı insanlar onun komutan tayin edilmesini eleştirdiler. Hız. Peygamber buyurdu ki: *"Eğer siz onun komutanlığına dil uzatırsanız garipsemem. Çünkü siz daha önce onun babasının da komutan tayin edilmesini eleştirmiştiniz. Allah'a yemin ederim ki bu adam*

⁶⁵ Olayların cereyanı için bkz. Salih Suruç, Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı, Nesil y. Olay Elmalılı Hamdi Yazır'ın ilgili ayetleri tefsirinde de ayrıntılı olarak güzel anlatılmaktadır.

komutanlık için yaratılmıştır. Ona en layık olan kimsedir. O insanlar içinde en çok sevdiğim kimselerden biridir, buyurmuştur."(Buhari, Müslim, tirmizi)

Hz. Ebu Bekir dostu olan Hz. Peygamberin Üsame'nin komutan tayin edilmesi yolundaki isteğini yerine getirmiştir. Seçildikten hemen sonra yaptığı ilk iş Hz. Peygamberin hazırladığı ordunun başına Üsame'nin getirilişini onaylayarak bu konudaki peygamberin emrini yerine getirmesidir. Medine'nin dışına kadar bizzat kendisi O'nu uğurladı. Üsame binek üzerinde Hz. Ebu Bekir ise yaya yürüyordu. Genç yaşta olan Üsame kendisinin binek üzerinde bulunmasından utanç duyuyor ve diyordu ki: Ey Allah elçisinin halifesi! Ya sen de bineğe binersin, ya da bende inirim. Halife de şöyle yemin ediyordu: Allah'a yemin ederim ki sen inmeyeceksin ve yine Allah'a yemin ederim ki ben de binmeyeceğim. Bir süre Allah yolunda ayaklarımın tozlanmasında ne sakınca var ki?

Sonra Ebu Bekir halifelüğün ağır yükünü omuzladığından Hz. Ömer'e ihtiyacı olduğunu hissetti. Fakat Ömer Üsame ordusunda bir askerdi. Komutan ise Üsame idi. Dolayısı ile komutandan Hz. Ömer'i Medine'de bırakmak için izin almak gerekiyordu. Halife başkomutana düşüncesini şu tatlı ifade ile dile getirdi: "Eğer Ömer'i vererek bana yardımcı olmayı uygun görürsen yardımcı ol:' Aman Allah'ım! Eğer bana yardım etmeyi uygun görürsen yardım et... Bunlar gerçekten yüce, çok yüce ufuklardır. İnsanlar ancak Allah'ın iradesi ile Allah tarafından gönderilen bir peygamberin eğitimi ile ancak bu ufuklara yükselebilirler. Ardından zamanın çarkı dönüyor. Ömer ibni Hattab halife oluyor. Ammar İbni Yasir'i Kufe'ye vali tayin ediyor. Ömer'in önünde Süheyl İbni Amr, İbni Haris, İbni Hişam, Ebu Süfyan İbni Harb ve Mekke'nin fethi sırasında kendisine ilişilmeden serbest bırakılan Kureyşin büyüklerinden bir topluluk kapısında duruyor. Ömer, onlardan önce Süheyl'i ve Bilal'i içeri alıyor. Çünkü bunlar islama ilk

sarılanlar ve Bedir savaşına katılanlardandır. Burada Ebu Süfyan'ın burnu şişiyor. Cahiliye öfkesi ve tepkisi ile diyor ki: "Bugün gibisini hiç görmedim. Bu köleleri içeri Alıyor da bizi kapısında bekletiyor" Gönlüne islamin hakikati yerleşmiş olan arkadaşı ona diyor ki: "Efendiler Allah'a yemin ederim ki ben sizin yüzünüzdeki hiddeti ve öfkeyi görüyorum. Eğer ille de öfkelenecekseniz kendi kendinize öfkeleniniz. Onlar da islama çağrıldılar, siz de. Ama onlar hemen kabul ettiler, siz ise geç kaldınız. Eğer kıyamet gününde onlar çağrılıp siz çağrılmazsanız haliniz nice olur."

Hz. Ömer Üsame ibni Zeyd'e Abdullah İbni Ömer'den daha fazla bir maaş ayırmıştır. Oğlu Abdullah kendisine bunun hikmetini sorduğunda O'na şöyle demiştir: "Evladım! dedi. Zeyd Hz. Peygamberin katında senin babandan daha sevimli idi. Üsame'de Hz. Peygamberin katında senden daha sevimli idi. Bu nedenle ben Hz. Peygamberin sevgisini kendi sevgime tercih ettim." (Tirmizi)

Hz. Ömer, bu sözü söylerken Hz. Peygamberin sevgisini göğün kriteriyle ölçüldüğünü çok iyi biliyordu.

Selman'ın Hikâyesi

İkinci hikayemiz Medine devrinden. Yabancı bir köleden. Bir kölenin nasıl ehli beytten sayılan bir efendi oluşundan. Mekkedden Medineye aniden geçiş biraz hızlı oldu ama, diğer örnekler az çok daha önce anlatılanlardan olduğu için böyle olmasını tercih ettik.

Ateşe tapan bir âilenin çocuğu olan Selmân, gerçek dini bulmak için Fars diyârından ayrılıp Bizans topraklarını gezdikten sonra Medine'ye gelen ve Hz. Peygamber'in hicretinden sonra Kubâ köyünde onunla karşılaşarak Müslüman olan bir sahâbîdir. Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'in huzurunda hayatını ve

başından geçen olayları anlattı, huzurda bulunanlar da onu dinlediler.

Anlattığına göre Selmân, Fars diyârında zengin bir köylünün tek oğluydu. Babasının arazisi ve malı çoktu. Selmân'ın babası da diğer köylüler gibi ataşe tapıyordu. Oğlunu çok seven bu köylü, oğlunu gözünden esirger dışarı göndermezdi. Yine Selmân'ın anlatmasına göre evlerinde hiç sönmeyen bir ateş yanardı. Herkes gibi onlar da bu ateşe taparlardı. Selmân biraz büyüdükten sonra babası, hem Mecûsîlik konusunda oğluna nasihat eder hem de “Oğlum! Ben öldükten sonra bu malların sahibi sen olacaksın, git mallarını ve arazilerini tanı!” derdi.

Bir gün tarlaya giden Selmân, Hıristiyanların bir kilisesine uğradı ve onların dinini kendi dinlerinden daha mâkûl buldu. Akşama kadar orada kalıp ibâdetlerini izledi. Zamanla kilisedeki din adamları ile samimiyet kuran Selmân, bu dinin merkezinin neresi olduğunu sordu. Onlardan aldığı bilgiler doğrultusunda Şam, Musul, Nusaybin ve Sivrihisar'a gitti. Her gittiği yerde kilisede kalıyor ve papazın terbiyesinde iyi bir Hıristiyan olmaya çalışıyordu. Şam'daki papaz, ölümü yaklaşınca Selmân'a Musul'a gitmesini tavsiye etti. Musul'daki papaz, Nusaybin'ne; Nusaybin'deki de Sivrihisar'a yönlendirdi. Sivrihisar'daki papaz, ölümü yaklaşınca Selmân'a şöyle dedi:

“Vallâhi, seni kime göndereceğimi bilmiyorum. Aslında âhir zaman peygamberinin gelme zamanı yaklaştı. O Peygamber, Araplar arasından çıkacak. Doğup büyüdüğü şehirden hicret edecek; iki tarafı taşlık olan ve hurması çok bol olan bir şehre yerleşecek. Onun âhir zaman peygamberi olduğunun alâmetleri

vardır ve bu alâmetler şunlardır: Hediyeği kabul eder, sadakayı kabul etmez; bir de iki omzunun arasında nübüvvet mührü vardır.”

Hayatının bundan sonrasını Selmân'ın bizzat kendi ağzından dinleyelim: “Yanında bulunduğum bu zât vefat edince, onun tavsiyesi üzerine Arap diyârına gitmeye hazırlandım. Sivrihisar'da çalışıp birkaç öküz ile bir miktar koyun sahibi olmuştum. Ticâret için bulunduğumuz yerlere kadar gelen Kelb oğullarından bir kafile, Arap diyârına geri dönmek üzere idiler. Onlara dedim ki: “Bu sığırlar ve koyunlar sizin olsun, beni Arap diyârına götürün!” Dediğimi kabul edip beni aralarına aldılar. Vâdi'l-Kurâ denilen yere gelince, bana ihânet edip “Bu, bizim kölemizdir!” diyerek beni bir Yahûdî'ye sattılar.

Yahûdî'nin bulunduğu yerde hurma bahçelerini gördüm. “Âhir zaman peygamberlerinin hicret edeceği yer, herhalde burasıdır” diye düşündüm. Fakat kalbim oraya ısınmadı. Bir müddet bu Yahûdî'nin hizmetinde kaldım. Sonra bu Yahûdî, beni köle olarak amcasının oğluna sattı. O da beni alıp Medine'ye getirdi. Medine'ye gelince, sanki bu şehri önceden görmüş gibiydim. Hemen ısındım. Artık günlerim Medine'de geçiyor, beni satın alan Yahûdî'nin bağında, bahçesinde çalışıp, ona hizmetçilik yapıyordum. Bir taraftan da asıl maksadıma kavuşma arzusu ile bekliyordum. Bir gün beni satın alan Yahûdî'nin bahçesinde, bir hurma ağacının üzerinde hurma topluyordum. Sahibim olan Yahûdî de, yanında birisi ile ağaç altında oturup konuşmaktaydı. Bir ara yanındaki ona dedi ki: “Mekke'den bir kimse geldi, peygamber olduğunu söylüyor.” Ben, bu sözleri işitince titremeye başladım; az kalsın ağaçtan yere düşecektim. Hemen aşağı inip o şahsa şöyle dedim: “Sen neler söylüyorsun?” Sahibim, daha fazla konuşmama fırsat

vermedi ve bana bir tokat vurdu. Sonra da şöyle dedi: “Seni ne ilgilendiriyor ki soruyorsun, hadi sen işine bak!”

Âhir zaman peygamberinin geldiğini işte bu şekilde işittim ve kendisinin Kubâ köyünde olduğunu öğrendim. O gün akşam olunca, bir miktar hurma alıp hemen Kubâ’ya gittim. Hz. Peygamber’in yanına varıp dedim ki: “Sen, sâlih bir kimsesin, yanında yoksullar vardır. Bu hurmaları sadaka olarak getirdim.” Hz. Peygamber yanında bulunan arkadaşlarına “Geliniz, hurma yiyiniz!” dedi, onlar da yediler. Kendisi asla yemedi. Kendi kendime: “İşte birinci alâmet budur. Sadaka kabul etmiyor.” dedim. Sonra eve döndüm.

Ertesi akşam bir miktar daha hurma alıp Kubâ’da bulunan Hz. Peygamber’in huzuruna geldim ve dedim ki: “Bu hurmalar hediyedir.” Bu sefer yanındaki arkadaşları ile birlikte yediler. Kendi kendime: “İşte bu, ikinci alâmettir.” dedim. Götürdüğüm hurma aşağı-yukarı yirmi beş tane idi. Hâlbuki yenen hurma çekirdekleri çok fazlaydı. Hz. Peygamber’in mucizesi ile hurma artmıştı. Kendi kendime: “Bir alâmet daha gördüm.” dedim.

Hz. Peygamber’in yanına bir başka gidişimde, bir cenâze defnediyorlardı. Nübüvvet mührü görmeyi arzu ettiğim için yanına yaklaştım. Benim muradımı anlayıp, gömleğinin arka tarafını açtı. Mübârek sırtı açılınca, nübüvvet mührünü görür görmez, varıp yapıştım, öptüm ve ağladım. O anda kelime-i şehâdeti söyleyerek Müslüman oldum.

Sonra da Hz. Peygamber efendimize uzun yıllardan beri başımdan geçen olayları bir bir anlattım. Anlattıklarımı can kulağı ile ve merakla dinledi. Halime taaccüp etti. Sonra bu anlattıklarımı

âshab-ı kirâm'a anlatmamı emir buyurdu. Âshab-ı kirâm toplandılar, ben de başımdan geçenleri bir bir onlara da anlattım.

Hız. Selmân'ın köleliği Müslüman olduktan sonra da bir müddet devam etti. Sonra Hız. Peygamber kendisine yardım etti ve onu kölelikten kurtardı. Kölelikten kurtulmasından önce yapılan Bedir ve Uhud savaşlarına katılmadı. Hendek savaşından önce Hız. Peygamber'in tavsiyesi üzerine efendisi ile pazarlık yaparak kendisini üç yüz hurma fidanı ve bir miktar da altın karşılığında satın aldı. Yani efendisine üç yüz hurma fidanı diyecek, kırk ukkiye de altın verecek ve kölelikten kurtulacaktı. Üç yüz hurma fidanının dikilmesi işinde Hız. Peygamber'in nezâreti ile ashâb-ı kirâm kendisine yardım etti ve fidanları diktiler. Hız. Peygamber, altın borcunu da devlet hazinesinden ödedi ve Selmân'ı hürriyetine kavuşturdu.

Ayrıca Hız. Peygamber, Selmân ile Ebu'd-Derdâ'yı da birbirine kardeş yaptı. Hendek savaşında, Medine'nin etrafına hendek kazılmasını o teklif etmiştir. Hız. Peygamber de gereken yere hendeği kazdı. Hendeği aşamayan düşman geri dönmek mecburiyetinde kaldı. Neticede savaşı Müslümanlar kazanmış oldu.

Hürriyetine kavuştuktan sonra Ashabu's-Suffe'ye katılan Selmân, Hız. Peygamber'den hiç ayrılmadı. Hız. Peygamber efendimiz, zâhid bir kişiliğe sahip olan Selmân'ı çok severdi. Ayrıca Sahâbe-i kirâm efendilerimizin hepsi de onu çok severlerdi. İkinci Halife Hız. Ömer, Sâsânî imparatorluğunu yıkıp İran topraklarını fethedince onu, Sâsânîler'in başkenti Medâyin'e vali tayin etti. Hız. Ömer'den sonra halife olan Hız. Osman, onun valiliğini devam ettirdi. Selmân, Hız. Osman'ın hilâfetinin sonlarına doğru (35/656)

Medâyin valisi olduğu halde vefat etti. Medâyin valisi iken de bir derviş, ve bir zâhid olarak yaşadı. Mütevâzi yaşantısını hiçbir zaman değiştirmedii.

Selman el-Farisî'ye "İbnü'l-İslâm", yani "İslâm'ın oğlu" deniliyordu. O, her şeyi ile İslâm'a teslim olmuş, kendisini İslâm'dan başka hiçbir şeye mensub kılmıyordu... Onun milleti, İslâm'dı...

Selman el-Farisî (r.a.)'ın kendisine "İbnü'l-İslâm" denilmesine sebep şu vak'adır:

Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) ile aralarında arızî bir kırgınlık olmuş. Bu esnada bir gün mecliste beraber otururlarken Hz. Sa'd, birkaç kişiye nesebini sorduktan sonra Hz. Selman'a dönüp -haseb ve nesebi ma'ruf eşraftan bunca Ashab arasına sığınmış vaziyette olduğunu îmâ ve bu cihetten biraz mahcub etmek niyetiyle olacak ki :

- Sen de nesebini söyle, demiş.

Selman da hemen:

- İslâm'a dahil olduktan sonra neseb falan aramam. Lâkin, Selman İbnü'l-İslâm'ım, cevabını vermiş.

O mecliste hazır olan Ömer (r.a.)'ın da, Sa'd'a canı sıkılmış ve:

- Bütün Kureyş bilir ki, pederim Hattâb, zaman-ı cahiliyette Kureyş'in en azizi idi. Böyle iken ben, işte

İbnü'l-İslâm olan Selman'ın kardeşi Ömer İbnü'l-İslâm'ım, dedi.⁶⁶

"İbnü'l-İslâm" olmak... Kavmi, ırkı, soyu ve sopu İslâm olandan daha izzetli biri olabilir mi? bütün ırkçı, kavmiyetçi duyguları ve kokuşmuş cahiliye adetlerini ayağının altına almaktan ve her şeyi ile İslâm olmaktan başka bir şerefli hâl var mıdır? Merhamet olunmuş ümmetin her ferdi, kendisini "İbnü'l-İslâm" olarak bilir, görür ve inanırsa, ümmeti parçalayan ve en korkunç fitne olan ırkçı-kavmiyetçi-menfi milliyetçi cahiliyenin kokuşmuş davası ortadan kalkar. Kadın olsun, erkek olsun, ümmetin her mü'mini, İslâm'ı annesi ve babası biliyor, İslâm evladı olduğuna inanıyor, bu teslimiyetle hayatını devam ettiriyor. Bütün yeryüzüne yayılmış, ayrı renklerden, dillerden ve kavimlerden olan, fakat bir ana babadan, Adem ve Havva'dan, yani İslâm'dan olduklarına inanan "İman" kardeşleri! Dünyanın neresinde olursa olsun bu mukaddes ailenin bir ferdi olan mü'minler, hak üzere olan ve kurtuluşa ulaşanlardır. Biricik önderimiz Rasulullah (s.a.s.)'in "Ehl-i Beyt"inden saydığı Selman el-Farisî (r.a.), bu bütün zamanları ve mekânları kuşatıcı hakikati böylece beyan etmişti. Her mü'minin, ırkıyla mağrur aklı kıtların kafasına balyozla vurur gibi etkili olan "İbnü'l-İslâm/İslamoğlu" olduğunun farkına varması gerekir.

Selman el- Farisî (r.a.)'ya:

- Soyunuz nedir? Diye sorulunca, şu cevabı verdi:

⁶⁶ ez-Zebidî, Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, Çev. Ahmed Naim, Ank. 1980, C.3, Sh.18. Altıncı Baskı.

- Dinim yücedir! Soyuma gelince, topraktır. Topraktan geldim ve yine ona döneceğim. Sonra tekrardan dirileceğim ve hesap görülmeye götüreceğim. Eğer sevablarım ağır gelirse soyum ne kadar yüceymiş, Rabbime karşı bana ne güzel yardımda bulunmuş. Rabbim de beni, bu durumda cennetine sokar. Eğer sevablarım hafif gelirse, soyum ne kadar düşükmüş, Rabbime karşı beni zelîl etmiş. Rabbim de, bu durumda bana azab eder. Ancak Rabbim yüce cömertliğiyle günahlarımı, rahmet ve merhametiyle affederse ne âlâ!⁶⁷

İşte bu sarsılmaz imandır ki Arab asıllı, hür ve eşraftan olan Emirü'l mü'minin İmam Ömer b. Hattâb (r.a.)'ı, Fars asıllı ve kölelikten azad edilmiş olan Selman el-Farisî'yi kardeş kılmıştır. Her ikisi de, kavimlerini, ırklarını ve soylarını inkâr etmemek kaydıyla geri planda bırakmış, her şeyleri olan İslâm'ı ön plana çıkarmışlardır. Birbirlerinin kardeşleri ve İslâm'ın oğulları olduklarına inanmış, bu hakikatı böylece beyan etmişlerdir.

Selman İbnü'l-İslâm ve Ömer İbnü'l-İslâm'ın kardeşliği gibi, ümmetin diğer tüm ferdleri "İbnü'l-İslâm"dırlar. Aynı milletten, yani İslâm Milletinden, İslâm'ın çocukları ve iman kardeşleridir. Bu inançtır ki, Arab asıllı Ebu Zerr (r.a.)'ı, Fars asıllı Selman (r.a.)'ı, Habeş asıllı Bilâl (r.a.)'ı ve Rum asıllı Suhayb (r.a.)'ı iman kardeşi kılıp, yüce bir milletin men-subu yapmıştır. Bu inançtır, köleleri sultan, sultanları köle yapmıştır. Onlar, yüce İslâm Milleti'ne mensub oldukları ve İslâm potasında eridikleri için yüceldiler. Onlar, en kıymetliye sarıldılar ve kıymet buldular.

⁶⁷ Beyhakî, Kitabu'z-Zühd, Sh.238, Sh.238, Hbr.850.

Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Rasulullah (s.a.s.), bir gün şu ayeti okudu:

"Eğer siz, yüz çevirecek olursanız, sizden başka bir kavmi getirip değiştirir. Sonra onlar, sizin benzeriniz de olmazlar."⁶⁸

Ashab:

- Bizim yerimize kimler getirilecek? diye sordular. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.s.), Selman'ın omuzuna vurdu ve sonra:

- "*Bu ve onun cemaatı!*" buyurdu.⁶⁹

Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Rasulullah (s.a.s.)'in yanında oturuyorduk. Aniden üzerine "Cuma Sûresi" iniverdi: "Ve henüz kendilerine ulaşmış katılmamış olan diğerlerine de (Peygamber gönderilmiştir)." (Cuma, 62/3) ayetini okuyunca, bir adam:

- Ya Rasulullah, onlar kimlerdir? dedi.

Fakat Rasulullah (s.a.s.), ona iltifat etmedi. Hatta adam kendisine, bir, iki veya üç defa sordu. Aramızda Selman-ı Farisî de vardı. Derken Rasulullah (s.a.s.), elini Selman'ın üzerine koydu. Sonra:

⁶⁸ Muhammed, 47/38.

⁶⁹ Sünen-i Tirmizî, Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân, B.47, Hds.3475.

- "*İman, Süreyya (Ülker) yıldızında olsa, bunlardan bazı kimseler onu elde edecektir.*" buyurdu.⁷⁰

Enes b. Malik (r.a.)'dan: Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

- "*Cennet, üç kişinin özlemi içindedir: Ali, Ammar ve Selman.*"⁷¹

İbn Hişam (r.a.) anlatıyor: Bana, ehl-i ilim haber verdi ki: Hendek gününde Muhacirler şöyle dediler:

- Selman bizdendir!

Ensar da dedi ki:

- Selman bizdendir!

Rasulullah (s.a.s.) de:

"*Selman bizdendir, Ehl-i Beyt'tendir!*" buyurdu.⁷²

Selman (r.a), Rasûlüllah (s.a.s)'in yanından vefat edinceye kadar ayrılmadı. Hz. Ebu Bekir (r.a)'in Halifeliği zamanında da Medine'de bulunmuştur. Ömer (r.a) devrinde Islâm ordusu İran'ın

⁷⁰ Sahih-i Müslim, Kitabu Fedaili's-Sahabe, B.59, Hds.231. Sahih-i Buhârî, Kitabu't-Tefsir, B.311, Hds.418-419. Sünen-i Tirmizî, Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân, B.62, Hds.3526.

⁷¹ Sünen-i Tirmizî, Kitabu'l-Menakıb, Hds.4046.

⁷² İbn Hişam, A.g.e., C.3, Sh.311. Taberî, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, Çev. Zakir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, İst.1992, C.5, Sh.470. İmam er-Rûdânî, A.g.e., C.3, Sh.327, Hds.6582. Taberânî, Mu'cemu'l-Kebir'den

fethi için harekete geçtiği zaman Selman (r.a) da bu orduya katıldı. Selman (r.a) İran asıllıydı. Bundan dolayı düşman ordusunun durumunu çok iyi biliyordu. Ayrıca Farsların İslâm dinini kabul ederek dalaletten kurtulmalarını şiddetle arzulamaktaydı. İşte tam bir İslâmî tavırdı bu. Hak davada ırkının değil, İslâm'ın yanında yer alıyordu ama şefkat ve merhameti bütün insanlıkla beraber kendi kavmine de vardı ve bu yüzden Müslüman olmalarını istiyordu.

İranlılar, Kadisi'ye yenilgisinden sonra Medain'de toplanmışlardı. Müslümanlar Dicle nehrinin kenarına geldikleri zaman, karşıya geçmek için hiç bir şey bulamadılar. Sa'd b. Ebi Vakkas, karşı sahile bir öncü birliği gönderip geçiş güvenliğini sağladıktan sonra, bütün orduya nehri geçme emrini verdi. Ordu topluca, suları kabarmış bir şekilde akan Dicle nehrine daldı. Sa'd (r.a)'in yanında Selman (r.a) bulunmaktaydı. Sa'd (r.a), dua ediyor ve Allah Teâlâ'nin dostlarına yardım edeceğini, dinini üstün kılacağını ve Allah Teâlâ'ya isyan eden bir topluluğun iyiliğe (İslâm'a) galebe çalamayacağını söylüyordu.

Nehrin ortasında oldukça heyecanlı bir halde bulunan Sa'd (r.a)'a, Selman (r.a) şöyle demektedir:

- "İslâm yepyenidir. Allah, karaları nasıl müslümanların emrine vermişse, denizleri de onların emrine verecek güçtedir. Allah'a yemin ederim ki müslümanlar nehre nasıl akın akın girmişlerse, nehirden öylece akın akın çıkacaklardır".

Gerçekten Selman (r.a)'in dediği olmuş ve müslüman ordusu hiç kayıp vermeden karşı kıyıya geçmişti.⁷³

İranlı askerler dehşet içerisinde, onların nehri geçişlerine bakıyorlar ve kendi kendilerine; "Şeytanlar geliyor. Vallahi bizim savaştığımız bu topluluk cinlerden başkaları değildir" demekteydiler.⁷⁴

İranlı askerler kaçarak Kisra'nın sarayına sığınip direnmeye devam ettiler. Buraya gönderilen öncü birliğin komutanı Selman (r.a)'di. O, sorun önüne geldiği zaman, İslâm'ın emrettiği şekilde onları üç defa müslüman olmaya, kabul etmezlerse cizye ödemeye davet etti. Selman (r.a) onlara şöyle diyordu:

"Ben de aslen sizden biriyim. Size acıyor ve yumuşak davranıyorum. Eğer müslüman olursanız bizim kardeşlerimiz olarak aynı haklara sahip olursunuz. Bunu kabul etmez, dininiz de kalmak isterseniz, bize itaat ederek cizye ödersiniz. Bunu da kabul etmezseniz, diğerleri gibi sizinle savaşırız."⁷⁵

Selman (r.a), meselenin Arapların Acemlere hâkimiyeti meselesi olmadığını onlara anlatabilmek için, "Sizden biri olduğum halde Araplar bana itaat ediyor" diyerek⁷⁶ ikna etmeye çalışıyordu. Selman (r.a) ilk iki şartı kabul etmemeleri üzerine onlara üç gün düşünmeleri için mühlet verdi. Üçüncü gün sarayda bulunan

⁷³ Taberi, Tarih, IV, 11-12; İbn ul-Esir, el-Kâmil fi't-Tarih, II, 511-512.

⁷⁴ Taberi, II, 514.

⁷⁵ Taberi, a.g.e., IV,14.

⁷⁶ İbn Hanbel, V, 444

askerler teslim olmayı kabul ettiler ve böylece Kisra'nin muhtesem sarayı müslümanların eline geçmiş oldu⁷⁷.

Daha önce Behuresir'dekileri de o İslâm'a davet etmişti. Ancak buradakiler, cizye vermeyi de reddedince savasılarak mağlup edilmişlerdi.⁷⁸

Selman (r.a), Hz. Ömer (r.a) döneminde **Medâin valiliginde** bulunmuştur. Selman (r.a), Hicri 36 yılında Medain'de vefat etmiştir.⁷⁹ Selman (r.a)'in mezarı, Bağdad'ın 30 km doğusunda Medain harabeleri civarından akan Deyale ırmagının kenarındadır. Onun bulunduğu yer Selman-i Pak (temiz Selman) olarak isimlendirilmiştir. Onun mezarının içinde bulunduğu cami IV. Murad tarafından tamir ettirilmiştir.

Selman (r.a), ilim, fazilet ve zühd bakımından Ashabin en önde gelen simalarından birisi olup, Rasûlullah (s.a.s)'e yakınlığıyla tanınmaktadır. Hz. Aise (r.an), şöyle demektedir:

"Birçok geceler Selman (r.a) Rasûlullah (s.a.s) ile yalnız kalırlardı. Bu beraberlik o kadar sürerdi ki Rasûlullah (s.a.s) hanımlarından birinin yanına bile girmezdi"⁸⁰

Hz. Ali (r.a) onun hakkında; "Ona evvelkilerin ve sonrakilerin ilmi verilmistir. Onda bulunan bu ilme ulaşamaz" demiştir. Başka bir zaman da: "O bizim ehl-i beytimizdendir. Aranızdaki konumu

⁷⁷ Taberi, a.g.e., IV

⁷⁸ Taberi, a.y.

⁷⁹ Ibn ul-İmad, Sezerâtu'z-Zeheb, I, 44; Ibn Hacer, a.g.e., II, 63; Ibnul-Esîr, Tarih, III, 287; Ibn Sa'd, a.g.e., VI,17

⁸⁰ Ibnul-Esir, Üsdül-Gabe, II, 420.

Lokman Hekim gibidir. ilk ve son kitabı okumuştur. Sonu olmayan bir denizdir" demistir.

Selman (r.a), son derece mütevazi ve kanaatkar bir hayat yaşamıştır. O, Medain'de vali bulunduğu ve çoğu devlet memurlarından fazla gelire sahip olduğu halde günlük yaşamı, son derece sadeydi. O, köle olduğu zaman nasıl giyinir ve nasıl gezerdiyse Medain valisi olduğu zaman da aynı hal üzere devam etmişti. O, eline geçen parayı tasadduk eder ve kendi emegıyla ürettiği şeylerden baskasını yemezdi. Tanımayan birisinin, onun vali olduğunu anlaması mümkün değildi.

Medain sokaklarında yürürken Suriye tarafından gelen bir tüccar, üzerinde alelade bir aba ile gördüğü Selman'ı çağırarak yüklerini taşımasını istedi. O, hiç tereddüt etmeden yükleri sırtına aldı ve adamlarla birlikte yürümeye başladı. Onu bu halde görenler, "Bu validir" dediklerinde adam; "Seni tanımiyordum" diyerek özür diledi. Selman (r.a) ona, "Hayir bunlari evine kadar götüreceğim" diyerek yoluna devam etti.⁸¹

Bazı kimselerin giyiminden dolayı kendisine dil uzatmaları ve hafife almalarına karşı hiç bir tepki göstermemiştir. Bir defasında iki genç asker yanından geçerken, onu göstererek; "Emiriniz budur" diyerek gülüyorlardı. Selman (r.a)'in yanındaki adam ona,

- "Ey Ebu Abdullah! Şunların ne dedigini görüyor musun?" dedi. Selman (r.a) ona şöyle dedi:

⁸¹ Ibn Sa'd, a.g.e., IV, 88; buna benzer diğer bir olay için bk. aynı yer.

- "Onlari bırak. Hayır ve şer bu günden sonradır. Eger toprak yemeyi becerebilersen onu ye de, iki kişiye dahi olsa emir olmaktan kaçın. Mazlumun ve darda kalmış sıkışık durumdaki kimselerin bedduasından sakın. Çünkü onların duaları ile Allah Teâlâ arasında perde yoktur".⁸²

Bizim amacımız onun menkıbelerini ve faziletlerini yazmak değil, insana ve ırka bakışını vurgulamaktır. Seçtiğimiz örnek hayatında bunun ifadesi olduğu için belki sözü biraz uzattık vesselam.

"Kara Avradın Oğlu"

Allah Teâlâ'nın **"Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanıyabilmeniz için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerliniz en müttaki olanınızdır."**⁸³ Ayetini ve açıklamasını görmüştük. Bu ayette insanların aynı kökten geldiğini, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın çocukları olduğunu, dolayısı ile doğuştan gelen bir üstünlüğün ve imtiyazın hiç kimse için söz konusu olamayacağını; insanların doğuştan eşit haklara sahip olduklarını Allah'a yakın olmak için nesebinin, içinde yaşadığı zaman ve zeminin, yer ve cemiyetin değil, Allah'ın koyduğu esasların hakkını verebilme şartının herkes için geçerli olduğunu biliyoruz.

Buna göre ırk, renk, vücut yapısı gibi ferdin iradesine bağlı olmayan hususlar üstünlük ölçüsü ve övünç vesilesi olamaz. Veda Hutbesi'nde bu gerçek şöyle dile getiriliyor: "Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Dikkat edin, hiçbir Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın

⁸² Ibn Sa'd, a.g.e., IV, 87-88.

⁸³ Hucurat, 49/13.

Arap'a, hiçbir beyazın zenciye, zencinin de beyaza takvadan başka bir şeyle üstünlüğü yoktur. Şüphesiz Allah katında en değerliniz O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.”

Ancak bu damarlara sirayet eden menfi duygudan kurtuluş o kadar da kolay olmamıştır. Peygamberimizin insanların eşitliği hususundaki hassasiyetini hep vurgulamış, ama yine de ta içlerde, kalbin derinliklerinde arınma zor olmuştur. Bazen bunun için açık ve acı bir ameliyat gerekmiştir. İşte böyle bir iş şu olayda olduğu gibi açık seçik görülmektedir: Bir gün Ebu Zer, Bilal-i Habeşî'ye kızmış ve haddi aşarak “siyah kadının oğlu” diye hakaret etmişti. Bilal onu Rasul-ü Ekrem'e şikayet etti. Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Zerr'e dedi ki:

- “Onu anasının zenci olmasıyla mı ayıpladın? Sen öyle bir adamsın ki sende hala cahiliyet kokusu var. Bak, sen takva ile daha üstün olmadığın takdirde, beyaz veya siyah derililerden daha hayırlı değilsin.”⁸⁴

Bu olayın ravisi Mağrur'un naklettiğine göre o, Rabeze denilen mevkide Ebu Zer ile kölesini aynı cins kumaştan yapılmış elbiseler içinde görmüştü. Kendisine bunun sebebini sorunca, Ebu Zer: “Ben bir kimseyi annesi sebebiyle kınamış, onu küçümsemiştim. Bu duruma muttali olan Nebi (s.a.s.) bana dedi ki: “Ey Ebu Zer! Onu gerçekten annesinden dolayı kınadın ve küçümsedin mi? Şayet böyle ise sen kendisinde cahiliye özelliği/cahiliye huyu bulunan bir kimsesin. Onlar sizin kardeşleriniz ve hizmetçilerinizdir. Allah onları sizin himayenize vermiştir. Kimin

⁸⁴ Ahmed ibn Hanbel, el- Müsned, Mısır 1313, V, 158.

himayesinde bir kardeşi varsa yediğinden ona yedirsin, giydiğinden de ona giydirsin Onlara güç yetiremeyecekleri şeyleri yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz kendilerine yardımcı olunuz.” buyurdu.”⁸⁵

Hadis şarihleri, Ebu Zerr’in annesi sebebiyle kınadığı kimsenin Bilâl el-Habeşî olduğunu söylerler. Ebu Zer, Bilal’e “Siyah kadının oğlu” diye seslenmiş ve annesinin zenci/siyah tenli oluşunu, sanki onun için bir noksanlık ve ayıpmış gibi ifade etmişti. Ebu Zer, bu acı uyarı üzerine derhal Bilali Habeşinin evinin önüne gelir, Bilali Habeşî’yi çağırır ve yere yatar, yanağını yere koyar ve der ki; “Ya Bilal! senin o siyah ayağın benim bu beyaz yüzüme basmadıkça buradan kalkmayacağım! Yüzüme bas ve bana hakkını helal et!”

Hz Bilal Ebu Zer’in gurur ve kibirini ayaklar altına alması, Rasulüllah'a ve dine gösterdiği derin sadakat ve tevazusu sebebiyle o muhteşem sahabenin yüzüne basmaz elbette, bilakis öper ve affeder. Fakat Ebu Zer, rivayetten de anlaşıldığı gibi ömrünün sonuna kadar yaptığı bu işten pişmanlık duyar.

İşte sahabe-i kiram böyleydi, Allah Teâla'nın hoşnut olmadığı ve Peygamber Efendimiz'in kınadığı bir şey yaptıkları zaman onu derhal terk eder, işledikleri günah ve kusura tövbe eder ve bir daha o hataya dönmemeye azami dikkat gösterirlerdi.

Kabede Ezan Okuyan Zenci

Söz Bilal'den açılınca ondan devam edelim. Zaten daha önce ilk Müslümanlardan oluşunu ve bu din uğrunda çektiği işkenceleri

⁸⁵ Buhârî, İman 22; Itk 15; Müslim, Eymân 40.

anlatmıştık. Şimdi bir kölenin bir toplumda en üst zirvelerde olmasına dair birkaç örnek verelim.

Mekke'nin fethi günü, Rasûlullah -sallallahu aleyhi vesellem Fetih suresini okuyarak Mescid-i Haram'a girdi. Muhacir ve Ensar da O'nunla beraber diler. Bineği üzerinde olduğu halde, Haceru'l-Esved'i selamladı ve Kabe'yi tavaf etti. İhramsız idi. O sırada Kabe'de 360 tane put bulunmaktaydı. Rasûlullah elindeki asa ile onları bir devirmeye başladı. Bunu yaparken: **“De ki: “Hak geldi bâtil yıkılıp gitti! Zaten bâtil yıkılmaya mahkûmdur.”** (İsra 81) ayetini okuyordu. Asası ile dokunduğu putlar yüzüstü dökülüyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam; öğle vakti girince, Kabe'nin üzerine çıkıp ezan okumasını, Bilal-i Habeşî'ye emretti. Bu İslam'ın zaferinin ilanı demektir. Bununla ehl-i İslam büyük bir sevince kapıldığı gibi, müşrikler de o kadar büyük bir üzüntüye kapıldılar. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

Kureş müşriklerinin ileri gelenlerinden birçokları, öldürülmelerinden korkarak dağların başlarına kaçmışlar ve gizlenmişlerdi. Onlardan, eman dileyen bazılarına da eman verilmiş bulunuyordu.

Ezan okunduğu sırada, Ebu Süfyan b. Harb, Attâb b. Esîd, Haris b. Hişam ve daha başkaları, Kabe'nin yanında oturuyorlardı.

Bilal-i Habeşî sesini olanca gücüyle yükselterek ezan okumaya başladı. İşte bu manzara müthişti. Bir zenci adam, toplumun en aşağı tabakasından bir azatlı köle, bu topraklarda davası uğruna en acımasız işkencelerden geçen, işkence deyince adı

akla gelen birisi, Őimdi Őereflerin en bűyűğűne eriŐmiŐ olarak Kabe'nin damında yűksek ve yakıcı sesiyle ezan okuyordu. Bu İslam'ın zaferini haykırmaktı cihana aynı zamanda.

Yıllar űnce İslam, insanların, tıpkı bir tarağın diŐleri gibi eŐit olduėunu sűylűyordu. Ne Arabın aceme, ne acemin araba űstűnlűėű yoktur. űstűnlűk ancak takva iledir diyordu. Ama bu parlak ve faydalı gűzel ve gerçek dűŐűnce ne kadar da garip karŐılanıyordu! Kur'an-ı Kerim'in Őu ayeti insanlıėa yepyeni bir ufuk açmıŐtı:

"Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en űstűn olanınız Allah'tan en çok korkanınızdır. Allah bilendir, haber alandır."⁸⁶

İŐte islam'ın zaferi! Toplum içinde kim űŐűtűn? **"Allah yanında en űstűn olanınız O'ndan en çok korkanınız"**. İslam'da űstűn insan, ahlaken bűtűn insandır. Bunun yanında diėer bűtűn farklar ve deėerler kıymetini kaybeder. İŐte bu sayede yeryűzűndeki bűtűn çatıŐma ve dűŐmanlık sebepleri kaybolur gider. İŐte Resulullahın o muhteŐem sűzleri; dinlemeyenlerin kendileri kaybeder:

"Hepiniz Hz. Adem'in çocuklarısınız. Hz. Adem de topraktan yaratılmıŐtır. İnsanlar ataları ile űvűnmeyi bıraksınlar, yoksa yűce Allah'ın katında pislik bűceėinden daha deėersiz hale gelirler."

⁸⁶ Hucurat 13.

İşte Sevgili Peygamberimiz (sav) bunu işte kendi hayatında başarmış ve insanlığa örnek olmuştur. Düşman yurdu olan Mekke de düşmüş, Arabistan'da insanlar İslam'a teslim olmuşlardır. İekçilik gebermiştir. Ve bunun açık bir işareti olan, bir sembolü olan Bilal, Kabenin damında ezan okumaktadır şimdi. Müslümanlar manzaradan dolayı sevinç gözyaşları dökerek şükrederken, bu güzellikleri içlerine henüz sindiremeyen Kureyşlilerden bazıları kendi aralarında şöyle konuşmaktadırlar:

- "Ey Allah'ın kulları! Kabe'nin üzerinde ezan okumak, bu kara köleye mi düştü?!" dediler.

Bazısı da,

- Allah'ın ona gazab edeceğini ve bu işi değiştireceğini söylediler.

"Eşhedü enne Muhammederesûlullah=Şehâdet ederim ki, Muhammed Allah'ın resûlüdür!" şهادeti üzerine, Ebu Cehil'in kızı Cüveyriyye:

- "Hayatıma yemin ederim ki; senin adın, sanın yükseldi! Namazı kılarız, amma, vallahi, sevdiklerimizi öldürenleri hiçbir zaman sevmeyeceğiz! Muhammed'e gelen peygamberlik, babama da gelmişti! Fakat o bunu reddetmiş, kavmine aykırı davranmak istememişti!" dedi.

Halid b. Esîd:

- "Kim bu seslenen?" diye sordu.

- "Bilal b. Rebah!" dediler.

Halid b. Esîd:

- "Ebu Bekir'in Habeşli kölesi mi?" diye sordu.

- "Evet!" dediler.

Halid b. Esîd:

- "Nerede sesleniyor?" diye sordu.

- "Kabe'nin üzerinde!" dediler.

Halid b. Esîd:

- "Onu Kabe'nin üzerine Ebu Talha oğulları mı çıkardı?" diye sordu.

- "Evet!" dediler.

Halid b. Esîd:

- "O neler söylüyor?" diye sordu.

- "'Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resûlullah=Şehadet ederim ki; Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur! Yine şehadet ederim ki; Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür!' diyor" dediler.¹

Halid b. Esîd:

- "Allah'a şükürler olsun ki; babam Üseyd'i öldürdü de, ona bu günü göstermemek, şu hoşlanmayacağı sesi iş ittirmemek lütfunda bulundu!" dedi. Üseyd, Mekke'nin fethinden bir gün önce ölmüştü.

Haris b. Hişam:

- "Vallahi, onun gerçekten peygamber olduğunu bilseydim, muhakkak, kendisine tâbi olurum!" dedi.

Haris b. Hişam'a:

- "Muhammed'in putlan adamlara nasıl kırdırıldığını ve şu kara köleyi Kabe'nin üzerinde nasıl bağirttiğini görmüyor musun?" denildiği zaman da:

- "Eğer Allah böyle olmasını istemeseydi, elbette onu değiştirirdi!" dedi.

Hakem b. Ebi'l-Âs:

- "Vallahi, bu, büyük bir hadisedir: Benî Cumahların kölesi çıksın da, Ebu Talhalara ait Beytullah üzerinde anırsın! Olur şey değil!" dedi.

Süheyl b. Amr:

- "Eğer Allah buna gazaplanırsa, muhakkak, onu değiştirir!
- Eğer buna razı olursa, onu yerleştirir!" dedi.

Ebu Süfyan b. Harb ise:

- "Ben birşey söylemeyeceğim! Eğer birşey söyleyecek olursam, şu kumlar, söylediğimi Muhammed'e haber verirler!" dedi.

Cebrail Aleyhisselam, gelip, bunların söylediklerini Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların yanına varıp üzerlerine dikildi^l ve:

- "Ben sizin söylediklerinizi biliyorum. Ey filan! Sen şöyle söyledin! Ey filan! Sen şöyle söyledin!

Ey filan! Sen de şöyle söyledin!" buyurarak, onların söylediklerini kendilerine birer birer haber verdi.

Ebu Süfyan:

- "Yâ Rasûlallah! İyi ki, ben bir şey söylemedim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi.

Haris b. Hişam ile Attâb b. Esîd:

- "Biz şehadet ederiz ki; sen Allah'ın Resûlüsün! Çünkü, vallahi, bu söylediklerimize, yanımızdakilerden başka hiç kimse vâkıf değildi! Söylediklerimiz, sana herhalde Allah tarafından haber verilmiştir!" dediler.⁸⁷

İşte Bilâl el-Habeşî muhteşem bir örnektir. Müslüman sayesinde kölelikten sultanlığa yükselenlerden birisidir o!. Emirü'l-mü'minin İmam Ömer b. Hattab (r.a.), Bilâl (r.a.)'ı ararken,

⁸⁷ M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 6/415-418.

"Seyyidimiz / efendimiz" diyordu. Cabir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor:
Ömer:

- Ebu Bekr, bizim seyyidimizdir. O, bizim seyyidimizi de hürriyete kavuşturdu, der idi. Bununla da, Bilâl'i kasedederdi.⁸⁸

Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Rasulullah (s.a.s.), sabah namazı sırasında Bilâl'e hitaben buyurmuştur:

- *"Ya Bilâl, İslâm içinde işlediğin ve senin nazarında menfaatçe en ümitli olan bir amelini bana söyle. Çünkü ben, bu gece cennetin içinde, önümde senin iki ayakkabının yürüyüş sesini işittim."*

Bilâl:

- Ben, kendime göre menfaatçe şundan daha ümitli olan bir iş işlemedim: Ben, gece yahud gündüzün herhangi bir saatinde iyice temizlenir ve bu temizlik ile de muhakkak bana kılmaklığım takdir buyrulduğu kadar namaz kılarım, dedi.⁸⁹

Bu din zenci ve köle diya aşağılanan birisini işte böylesine yüceltmiş, topluma efendi kılmıştır.

Şu Yüceliğe Bakar mısınız?

Bilal ibni Rebaha islamdaki kardeşi Ebu Ruveyha Has'amiye Yemenli bir kadınla evlenmek için kardeşinin aracılık yapmasını rica ediyor.

⁸⁸ Sahih-i Buhârî, Kitabu Fedailu Ashabi'n-Nebî, B.25, Hbr.94.

⁸⁹ Sahih-i Buhârî, Kitabu't-Teheccüd, B.17, Hds.30. Sahih-i Müslim, Kitabu Fedaili's-Sahabe, B.21, Hds.108.

Bilal Yemenlilere der ki; ben Bilal ibni Rebah'ım. Bu da kardeşim Ebu Ruveyha'dır. Ahlaki ve dini duyarlılığı pek iyi değildir. Eğer kızınızı O'na vermek isterseniz veriniz. Yok vermek istemezseniz siz bilirsiniz. Bilal onları aldatmıyor, kardeşinin hiçbir şeyini gizlemiyor. Bu arada kendisinin aracı olduğu, söylediği şeyler hususunda Allah katında sorumlu olduğunu unutmuyor. Yemenliler bu dürüstlük karşısında gönül huzuruna kavuşuyorlar ve kardeşini evlendiriyorlar. Soylu bir aileden olan bu Araba Habeşistan'lı azadlı köle Bilal'in aracılık yapmasını yeterli buluyorlar!

İşte bu büyük gerçek islam toplumunda yerleşmiştir ve pek çok engelleyici, olumsuz etkenlere rağmen uzun dönemler boyunca varlığını sürdürmüştür. Abdullah İbni Abbas'tan söz edildiğinde O'nunla birlikte azadlı kölesi İkrime'den de söz edilirdi. Abdullah ibni Ömer'den söz edildiğinde azadlı kölesi Nafi'den de söz edilirdi. Enes ibni Malik'ten bahsedildiğinde azadlı kölesi İbni Sirin'den de söz edilirdi. Ebu Hureyre'den laf açıldığında azadlı kölesi Abdullah ibni Hüzmüz'den de bahsedilirdi. Basra'da Hasan-ı Basri, Mekke'de Mücahid İbni Cebr, Ata İbni Rebah ve Tavus ibni Keysan fakihleri oluşturuyorlardı. Ömer ibni Abdülaziz döneminde Mısır'da Denkal'dan siyah bir azadlı köle olan Yezid İbni Ebi Hadib fetva makamına tayin edilmişti.

Göğün terazisi takva ehlini her zaman öne çıkarmıştır. İsterse onlar yeryüzünün tüm değerlerinden soyutlanmış olsunlar. Kendilerinin gözünde ve etraftaki insanların gözünde onlar en üstün kimselerdir. Bu terazi yeryüzünden gerçekten çok yakın bir dönemde kaldırıldı. Cahiliyenin bütün yeryüzünü kuşatan kapsamlı egemenliğinden sonra bu kriter değerini yitirdi. Ve insan batılı devletlerin lideri konumundaki Amerika'da bankada biriken dolarları ile değerlendirilmeye başlandı. Doğu devletlerinin lideri olan Rusya'da egemen materyalist felsefede ise insanın bir makine kadar değeri yoktu. Müslümanların yurduna gelince, burada

da islamın söküp atmak için geldiği eski cahiliye egemenliği oluştu. İslamın kökünü kazıdığı sloganlar, düşünceler yayılmıştı. Bu ilahi ölçü çiğnenmiş, iman ve takva ile ilgili olmayan ve basit, yalın cahili değerlere dönülmüştü.

Bugün bütün bir insanlığı bir kere daha cahiliyeden kurtarmak için islam davasına sarılmaktan başka bir ümit ışığı yoktur. insanlık islamın çağrısı ile yeniden doğmalı. Tıpkı birinci yeni doğuşunda olduğu gibi. Nitekim surenin girişinde anlatılan bu olay bu yeniden doğuşu açıklıyordu. Hem de kısa kesin ve derin çizgileri ortaya koyan ayetlerle bu yeniden doğuş dile getiriliyordu.”⁹⁰

Aradan yıllar geçti. Bu değerler yerleşti. İslam toplumu bam başka bir toplum oldu. Her yer barış ve esenliğe doydular. Köleler sultan olmuştu. Sultanlar ve komutanlar ölçüyü kaybetmişlerse bir köle gibi makamından aşağı ediliyorlardı.

Suheyb B. Sinân Örneği

Bu konuda bir örnek de Suhayb b. Sinan er-Rumî (r.a.)'dir. İslâm potasında erimiş ve diğer kavimlere mensub olup kendisi gibi "İbnü'l-İslâm" olmuş mü'minlerle kardeşliğini pekiştirmiş bir şahsiyet.

Suheyb B. Sinân hicretten otuz yıl kadar önce Irak'ın Musul şehri yakınlarında Fırat (veya Dicle) nehri kıyısındaki bir köyde doğdu. Babası Rebîa kabilesinin kollarından Benî Nemir b. Kâsî'te mensup bir Arap'tır. Asıl adı Umeyre iken sonradan Rumlar tarafından Suheyb diye değiştirilmiş, Hz. Peygamber de ona Yahyâ isminde bir oğlu bulunmadığı halde Ebû Yahyâ künyesini vermiştir.

⁹⁰ Bkz. Seyyid Kutub, Fî Zilâl, Abese Suresi tefsiri.

Daha çok Suheyb er-Rûmî (Suheyb-i Rûmî) olarak tanınmaktadır. Onun bu nisbeyle tanınmasının sebebi çok küçük yaşta Bizanslılar'ın bölgeye yaptıkları bir saldırıda esir edilmesi ve Bizans topraklarında büyümesidir.

Rum kültürüyle yetişen Suheyb gençlik çağında Kelb kabilesi tüccarlarına köle olarak satıldı ve onlar tarafından Mekke'ye götürüldü. Burada Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî onu satın aldı ve ardından âzat etti. Hür kaldığı halde memleketine dönmeyen Suheyb bundan sonraki hayatını Abdullah b. Cüd'ân'ın halîfi (müttefiki) olarak Mekke'de sürdürdü.

Resûl-i Ekrem ile henüz peygamber olmadan önce arkadaşlık kuran Suheyb zaman zaman onunla sohbet ederdi. Gizli davet sürecinde İslâm'dan haberdar olunca Dârülerkam'a giderek İslâmiyet'i kabul etti. O sırada müslümanların sayısı otuz kişinin biraz üzerindeydi. Müslüman olduğunu açıktan söyleyen ilk yedi kişi arasında yer aldığı ve Mekke'de kendisini koruyacak kabilesi ve nüfuzlu çevresi bulunmadığı için müşriklerin saldırılarına mâruz kaldı. Aşırı derecede dövüldü ve çıplak vücuduna demirden zırh giydirilerek güneşin altında bırakıldı. İnançları uğruna eziyete uğrayan, bundan dolayı hicret eden, sonra savaşıp sabredenleri Allah'ın bağışlayacağını müjdeleyen âyetin (en-Nahl 16/110) Suheyb-i Rûmî, Bilâl-i Habeşî ve Ammâr b. Yâsir hakkında indiği nakledilir (Zehebî, II, 21).

Bir defasında Suheyb, Habbâb b. Eret ve Ammâr b. Yâsir gibi korumasız kimselerle Mekke sokaklarında yürüyorlardı. Müşrikler, "Muhammed'in arkadaşları bunlar mı?" diye kendileriyle alay ettiler. Onlara hitaben Suheyb bir müslümanın zayıf olması

sebebiyle zelil sayılamayacağını, müşrik olan kimsenin de aziz olamayacağını belirtti. Müşrikler de, “Allah’ın aramızdan seçip lutfuna lâayık gördüğü kimseler bunlar mıymış?” diyerek onları hırpalayıp dövmüşlerdi. En’âm sûresinin 53. âyetinin bu olay üzerine nâzil olduğu belirtilir (Belâzürî, I, 181).

Aynı sûrenin 52. âyeti de müşriklerin Hz. Peygamber’e haber göndererek Suheyb’i ve onun gibi zayıf müslümanları yanından uzaklaştırdığı takdirde kendisiyle görüşebileceklerini söylemeleri üzerine inmiştir (İbn Kesîr, III, 254-255).

Mekke’de çileli bir hayat yaşamasına rağmen Suheyb en son hicret edenlerden biri oldu. Kaynaklarda, Resûl-i Ekrem’in hicret için yola çıkmadan önce Hz. Ebû Bekir’e yanlarına Suheyb’i de almasını söylediği, ancak yolculuk aceleye geldiği için bunun mümkün olmadığı, durumu sabahleyin öğrenen Suheyb’in yol hazırlığını tamamlayarak Hz. Ali ile birlikte yola çıktığı ve Resûlullah’la Kubâ’da buluştuğu belirtilmektedir (Ebû Nuaym, I, 152).

Mekke’den ayrılacağı sırada müşrikler yolunu keserek Mekke’ye gelirken hiçbir şeyi bulunmadığını, sahip olduğu serveti burada kazandığını söyleyerek Mekke’den bir şey çıkarmasına izin vermediler. O da bütün mal varlığını bırakarak hicret etti. Bunu duyan Hz. Peygamber üç defa, “Suheyb kârlı bir alışveriş yapmıştır” dedi (İbn Sa’d, III, 228). “Bazı kimseler de Allah’ın rızasını kazanmak için canını bile verir” âyeti (el-Bakara 2/207) bu olay üzerine inmiştir (İbn Kesîr, I, 360-361).

Suheyb, Kubâ'ya vardığında bekâr olan diğerk sahâbîlerle birlikte Sa'd b. Hayseme'nin evinde kaldı. Resûlullah onu ensardan Hâris b. Simme ile kardeş ilân etti. Bir müddet Suffe'de kalan Suheyb'e Resûl-i Ekrem daha sonra ev verdi. Bedir, Uhud ve Hendek başta olmak üzere bütün savaşlara katıldı. Medine'de bulunduğu ve sefere çıktığı zamanlarda hep Resûlullah'ın yanında oldu.

Hz. Ebû Bekir ve Ömer dönemlerinde onlardan itibar gördü. Hz. Ömer onun sözüne değer verir, kendisine güvenirdi. Saldırıya uğrayıp yaralandığı ve üzüntüsünden dolayı yüksek sesle ağladığı sırada kendisini Suheyb teskin etmişti. **Hz. Ömer, vefat etmeden önce devlet işlerini yürütmek ve mescidde namaz kıldırmak için onu vekil bıraktı; vefat edince cenaze namazını Suheyb kıldırdı. Üç gün süren halife seçimi ve yeni halifeye biat sürecinde mescidde imamlık görevini ifa etti.**

Hz. Osman devrinde ortaya çıkan ve Hz. Ali döneminde devam eden fitne olaylarında tarafsız kalmaya ve yatıştırıcı bir rol üstlenmeye çalıştı. Suheyb, Şevval 38'de (Mart 659) Medine'de vefat etti, cenaze namazını Sa'd b. Ebû Vakkâs kıldırdı ve Cennetü'l-bakî'a defnedildi. Suheyb b. Sinân fazilet, takvâ ve güzel ahlâk sahibi olmasının yanında cömert, hoşgörölü ve şakacı bir insandı.⁹¹

Şöyle bir hatırasını naklediyor: "Hz. Ömer, bana sordu: 'Suhayb, senin künyen var, amma çocukluğun yok. Arablar arasında yetiştin, amma sen, Rum soyundansın! Bu, nasıl oluyor?' Ben, şöyle cevap verdim: Ey mü'minlerin Emiri, Peygamber (s.a.s.) bana, "Ebu Yahya" diyerek künye verdi, çocuğum olmasa ne olur? Rum

⁹¹ Bkz. Mehmet Efendioğlu, DİA 37/ 476-477.

soyundan olmama gelince ben, Nemr b. Kasıtlı'gildenim. Çocukken, Musul'da esir edilmiştim. Onları, ailem bildim".⁹²

Âlemlere rahmet olarak gönderilen önderimiz Rasulullah (s.a.s.), bu mü'minlerinin kavimlerini söz konusu etmemiş, onların İslâm potasında eriyip İbnü'l-İslâm oluşlarını, İslâm Milleti'nden değerli şahsiyetler olarak kabul edildiklerini beyan buyurmuştur.

İman kardeşliğini ırk kardeşliğine, din bağına kan bağına tercih eden mü'minlerin izzetli tavrı işte böyledir!⁹³

Cüleybib'in Kazancı

Azadlı kölelerden biri olan Cüleybib için Hz. Peygamberin bizzat kendisi onu Ensar'dan bir kadınla evlendirmek için uğraşmış, kendisi ona kız istemeye gitmiştir. Kızın anne-babası kabul etmeyince kız şöyle demiştir: "Siz Hz. Peygamberin emrini geri mi çevirmek istiyorsunuz? Eğer o buna razı olmuşsa dediğini yapın. Beni ona verin." Bunun üzerine anne-babası da razı olmuş ve Cüleybib'i kızları ile evlendirmişlerdir. (İmam ahmed`in Müsned`inde Enes`ten gelen bir hadis)

Evliliğinden kısa bir dönem sonra şehid edildi Cüleybib. Şehid edildiği bu savaşta Hz. Peygamber onu bizzat kendisi aramıştır. Ebu Berze Eslemi'den (Allah ondan razı olsun) gelen rivayette deniyor ki: Hz. Peygamber bir savaşta idi. Yüce Allah ona savaşmadan zafer bağışladı. Bundan sonra Hz. Peygamber: "Aranızda göremediğimiz kimse var mı?" diye sordu. Evet; falanı, falanı ve falanı göremiyoruz dediler. Hz.

⁹² Ebu Nuaym el-İsfahânî, Hilyetu'l-Evliya-Sahabe'den Günümüze Allah Dostları, Çev. Said Aykut, İst.1995, C.1, Sh.307-308.

⁹³ Bazı örnekler için bkz. Kul Sadi Yüksel, İstanbul, İslam Milleti Olmak, Misyon Yayınları: 135-140.

Peygamber tekrar: "Aranızda göremediğiniz kimse var mı?" diye sordu. Evet; falanı, falanı ve falanı göremiyoruz, dediler. Hz. Peygamber üçüncü olarak "Aranızda göremediğiniz kimse var mı?" diye sordu. Hayır, dediler. Hz. Peygamber bunun üzerine "Ama ben Cüleybib'i göremiyorum" buyurdu. O'nu aramaya koyuldular. Öldürdüğü kişinin yanında onu da ölü buldular. Hz. Peygamber gelip başında durdu: "Yedi kişiyi öldürmüş, sonra O'nu öldürmüşler. Bu adam bendendir ben de O'ndanım" buyurdu. Sonra O'nun ölüsünü kucakladı. Rasulullah'ın iki elinden başka bu adamın bir tabutu olmadı. Mezarını kazdılar ve Resulallah O'nu bizzat kendisi kabrine koydu. Bu rivayette yıkandığından söz edilmemiştir. (Müslim)

Bu ilahi yönlendirme ve peygamberin sergilediği bu uygulama ile insanlık böyle eşsiz bir şekilde yeniden doğuyordu. Yeryüzünde yaşadığı halde dünyanın bağlarından sıyrılmış, özgürleşmiş bir halde değerlerini ve ölçülerini gökten alan Rabbani toplum yeşermeye başladı. İşte bu İslam'ın en büyük mucizesi idi. Ancak Allah'ın iradesi ile ve peygamberin çalışması ile gerçekleşebilecek bir mucize. O mucizenin kendisi dahi bu dinin Allah katından geldiğini ve onu insanlara getiren kişinin peygamber olduğunu açık bir şekilde belgelemektedir.

Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe

Sâlim aslen İran'ın İstahr şehrinden olup daha sonra Übülle'ye yerleşerek ticaret ve ziraatla uğraşan soylu bir aileye mensuptur. Çocukken Bizanslılar'ın Araplar'la birlikte Übülle'ye düzenlediği bir baskında esir alındı ve Benî Kelb kabilesinden birine köle olarak satıldı. Ardından Benî Kurayza yahudilerinden Sellâm b. Cübeyr tarafından satın alınarak Medine'ye getirildi. Sâlim'i Medine'de Sübeyte bint Ensâriyye satın aldı ve onu kendi çocuğu gibi yetiştirdi. Çıktığı ticaret seyahatinden

dönerken Medine'ye uğrayan Ebû Huzeyfe burada Sübeyte ile evlendi ve eşiyle birlikte Sâlim'i de Mekke'ye götürdü.

Mekke'de İslâm davetinin ilk yıllarında Ebû Huzeyfe ve Sübeyte ile birlikte müslüman olan Sâlim'i efendileri âzat edip evlât edindi. Evlâtlıkların gerçek babalarına nisbet edilmesini emreden âyet (el-Ahzâb 33/5) nâzil olunca Ebû Huzeyfe'nin mevlâsı olarak anılmaya başlandı.

Kuvvetli hâfızasıyla dikkat çeken Sâlim, Kur'an'ı en iyi bilen ve en güzel okuyan sahâbîlerden biriydi. Bu meziyeti dolayısıyla Hz. Peygamber'in Kur'an'ın kendilerinden öğrenilmesini tavsiye ettiği dört kurrâdan biri olarak saydığı Sâlim (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-aşhâb", 26, 27; "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 8), hicret yolculuğu sırasında Resûlullah henüz gelmeden önce Kubâ'da aralarında Hz. Ömer ve Ebû Seleme el-Mahzûmî gibi sahâbîlerin de bulunduğu topluluğa namaz kıldırdı, bu sebeple "muhacirlerin imamı" diye tanındı.

Hz. Âişe'nin bir gün mescidde duyduğu güzel bir Kur'an tilâvetini dinlemeye dalarak eve geç geldiği, gecikme sebebini öğrenen Resûlullah'ın gidip Sâlim'in Kur'an okuduğunu görünce, "Ümmetim içinde bunun gibileri var eden Allah'a hamdolsun!" dediği rivayet edilmiştir (Müsned, VI, 165; İbn Mâce, "İkâmetü'ş-şalât", 176).

Hz. Peygamber, Ebû Huzeyfe'den dolayı muhacir, Sübeyte'den dolayı ensar arasında sayılan Sâlim ile Ebû Ubeyde b. Cerrâh veya Muâz b. Mâis'i kardeş ilân etti. Ebû Huzeyfe'nin, yeğeni Fâtıma bint Velîd ile evlendirdiği Sâlim, Ebû Abdullah künyesini aldıysa da çocuğu olmadı (İbn Kuteybe, s. 156).

Sâlim, Hz. Peygamber'le birlikte bütün savaflara katıldı ve Uhud Gazvesi'nin en şiddetli anında Resûl-i Ekrem'in yanında bulunarak onun yüzünden akan kanları temizlemeye çalıştı. Amr b. Âs, Medine'de korkunun hüküm sürdüğü günlerden birinde Sâlim'in kılıcına sınımsız sarılmış olarak beklediğini görünce kendisi de hemen aynı vaziyeti almış, bunun üzerine Hz. Peygamber, insanların korkusunun Allah'a ve resulüne karşı olması gerektiğini hatırlatarak o ikisini örnek göstermiş (Müsned, IV, 203), benzer bir olayın Tebük Gazvesi sırasında da yaşandığı kaydedilmiştir.

Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde Yemâme'de Müseylimetülkezzâb'a karşı yapılan savaşta Sâlim muhacirlerin bayraktarlığını yaptı. Onun müslümanların dağılmaya başladığı bir sırada "Biz Resûlullah zamanında böyle yapmazdık" diyerek bulunduğu yeri terketmediği, "Bayrağı bırakıp kaçarsam ben ne kötü bir Kur'an hâmilisi olurum" diyerek direndiği, sağ eli kopunca bayrağı sol eline aldığı, o da kesilince boynuyla kaldırmaya çalışarak şehid oluncaya kadar savaştığı kaydedilmiştir. Son anlarında Ebû Huzeife'nin de şehid olduğunu öğrenen Sâlim kendisini onun yanına taşımalarını istedi ve son nefesini onun yanında verdi (Rebûlevvel 12 / Mayıs-Haziran 633).

Şu ibretlik manzaraya bakar mısınız? Sâlim şehid olunca insanların, "Kur'an'ın dörtte biri gitti" dediği rivayet edilmiştir (Hâkim, III, 226). Sâlim malının üçte bölünmesini, birinin Allah yolunda harcanmasını, ikincisinin köle âzadına sarfedilmesini, kalan üçte birinin de kendisini hürriyetine kavuşturan efendilerine verilmesini vasiyet etmişti. Şehâdetinden sonra kalan mirastan 200 dirhemlik payı önce Hz. Ebû Bekir, ardından Hz. Ömer Sübeyte'ye gönderdiler. Ancak Sübeyte, Sâlim'i âzat ettiklerini, dolayısıyla onda bir hakları kalmadığını belirterek mirası geri çevirdi. Bunun üzerine para beytümâlâe bırakıldı.

Hz. Ömer'in, "Sâlim'in Allah'a karşı çok güçlü bir muhabbeti vardır, o kadar ki Allah'tan korkmamış olsaydı bile O'na isyan etmezdi" dediği zikredilmiş (Ali el-Kârî, s. 253-255), bazı rivayetlerde Ömer'in bu sözü Resûl-i Ekrem'den naklettiği görülmüştür (Ebû Nuaym, I, 232-233; Şîrûye b. Şehredâr ed-Deylemî, I, 234).

İşte onun nasıl bir sultan olduğu şundan bellidir ki Hz. Ömer'den, "vefat etmeden önce yerine bir halife tayin etmesi" istendiğinde "Sâlim hayatta olsaydı hiç çekinmeden onu tavsiye ederdim" dediğini belirtmiştir (Müsned, I, 20; İbn Sa'd, III, 343).⁹⁴ Hâlbuki aynı Ömer o zaman sağ olan Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi, Talha ve Zübeyr'i halife adayı olarak gösteremiyor. Kendisinden sonra işi altı kişilik şûra'ya bırakıyor. Belli bir kişiyi bizzat kendi eliyle halife adayı gösteremiyor!

Amir Bin Fuheyre

Mekke-i Mükerrreme'den, Medine-i Münevvere'ye hicret edenlerden, Hazreti Ebu Bekr-i Siddik'in azadlı kölesi, meleklerin defnettiği bir sahabi. Hicretin 4. yılında (m. 626) Bî'r-i Maune faciasında şehid oldu. Beni Teym bin Mürre kabilesinin kölelerinden olarak tanınırdı. Esasen Ezd kabilesinden idi. İslam'a girişi İslam'ın başlangıç günlerine rastlar. O sıralarda Amir bin Fuheyre hazretleri, Tufeyl bin Abdullah'ın çobanıydı. Nice yıllar her şeylerini kaybedip, insanlıklarını unutmuş kimselere hizmet etti. Ama bütün hizmetlerinin karşılığı sadece karın tokluğuuydu. Belki karınlar toktu, fakat ruhlar açtı. Günler böyle ıstıraplar içinde geçip gitti. Nihayet beklenen, İslam güneşi doğdu ve etrafa yavaş yavaş ışıklarını saçmaya başladı. İslam'la müşerref olanlar, Onun manevi lezzetini tattılar. Tadını alan bir daha O'nu bırakamadı. İnsan, kalbe giren bu ilahi aşktan ayrılabilir miydi? Bu ilahi aşka tutululardan biri de Amir bin Fuheyre

⁹⁴ Bkz. Mehmet Özşenel, DİA 36/ 49-50.

hazretleriydi. Fakat köleydi ve sözde efendisi vardı. Kalbinde duyup, vücudunun bütün zerrelerinde hissettiği iman lezzetini açıklayamazdı. Zira efendisi buna müsaade etmiyordu. Amir, bu vücut mutlaka bir gün toprak olacak, nefsin elinde bir oyuncak olan bu beden mutlak çürüyecek. Öyleyse bu dünyada bu kadarlık işkenceye dayanıversin diye düşündü. Bu düşünce zinciri akıp gitti. Artık Amir bin Fuheyre hazretleri yüce dinin emirlerini yerine getirmeğe başladı. Kınayanın kınamasından; kızanın kızmasından çekinmedi. Bu yüzden çeşitli işkencelere maruz kaldı. Bilahare Hazreti Ebu Bekir, onu satın alarak azad etti.

Hicretin dördüncü senesiydi. Necd Şeyhi Ebu Bera, Medine'ye gelip, Resulullah'a (aleyhisselam) müracaat etti. Kabilesine dini bilgileri öğretmesi için muallimler istedi. Yetmiş kişilik bir müşrid, yetişkin heyet hazırlanıp gönderildi. İşte yetmiş kişilik bu seçkin heyet Bî'r-i Ma'üne'de saldırıya uğradı. Ebu Bera'nın kardeşinin oğlu Amir'in tertiplemediği bu alçakça hareket neticesinde Umeyye oğlu Amr'ın dışında hepsi kılıçtan geçirildi. İslam'a hizmet etmek için bu irfan ordusunun uğradığı akıbet unutulmaz bir acı oldu.

Hele bu şehitler arasında yer alan Amir bin Fuheyre'nin (radiyallahü anh) vaziyeti daha bir başkaydı. Şehid edilişi sırasında vuku' bulan hadiseyi müşriklerin kısa akılla anlamaları, kavramaları zordu. Azgın müşriklerin, sırtından saplamış oldukları mızrak göğsünü yarıp çıkmıştı. Kanlar fişkırmaktaydı. Bu kan, alelade bir insan kanı değil, Resul-i Ekrem'in (aleyhisselam) müsaadesiyle İslamı ve Kur'an-ı kerimi öğretmek için yola çıkmış bir sahabinin mübarek kanıydı. Oradaki durum izah edilmesi zor durumdu. Bu vahşetin içinde olan Cebbar'a bir şeyler olmaktadır. "Acaba başkası gördü mü?" Yoksa yalnız kendisi mi gördü? Hayret etti. Gördüklerini anlatmaya kalksa, kime anlatacaktı? Çünkü onun gibi olanlar da sadece gözleriyle gördüklerine inanırlardı. Kalbleri imandan nasibini

almamıştı. Amir bin Fuheyre (radiyallahü anh) hazretleri şehadet şerbetini içtiği zaman onun semaya doğru kaldırıldığını gördüler. Dahası onu melekler defn etti. Bu sırada Cebbar bin Selma bin Malik durumu daha farklı seyredip, hadisenin daha farklı hallerine şahid oldu. Cebbar, Amir bin Fuheyre hazretlerinin vücuduna mızrağını batırıp çıkarırken, Ondan: “Vallahi kazandım, kurtuldum” sözünü işitti. “Ama neyi kazanmıştı?” diye kendi kendine düşündü. Evet Onun “Kazandım” sözü bir sevinç çığılığıydı. Ni’mete kavuşma neşesi ile söylenmişti. Cebbar, kendi kendine sordu: “Nedir bu sözün manası?” Ona, “O şehidlik rütbesine kavuştun, Cenneti kazandı” diyorlardı. “Bu ne demektir?” diye içinden söylenip durdu. Sonra cesedler arasında Amir bin Fuheyre (radiyallahü anh)’ın cesedini aradığı halde bulamadı.

Böyle garip haller olup, Amir bin Fuheyre (radiyallahü anh) hazretlerinin ruhu da Cennete uçup gitti. “Kurtuldum” sözünü duyan Cebbar da derece derece İslam’a yaklaştı. Müşrik topluluğu içinde tek imana gelen de yine Cebbar oldu. Amir bin Fuheyre (radiyallahü anh) şehid olduğu sırada 40 yaşındaydı.⁹⁵

Bir Kadın Köle Berîre

Berire, (ö. 60/680 [?]) Hz. Âişe’nin âzatlı câriyesidir, sahâbîdir. Utbe b. Ebû Leheb’in veya ensardan birinin câriyesi idi. Bedelini dokuz yılda ödeyerek hürriyetini satın almak üzere efendisiyle bir anlaşma yapmıştı. Ara sıra hizmetinde bulunduğu Hz. Âişe’ye kendisini satın almasını teklif etti. Fakat sahiplerinin, velâyet hakkı kendilerinde kalmak şartıyla bu satışı razı olacaklarını

⁹⁵ Bkz. Komisyon, İslam Alimleri Ansiklopedisi. “Amir Bin Fuheyre “ md.

söylemeleri üzerine Hz. Âişe onu satın almaktan vazgeçti. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber velâyet hakkının parayı ödeyip köleyi âzat edene ait olduğunu, bu konuda ileri sürülen şartın bir değer taşımadığını söyleyince Hz. Âişe bedelini ödeyerek Berîre'yi satın aldı ve daha sonra da hürriyetine kavuşturdu. Ancak Berîre onun hizmetinde kalmakta devam etti.⁹⁶

Bir köle kadın idi ama kendi hürriyeti için çabalıyor ve sorunlarını aşmasını biliyordu. Âzat edilmeden önce Mugîs b. Cahş adında bir siyahînin hanımı olan Berîre, hürriyetine kavuştuktan sonra evliliğini sürdürüp sürdürmeme konusunda dinî bakımdan tamamen serbest olduğunu öğrenince kocasından ayrılmayı tercih etti. Bu ayrılığa dayanamayan Mugîs'in Medine sokaklarında ağlayarak dolaşması ve Hz. Peygamber'e kendilerini yeniden birleştirmesi için yalvarması üzerine Resûlullah Berîre'yi evliliğinin devamı konusunda ikna etmeye çalıştı. Fakat o ne yaptığını bilen, iradeli bir kadındı. Hz. Peygamber'in bu arzusunun bir emir olup olmadığını öğrenmek istedi. Emir olsaydı, itaat edecekti. Ama sadece teklif olduğunu, Onun kendisini buna zorlamadığını, amacının ara buluculuk yapmak olduğunu anlayınca da kararında ısrar etti.

İlmiyle, ahlakıyla idarecileri etkileyen bir kadındı. Halife olmadan önce ileri derecedeki dindarlığı ile tanınan Abdülmelik b. Mervân Berîre ile zaman zaman sohbet ederdi. Berîre onda gördüğü bazı kabiliyetler sebebiyle ileride halife olabileceğini kendisine hatırlatarak kan dökmemesini tavsiye etmiş ve Hz. Peygamber'in, *"Kişi cennet kapısına kadar getirilip cennet kendisine gösterildikten sonra bile, haksız yere bir müslüman kardeşinin bir şişe kanını akıttığı için gerisin geri çevrilir"* dediğini söylemiş ve onu uyarıyordu.

⁹⁶ Bkz. Emin Âşıkutlu, DİA, 5/ 503-504.

Bir rivayeti Nesâî'nin es-Sünen'inde yer alan Berîre'nin Yezîd b. Muâviye dönemine kadar (60-64/680-683) yaşadığı rivayet edilir.⁹⁷

Bu da bir kadın kölenin ve azatlığının cemiyet içinde kazandığı itibarı anlatması bakımından oldukça ilginçtir.

Köle Valiler

Hiz. Ömer'den Bir Misal: Hiz. Ömer'le alakalı olan şu rivayet, Ashâbın mevzumuzla alakalı sayısız tatbikatına bir örnek olarak burada kayda değer: "Hiz. Ömer Mekke'ye giderken kendisini "Uşfân"da Mekke valisi Nâfii İbnu Abdi'l Hâris karşılar. Hiz. Ömer'le aralarında şu konuşma geçer:

- Vâdi ahalisi üzerine (Mekke halkına) kimi halef bıraktın?
- Onlar üzerine İbnu Ebzâ'yı bıraktım.
- İbnu Ebzâ da kim?
- Mevâlilerimizden (azadlı kölelerden) biridir.
- Yâni (Kureş'ten ve Resûlullah'ın ashâbından pek çok kimselerin bulunduğu bir yere) bir azadlıyı mı halef bıraktın?
- Evet. Zira o, Allah'ın kitabını iyi bilir, ferâizi iyi bilir, adaletle hükmeder.
- Öyleyse (isabetli davranmışsın), zira Hiz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdu: "Allah bu kitap sâyesinde bir kısım kavimleri yükseltecek, bir kısmını da alçaltacaktır.

Bir İtiraf

Bu mevzuda vicdanlara kök etmiş olan telâkkiyi ve bundaki samimiyeti anlamaya yardımcı olacak bir diğer rivayet de

⁹⁷ A.y.

zâlimliğiyle şöhret yapmış Haccâc ile alâkalıdır. Haccâc, Hâlid İbnu Safvan'a sorar:

- Basra ahalisinin büyüğü (seyyidi) kimdir?

- Hasan'dır (meşhur Hasan-ı Basrî).

- Bu nasıl iş, o bir azadlıdır (mevlâ)

- İnsanlar dine müteallik işlerinde ona muhtaç oldular. Onun ise, onların dünyalarına hiç ihtiyacı yok. Ben Basra eşrafından olup da onun ders halkasına katılıp onu dinlemek, ilminden yazmak iştiyakı göstermeyen tek kişi görmedim.

Bu söz üzerine Haccâc belki de istemeyerek takdirini ifade etmek zorunda kalarak şöyle der:

- Vallahi bu büyüklüktür (seyyidlik).

Ömer İbnu Abdilaziz: İslâm'ın gerçek, hasbi tatbikatçılarından biri olan ve bu sebeple, saltanat devresi 2,5 yıl gibi son derece kısa olmasına rağmen, İslâm âlemine her sahada büyük bir rahatlık getiren Ömer İbnu Abdilaziz, bir kısım Emevî halifelerinin ırkçı davranışlarına son vererek: "devletçe tahsis edilen ödeneklerde - yiyecek, giyecek, nakid ve diğer çeşit ikramlarda- Arap ve mevâli arasında tam bir eşitlik vaz'eder."

Hız. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in ırk mevzuundaki tebligatının, yukarıda belirttiğimiz şekilde vicdan ve ruhlardan tatbikata intikali sonunda, kısa zamanda İslâm'ın gerek ilmî ve gerek askerî fütuhatında gayr-ı Arap unsurların, kölelikten azad olmuşların hizmetleri büyük olmuştur. İslâm medeniyet binasının ilk mühendis ve ameleleri arasında bunların sayısı gerçekten çoktur

ve hatta ekseriyeti teşkil ederler. Bu hususta okuyucuyu iknâ edici olan ve İbnu Şihâbi'z-Zührî'den gelen şu rivayeti aynen kaydedeceğiz:

"Abdûlmelik İbnu Mervân'ın huzuruna çıkmıştım. Bana:

- "Ey Zührî, nereden geliyorsun?" diye sordu. Ben
- "Mekke'den geliyorum" deyince, aramızda şu konuşma

geçti:

- Mekke halkına müşşidlik edecek geride kim kaldı.
- Ata İbnu Ebî Rebâh.
- Arap asıllı mı, mevâlî mi? (mevâli azadlı köle demektir.)
- Mevâlîdendir.
- Pekâla, Mekkelilere ne ile hükmeder?
- Diyânet ve rivayetle (Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in sünneti ile).
- Diyânet ve rivayet ehli, irşad etmeye lâyıktır. Yemen ehline kim müşşidlik ediyor?
- Tâvus İbnu Keysân.
- Arap asıllı mı, mevâlîden mi?
- Mevâlîdendir.
- Pekâla, onlara ne ile hükmedecek?
- Atâ'nın hükmettiği ile (yâni diyânet ve rivayetle).
- Öyleyse lâyıktır. Mısır ahalisine kim müşşidlik edecek?
- Yezid İbnu Ebî Habib.
- Arap asıllı mı, mevâlîden mi?
- Mevâlîden.
- Şam ahalisine kim müşşidlik ediyor.
- Mekhul.
- Arap asıllı mı, mevâlîden mi?

- Mevâlîdendir. Huzeyl kabilesine mensub bir kadın tarafından âzad edilmiş (Sûdan asıllı) Nûbi bir köledir.

- Cezîre ahalisine kim müşşidlik ediyor?

- Meymun İbnu Mihran.

- Arap asıllı mı, mevalîden mi?

- Mevâlîdendir.

- Horasan ahalisine kim müşşidlik ediyor?

- Dahhak İbnu Müzâhim.

- Arap asıllı mı, mevâlîden mi?

- Mevâliden.

- Basra ahalisine kim müşşidlik ediyor?

- el- Hasan İbnu Ebî'l-Hasan (yâni meşhur Hasan-ı Basrî).

- Arap asıllı mı, mevâlîden mi?

- Mevâliden.

- Helâk olasıca, Kûfe'ye kim müşşidlik ediyor?

- İbrahim en-Nehâî.

- Arap asıllı mı, mevâlîden mi?

- Bu Arap asıllıdır.

- Ey helâk olasıca Zührî, beni biraz ferahlattın. Allah'a kasem olsun, mevâlî, Araplar üzerine efendi olmuş bulunuyor. Araplar minberin dibine otursun da mevâlî üstüne çıkıp bunlara hutbe okusun ha (olacak şey değil)!

- Ey mü'minlerin emiri, bu, Allah'ın takdiridir. O'nun dinini kim tatbik eder, korursa efendi olur, kim de tatbik etmez elden kaçırırsa zelil olur."⁹⁸

⁹⁸ Bkz. İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, 4/266-271.

Evet, inananlar Kardeştir. Bu bahsi Hz. Peygamber (sav)'in şu hadisiyle kapayalım:

"(Ey inananlar!) birbirinize hased etmeyin, birbirinize buğzetmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinizin satışını bozmayın. Ey Allah'ın kulları kardeş olun! Müslüman kişi, diğer Müslüman kişinin (rengi, dili, doğum yeri, içtimâî durumu, cinsiyyeti ne olursa olsun) kardeşidir. Öyle ise ona zulmedemez, ihânet edemez, aldatamaz, yardım isteğini cevapsız bırakamaz, tahkîr de edemez. Allah sizlerin cesedlerine, mallarına bakmaz, fakat kalblerinize ve amellerinize bakar, -kalbini göstererek- takvâ şuradadır, takvâ şuradadır, takvâ şuradadır. Kişinin kötü sayılması için Müslüman kardeşini tahkir edip horlaması kâfidir. Bir Müslümanın kanı, malı ve ırzı diğer bir Müslümana haramdır."⁹⁹

Herkes Sorumludur

Bilindiği gibi İslam her türlü etnik ayırımı, bir başka ifade ile ırkçılık ve asabiyeti reddetmiştir. Peygamberin soyundan gelen ile toplumda büyük bir suç işlemiş, şu veya bu soydan gelmiş olan bir kimsenin oğlu eşittir. İşte Sevgili Peygamberimizin (sav) evlatları ile Ebu Cehil'in Müslüman olan oğlu İkrime, hukuk önünde eşittirler. Şahsi sevap ve faziletleri kimisini daha çok sevdirebilir, o başka bir konudur. Bu noktada dahi takva esastır, en açık ölçüdür. Sevgili Peygamberimizin (sav) "amelinin ileri götürmediğini nesebinin ileri götüremeyeceğini" açıkça beyan etmeleri ve kendi akrabalarını amele davet ederek peygambere akraba olmaya güvenmemelerini ikazı örnektir. Ancak bu duygu çok sinsi bir duygudur ve her zaman istismara açıktır.

⁹⁹ Müslim, Birr, 32-34; Tirmizî, Birr 18, 1928 H.

Buradan şu temel ilke ortaya çıkar: Bir kimse, atalarının veya akrabalarının işlemiş oldukları herhangi bir başarıdan dolayı kendisine pay çıkarması yersizdir, asılsızdır, reddedilmiştir. Bunun tersi de geçerlidir; onların işlemiş oldukları bir suçtan dolayı da sorumlu tutulamazlar. Bu İslam'ın dününde ve bugününde ortaya koyduğu en açık ilkedir: "Suç şahsidir, kimse kimsenin yükünü çekmez."

İşte bunu beyan eden ayet-i kerimeler:

"Yoksa kendisine haber mi verilmedi; Musa'nın sahifesinde yazılı olan. Ve çok vefalı olan İbrahim'in sahifesinde yazılı olan şu gerçekler: Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez, insana çalışmasından başka bir şey yoktur ve çalışması da yakında görülecektir."¹⁰⁰

"Kim hidayete gelirse kendisi için hidayete gelmiş olur, sapan da, kendi aleyhine sapar. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü çekmez. (Herkes kendi günah yükünü çeker)."¹⁰¹

Bu ilkeler fertler için geçerli olduğu kadar toplumlar için de geçerlidir. Kur'an-ı Kerim'in indiği dönemde bütün toplumlarda etnik ayrımın var olduğu bilinmektedir. Halbuki İslâm'ın tâ başından beri siyahî bir köle azatlısı olan Habeş'li Bilal, İslam toplumunda önemli bir değeri olan müezzinlik görevindedir. Selman-ı Farisi, Süheyb-i Rumî de bilinen meşhur örneklerdir.

¹⁰⁰ Necm. 53/36-40.

¹⁰¹ İsrâ, 17/15.

Buraya kadar olan açıklamalarda gördük ki Kur'ân-ı Kerîm'in mesajı evrenseldir; ırk ayırımı gözetmeksizin yeryüzünde "halife" olarak yaratıldığını bildirdiği her insanı dünya ve âhiret saadetine davet eder. Bu davette dil ve renk ayrılığı ile sosyal farklılaşma bir problem değildir. Herkese eşit çağrı yapılmıştır. İnsanların farklı ırk, dil, renk ve coğrafyadan olmaları, Allah'ın rahmetinin eseri olan bir nimet ve O'nun ilim ve kudretini ortaya koyan bir alâmettir.¹⁰²

Özellikle Hucurât sûresinin 13. Âyetinde ifade edilen **“Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için milletlere, sülâlelere ayırdık. Şunu unutmayın ki Allahın nazarında en değerli, en üstün olanınız, içinizden takvada (Allahı sayıp haramlardan sakınmada) en ileri olanıdır. Muhakkak ki Allah herşeyi mükemmelen bilir, her şeyden hakkiyle haberdardır.”** Gibi evrensel hakikatler, bütün bir insanlara hitap eder. Soylar, boylar ve dillerin farklılığı, onların arasındaki tabii farklılaşmanın ilâhî bir fiil olduğunu belirtmektedir. Böylece ırk, dil, renk farklılığının hikmeti göz önüne serilmektedir.

Tabii farkların karşılıklı tanışmaya ve oradan hareketle Allah'ı tanımaya vesile olması önemli bir amaçtır. Bütün bu ferdî ve sosyal farklılaşmanın getirdiği özellikler birer üstünlük kaynağı olarak görülemez. Üstünlük iradî olmayan tabii Özelliklerde değil iradî olan dinî ve ahlâkî duyarlıkla (takva) bunun ürünü olan güzel fiillerde aranmalıdır. İşte ırkçılığı bitiren inaç da burada yatmaktadır.

¹⁰² Hucurat 13; Rum 22; İbrahim 4.

Ayrımcılık Ve Üstünlük Davası

Kur'ân-ı Kerîm, yeryüzünde haksız olarak üstünlük taslayanların veya diğer insanlar üzerinde hâkimiyet kurmak isteyenlerin Allah tarafından şiddetli bir şekilde cezalandırılacağını haber verir:

“Ama ahiret diyarına gelince: Biz orayı dünyada büyüklük taslamayanlara, fesatçılık ve bozgunculuk peşinde olmayanlara veririz. Hayırlı akıbet günahlardan sakınanlarıdır. Kim iyilik yaparsa, ahirette ondan çok, daha iyi bir karşılık görür. Kim kötülük işlerse, bilesiniz ki kötülük işleyenler ancak yaptıkları kötülük kadar ceza görürler.”¹⁰³

“Her kim iyi amel getirirse, ona ondan daha hayırlısı vardır. Onlar o gün korkudan emindirler. Kimler de kötü amel getirirse, yüzüstü ateşe atılırlar. (Onlara), “Ancak yaptıklarınızın karşılığını görüyorsunuz” (denir.)”¹⁰⁴

Bu ve benzeri ayetler, insanların ancak kendi fiillerinin karşılığını elde edebileceklerini göstermektedir. Allah ırk ve benzeri özelliklere bakmaksızın insanları inanç ve davranışlarının değerine göre eşit bir şekilde mükâfatlandırarak veya cezalandıracaktır.

“De ki: “İşte Rabbiniz tarafından gerçek geldi. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.” Şu da bir gerçektir ki Biz o zalimlere, duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmış olan müthiş bir ateş hazırladık. Eğer susuzluktan feryad edecek olurlarsa

¹⁰³ Kasas 83-84.

¹⁰⁴ Neml 89-90.

kendileri-ne erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su verilir. O ne fena bir içecektir ve cehennem ne fena bir barınaktır! İman edip güzel ve yararlı işler yapanlara gelince, şu bir gerçek ki Biz güzel iş yapanların işlerini asla zayı etmeyiz.”¹⁰⁵

“Kim salih bir amel işlerse, kendi lehine işlemiş olur. Kim de kötülük yaparsa, kendi aleyhine yapmış olur. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.”¹⁰⁶

“İşte bu suçluların yalanladıkları cehennemdir. Onlar, cehennem ateşi ile yüksek derecede kaynar su arasında gider gelirler. O hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? Rabbinin huzurunda (hesap vermek üzere) duracağından korkan kimseye iki cennet vardır. O hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?”¹⁰⁷

Bir insana karşı bizzat onun kendi fiiline dayanmayan bir özellikten dolayı olumsuz bir tutum içine girmek bir iftira ve apaçık günahdır.

“Mü’min erkekleri ve mü’min kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.”¹⁰⁸

Recep Şentürk ve Kadir Canatan, “DİA İslam Ansiklopesisi” için yazdıkları o çok güzel “İrkçilik” maddesinin bir yerinde şöyle yazarlar: “Kur’ân-ı Kerîm’in ortaya koyduğu ilkeler bakımından

¹⁰⁵ Kehf 29-30.

¹⁰⁶ Casiye 15.

¹⁰⁷ Rahman 43-47.

¹⁰⁸ Ahzab 58.

insanlar arasında renk, cinsiyet ve coğrafya farklılığı gibi fiziksel sebeplere bağlı bir değer hiyerarşisinden söz edilemez; sadece takvaya bağlı olarak ruhlar arasında derece farkı olabilir. Ancak bu türden bir fazilet de sosyoekonomik ilişkilerde üstünlük getirmez; takvanın mükâfatı âhirettedir.

Malum, insanların hepsi Âdem'in çocuklarıdır, kâfirlerin şahısları değil inançları ve tutumları red ve tahkir edilir. Nitekim onlar bu inanç ve tutumlarını bıraktıkları anda müslümanlarla aynı değeri ve onuru paylaşırlar. Müslüman bir kişinin ırkdaşları bir yana, aynı inançları taşımayan aile üyeleriyle bile dostluk ilişkisi ortadan kalkar.

Sıla-i Rahimi Doğru Anlamalıyız

Kur'ân-ı Kerîm Araplar arasında son derece önem verilen nesep ilişkilerini ve soy üstünlüğü anlayışını tamamen dışlayarak "sıla-i rahim" (akrabalık bağıni sürdürme) bağlamında ve ahlâk kuralları çerçevesinde ödev, hak ve sorumluluklar açısından düzenlemiştir. İslâm'ın önerdiği bu yeni anlayışta akrabalığın devam ettirilmesine yapılan vurgu soyun üstünlüğünden dolayı değil toplum düzeni ve yardımlaşma açısından dır. Kur'ân-ı Kerîm bu bakımdan sıla-i rahimi teşvik etmiş, soyları ile bağlantıyı koparanları yermiştir, ancak soy ile övünmeyi de yasaklamıştır. Nihâi noktada sadakat soya değil İslâm'adır.

Câhiliye dönemindeki ırk, nesep ve kabile bağları bu yeni bakış açısından mahiyet değiştirmiştir. Sosyal yapıdaki bu köklü değişimin önemli bir göstergesi de sahâbîler arasında muharebelerde müşrik akrabalarına karşı savaşanların bulunmasıdır. Bu nevi tarihî hadiseler, Câhiliye dönemi Arap sosyal

yapılanmasına tamamen hâkim olan kavim, kabile, aile gibi tabii ve irsî özelliklere dayalı sosyal kimliklerin bir kenara bırakılıp akideye dayalı bir kimliğin sosyal ilişkilerde temel belirleyici haline geldiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu olaylar ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in ırkçılığı yasaklayan hükümlerinin teorik planda birer temenni olarak kalmayıp inananların hayatında gerçeklik kazandığını göstermektedir.”¹⁰⁹

İnsanla diğer canlıları ayıran en büyük özellik, dindir, inançtır. Yoksa insan ile hayvan arasında kan, akraba, toprak, dil, ortak menfaat gibi bir sürü müşterek özellikler vardır. İnsana özel, hayvandan farklı biricik yön, dindir, iradedir, özgürce seçme ve tercih etme özelliğidir. İnsanın değerini de buralarda görmelidir. O yüzden ırkçılığı reddetmek, bir yerde insan olmanın tabii gereğidir. Çünkü insan ırkını, dilini, akrabalarını, beldesini, vatanını, tarihini, hatta bir yerde ekonomisini, çıkarlarını bile kendisi seçemez. Bütün bunlar, insan doğmadan hakkında verilmiş hükümlerdir. Bunlar dünyaya gelirken insana sorulmamış, görüşü alınmamıştır. Öyleyse bunlar yüzünden insana değer vermek veya değersiz kılmak kadar akıl ve mantık dışı bir saçmalık olamaz! Ama ırkçılar işte bu saçmalığa düşerek insan onurunu çiğnemişlerdir.

İnsanı, biricik tercihi olan din açısından değerlendirmek, onun ufkunu açacak, ona evrensellik kazandıracaktır. Bu ise ırklara ve toğrağa bağlı bir sürü anlaşmazlıkları, ayırmacılıkları, hukuksuzlukları, kavga, zulüm ve savaşları daha baştan bitirecek, yeryüzünde barış ve huzuru temin edecektir.

¹⁰⁹ Bkz. DİA. 19/ 125-126.

İşte İslam, böyle bir insan ve toplum inşa etmek ister. Bu İslam'a dayalı erdemler topluluğu, kendi insanı üzerinde bina ettiği bir devlet ve medeniyetinde barış, refah ve mutluluk içinde yaşama nimetine mazhar olacaktır. Eğer bu böyle olmuyorsa orada din ile insan arasında bir bilgisizlik ve amelsizlik sorunu var demektir. Bu ise doğrudan insanın sorunudur, İslam'ın değil.

Elimizde İslam gibi bir hazine varken, biz tutup onu bilerek veya bilmeyerek uygulamıyoruz, sonra da binbir sorunla baş edemiyoruz. Bu, başkalarının da kafasını karıştırmakta, İslam aleyhine güvensizlik oluşturmaktadır. Bunun vebalini nasıl öderiz acaba?

Düşmanların Tuzakları Bitmez

İslam düşmanlarının, çağımızda özellikle de Batılıların Müslümanları ayrıştırmak ve parçalamak için bu ırkçılığı aramıza soktuklar. Öyle oldu ki Türkler Müslüman ecdatları yokmuş gibi, okullarının duvarlarına öğrencilere örnek diye Müslümanlık öncesi ataları olan Oğuz Han, Mete Han, Atilla vs. insanların resimlerini astılar. Araplar, Kur'an-ı Kerim'in lanetlediği, beddua ettiği "Ebu Lehep" için "saf kan Kureyş'lidir, hakaret ettirmeyiz" diyecek kadar çılgınlaştılar. Kürtler de kendilerine eski mitolojilerinden kahramanlar uydurmaya kalktılar. Bu kâfirlerle övünmek hangi duygudan kaynaklanmaktadır?

İrkçilik/ulusalcılık/kavmiyetçiliğin bir başka tezâhürü olan, kafir, müşrik, dinsiz ecdâd ile övünmek dinimizde yasaklanmıştır. Kur'an-ı Kerim, Tekâsür suresinde, "**Kabileleriyle övünmekte hızını alamayarak kabre girmiş, târihe karışmış müşrik cedlerini de**

hesaba katmayı, onlarla da gururlanmaya kalkanları kınar ve davranışın akıbetinin fena olacağını" haber verir.¹¹⁰

Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) birçok hadislerinde, cahiliye devrinde gelip geçen ecdad ile övünmeyi men eder:

"Allah sizden cahiliye tekebbürünü ve o zamanda cari olan ecdâd ile övünme âdetini kaldırdı. İnsanlar ya mü'min ve müttakidir, yahud facir ve bedbahttır. (Şu veya bu kabileye mensubiyet bu zati vasfı gidermez). Sizler Hz. Adem'in oğullarısınız. Âdem ise topraktır. Bir kısım insanlar var ki, cehennem kömüründen başka bir şey olmayan adamlarla iftihar ederler, övünürler. İşte bunlar, ya bu övünmeden vazgeçerler, ya Allah nezdinde, pisliği burunlarıyla yuvarlayan mayıs böceklerinden daha değersiz olurlar."

Bir başka rivayette Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle der:

"Kıyâmet günü gelince, Allah bir münâdiye emreder ve o da nidâ eder: "Ben bir neseb koydum; siz ayrı bir neseb koydunuz. Ben en müttaki olanınızı en kerim kıldım, siz buna karşı gelerek: "Falan oğlu falan, falanca oğlu falancadan daha hayırlı" dediniz. Fakat bugün ben nesebimi yükseltiyorum, sizin nesebinizi alçaltıyorum, nerededir müttakiler? (gelsinler yücelteyim)"

¹¹⁰ Tekâsür, 1-18

Hız. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in müşrik ecdada intisabdan iftihar duyanlara karşı izhar ettiği aksulamelin derecesini anlamak için şu hadisleri de ibretle okuyalım:

"Bir kimsenin cahiliyye âdetince kavim ve kabilesine intisab ederek (onlardan yardım talep ettiğini) ve onlarla şereflendiğini duyacak olursanız ona: "Babanın bilmem nesini ısır" deyiniz ve bunu açık açık söyleyerek ima ve kinâyede bulunmayınız."

"Cahiliyye devrinde ölen ecdadınızla övünmeyin. Nefsime elinde tutan Zât-ı Zülelâl'e yemin ederim ki, burnuyla pislik yuvarlayan pislik böcekleri, cahiliye devrinde ölen atalarınızdan daha hayırlıdır".

Tarihi Bilmek

Bu hadisler, milletlerin kendi tarihlerini öğrenmelerini yasaklamıyor. Ancak, müşrik olanlarla övünmeyi, onlarda şeref aramayı yasaklıyor. İslâmiyet, intisab etmekle şeref duyulacak şeylerin (mefâhirin) Müslümanlar arasında müşterek olmasını istemektedir. *"Kim kâfir atalarından dokuz tanesine izzet ve üstünlük niyetiyle intisab ederse, ateşte onların onuncusu olur."*

Bir de olur olmaz bahanelerle ecdad ile övünme, böbürlenme, tekebbür, yani büyükleme yasaklanmıştır. Hepimiz Âdem (as)'in çocukları iken, inananlar kardeş iken, bu kardeşliği bozucu büyükleme, hele hele de kâfir, sapık ve zalim atalarla övünme verilmiştir. İşte böyle bir kimsenin kötü akıbeti:

"Bir kısım insanlar var ki, Cehennem kömüründen başka bir şey olmayan adamlarla övünürler. İşte bunlar, ya bu öğrenmeden

vazgeçerler, ya da Allah (azze ve celle) nezdinde pisliği burunlarıyla yuvarlayan mayıs böceklerinden daha değersiz olurlar.”³

“Kim kâfir atalarından dokuz tanesine izzet ve üstünlük niyetiyle intisap ederse, Cehennemde, onların onuncusu olur.”⁴

Biz muhteşem örneklerimizi burada bitirmek istiyoruz. Hiç şüphesiz tabakat ve teracim kitaplarımızda araştırırsak daha nice örnekler buluruz ama bu kadarı maksadımızı anlatmaya kâfidir kanaatindeyiz. Arzu eden kardeşlerimiz bu tür kitaplarda aradıklarını rahatça bulabileceklerdir. Biz “arife işaret yeter” diyerek, sözün tamamını bitirmek istemiyoruz.

³ Ebu Davud, edep, 120. (5116.); Ahmed, Müsned, 2/524

⁴ Heysemi, age. 8/85

SONSÖZ

Bu çağda yaşayan bir davetçi ve eğitimci olarak gördüm ki İslam dünyasına en fazla zarar veren unsurlar, başta Kur'an ve sünnet olarak dinimizi, tarih ve medeniyetimizi bilememektir, cehalettir. Böyle olunca elimizdeki nimetin kıymetini bilemiyor, Batılıların ellerindeki düşünce, felsefe, hukuk, teknik vs. gözümüzde büyütüyoruz. Böylece eksikliğimizi onları taklit ile kapatmaya çalışıyoruz. Oysa onlar sürekli bizi ırkçılıkla bölüp parçalıyor, cehaletimizle zihnimizi işgal ediyor, hürriyet ve istiklalimizi farkına bile varmadan kaybediyoruz. Onlar bu kültür emperyalizminin devamı için sürekli dinimizi ve tarihimizi aşağılıyor, doğru öğrenme yollarımızı tikiyor, kendine bende olacak kuşaklar yetiştiriyorlar. Bu yüzden yönetimde laikliği ve eğitimde pozitivizmi dayatıyorlar.

Bu bataklıktan çıkış, ancak ilimle olur. Dinimizi, tarihimizi, medeniyetimizi, değerlerimizi doğru bilmekle yani. İşte o zaman bizi küfre taşıyan cehaletten kurtulacağız. İrkçilik illetinden kurtulduğumuz zaman da İslam birliğini kuracak, kendi varlıklarımızla zengin olacağız. Yaşadığımız zihniyet işgalinden de kurtulacağız.

Biz bu yüzden ırkçılık üzerine sonuncusu bu olmak üzere on kitap yazdık. Kaç kitapta batılılaşma maceramızı ve onunla hesaplaşmayı yazdık. Bizi dinimizden ayıran batıcı laiklik, seküler sistemi tanıtmaya çalıştık. Bu ülkede yapılan devrimlerin iç yüzünü anlatmakla nasıl büyük bir sosyal deprem, manevi fay hatlarımızda kırılmalar yaşandığını göstermeye çalıştık.

Kurtuluş yeniden İslam'a dönmektir. Toptan Allah Teâlâ'nın ipine sarılmaktır. Dinimizi, tarihimizi, medeniyetimizi öğrenmektir. Birlik ve beraberliktir. O zaman yeni bir bilinçle anlayacağız ki Müslümanlar kardeştir, birbirlerinin dostu ve vekilidirler, velisidirler. Bu kardeşlik imana dayalı olduğu için kim olursa olsun, İslam düşmanlarını asla sevmez ve desteklemezler.

Eğer Müslümanlar Allah (azze ve celle)'ın dinini atarak küfrü tercih etmiş olan ana baba, kardeş ve soy soplalarını severlerse ve onları din kardeşlerinin üzerine çıkararak kayırırlarsa, İslam'ı hiç anlamamış demektirler. Konuyla ilgili peş peşe gelen iki ayet, meselenin ne derece mühim olduğunu açıklamaya yeterlidir sanırım:

“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ediyorsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi (bile) veli edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin kendileridir. De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini

getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”¹¹¹

Resulullah (sallallahu aleyhi vesellem) de ırkçılığı ısrarla reddetmiş, hatta lanetlemiştir. Bahsi tamamlamak için bu konuyla ilgili birkaç hadisi yorumsuz sunalım isterseniz:

“Allah (azze ve celle) katında en şerefli, takvada en ileri olanınızdır. Arabın Aceme (Arap olmayana) bir üstünlüğü yoktur. Acemin de Arap üzerine bir üstünlüğü yoktur. Siyah derili olanın beyaz derili olana, beyazın da siyah üzerine bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”¹¹²

Dikkat edilirse yasak olan, kavmini sevmek değildir. Peygamberimiz: *“Kişi kavmini sever”¹¹³* demekle, kavim ve kabile sevgisinin fitraten insan tabiatındaki yerine işaret etmişlerdir. Sıla-i rahim denilen akraba ilişkilerinin önemine ne kadar dikkat çekmiştir. Resulullah (sallallahu aleyhi vesellem) nesepleri öğrenmemizi ve korumamızı istemiştir. Buna aykırı olan zina ve benzeri çirkinlikler yasaklanmıştır. İnsanın hısım ve akrabalarını, kavim ve kabilesini, milletini sevmesi ve onların maddi manevi faydasına çalışması başka, ırkçılık başkadır.

İrkçılık, haksız da olsa kendinden sayılanları, haklı da olsa başka yabancılara karşı severek desteklemektir. Hz. Peygamber (sav) efendimizin en çok kötilediği, hatta lanetlediği ve yasakladığı bir kötülük ve suçtur bu. İrkçılık başlı başına bir zulüm ve cinayettir.

¹¹¹ Tevbe, 23-24

¹¹² Rudanî, Cemu'l Fevaid, 2/160 (3634)

¹¹³ Hakim, age. 3/131

Yeryüzünde en fazla kan dökülmeye sebep, ırkçılıktır. Yani zulme, sömürüye, adaletsizliğe alet edilen asabiyet ve tarafgirliktir.

Bütün bu bilgiler ışığında sonsözümüzü söyleyelim; Müslümanların üstünlük anlayışı maddi değil manevidir. Kim daha bilgili ve ahlaklı yaşıyorsa, daha takvalı olup kendinhatalardan, günahlardan koruyorsa, üstün olan o insandır. Kökeni hür veya köle, Arap veya acem, beyaz veya siyah, zengin veya fakir, şehirli veya köylü, falan veya filan memleketten olması fark etmez.

Allah Teâlâ'nın bu büyük nimetine mazharız çok şükür. Bunu yaşayacağımız bir toplum ve devlet inşasında bizi başarılı kılması dualarımla kitabımızı bitirelim. Rabbimiz rızasına uygun olarak faydalı kılsın.

Cemal Nar

KAYNAKLAR

- Abdusselam b. Berces Abdulkerim, el-Ehadisu'n Nebeviyye Fî Zemmi'l Unsuriyyeti'l Cahiliyye, Tab'atun Hayriyye, 2007.
- Abdulkadir Badıllı, Bediüzzeman Said Nursi, I. 111, timaş y. İst. 1990 c 1 s. 273
- Acluni, İsmail b. Muhammed, Keşf'ül Hafa ve Müziyl'ül İlbas, 1-2 Dar-u İhya-it Turas'il Arabi, Beyrut 1351 h.III. baskı.
- Ahmed Özel, İslâm Hukukunda Ülke Kavramı, İstanbul 1982.
- Bekir Topaloğlu – Hayrettin Karaman, Arapça Türkçe Yeni Kamus, 3. Baskı, İst. 1969.
- Cemal Nar, İslam'da Devlet Ve Siyaset, Toprak y. İst. 2007
- Cemal Nar, Alimin Önderliği, Ukde y. Kahramanmaraş, 2006
- Cemal Nar, İmanın Kıymeti ve Korunması, Toprak y. İst. 2008
- Cemal Nar, İlim ve İktidar, Toprak y. İst. 2007
- Cemal Nar, İlim Ve Özgürlük, Toprak y. İst. 2008
- Cemal Nar, İnançta Kirlenme, Toprak y. İst. 2008
- Cemal Nar, İnançta Arınma, Toprak y. İst. 2008
- DİA. İslam Ansiklopedisi, İst. 2001.
- D. Mehmet Doğan, büyük Türkçe sözlük, iz yayıncılık, 11inci baskı, 1996, İstanbul. s. 510.
- Hilmi Ziya Ülken, Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi, Seiçuk y. İst. 1966.
- Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, İbrahim Canan, İslam Işığında Anarşi, Cihan y. 2. Baskı, İst. 1984
- İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi 1-18 Akçağ 1. Baskı Ankara.
- Kemal Karpat, Osmanlı'dan Günümüze Orta Doğu'da Millet, Milliyet, Milliyetçilik, Timaş Yayınları, İstanbul,2011.

- Komisyon, Kütüb-ü Tis'a, Çağrı y. İst, 1981
- Komisyon, H. Karaman, İbrahim Kafi Dönmez, Sabrettin Gümüş, Kur'an Yolu, I-V.
- İlber Ortaylı, Avrupa ve Biz, T. İş Bankası y. İst. 2015
- İsmail Yiğit, Peygamberler Tarihi, Kayıhan Yayınları.
- Mehmet Akif Ersoy, Safahat.
- Muhammed b. Muhammed b. Süleyman Rudanî, Cem'ul Fevaid; Büyük Hadis Külliyyatı 1-5 ter. Naim Erdoğan, İz y. İst. Ty
- M. Ertuğrul Düzdağ, Türkiye'de İslam Ve Irkçılık Meselesi, Türdav, İst. 1983.
- M. Serhan Tayşi, Ali Emiri izinde, Timaş y. İst. 2009.
- Mustafa A. Nevin, İslam Siyasi Düşüncesinde Muhalefet , ter. Vecdi Akyüz, İz .y. İst.1990.
- Münavî, Muhammed Abdurrauf, Feyzu'l Kadîr Şerhu'l Camiu's Sağîr, I-VI. II. Baskı, Daru'l Ma'rife, Beyrut – Lübnan, 1972
- Ömer demir, Mustafa acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, vadi yayınları, üçüncü baskı, 1997, Ankara.
- Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuk-u İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, I-VIII, Bilmen y. İst. 1968.
- Suat Yıldırım, Kur'an-ı Kerim Meali.
- Şamil İslam Ansiklopedisi, I-VIII.
- Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Yayınları: 1-4
- Süleyman Haydi Bolay, "Felsefi Doktrinler ve Terimleri Sözlüğü"
- Tehanevî, Keşşaf'u Istılahi'l Fünun, I-II, Kahraman y. İst. 1984.
- Vehbe Zuhayli, et-Tefsirü'l Münir, Risale Yayınları: 6/326-328.
- Yüksel Kanar, Batının Doğusu, Kitabevi y. İst. 2006.

